

Vilje til makt

Praksis og prinsipper i politisk journalistikk
Illustrert ved "Jaglandsaken"

Av Kjersti Thorbjørnsrud

Hovedoppgave i statsvitenskap

Universitetet i Oslo

Institutt for Statsvitenskap

Våren 2001

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lang, utfordrende og lærerik prosess. Det har vært få opptråkkede stier å følge, og mange vanskelige strekninger underveis. Til gjengjeld har prosjektet aldri vært kjedelig, og a-ha-opplevelsene tallrike.

Jeg hadde aldri kommet noen vei uten stor velvilje fra redaktører, avdelingsledere og journalister i Dagbladet, VG og Aftenposten. Takk til redaktørene for at de lot meg observere hvordan arbeidet med politiske nyheter skjer i praksis. En stor takk til avdelingsledere og journalister i de politiske nyhetsavdelingene for å ha brukt av sin tid til å svare på mine spørsmål. De viste en større åpenhet enn jeg kunne forvente.

Takk til veileder Hans Fredrik Dahl for gode råd og innspill. Takk til biveileder Hege Skjeie som med entusiasme og evne til overblikk hjalp meg i havn med oppgaven mot slutten. Tore Slaatta arrangerte medie-maktseminarer og oppmuntret underveis, han skal også takkes.

Katrine Gramnes, Hilde Thoresen og Marte og Mina Gerhardsen kommenterte oppgaven, Kristin Whist hjalp til med redigering, takk til dere alle.

En takk til Kjetil Jacobsen for støtte og hjelp på alle vis gjennom en periode da en hovedoppgave ble fullført og et nytt liv vokste fram.

Kjersti Thorbjørnsrud

Oslo, 22.januar 2001

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON	1
1.1 THORBJØRN JAGLAND I MEDIENE	1
1.2 PROFESJONELL JOURNALISTIKK VERSUS POLITISK AGENDA	3
1.3 PLAN FOR OPPGAVEN	6
KAPITTEL 2: PERSPEKTIVER PÅ MEDIEMAKT	7
2.1 DAGSORDEN- OG DEFINISJONSMAKT	7
2.2 MEKTIGE MEDIER OG JOURNALISTER MED MAKTT?.....	11
2.3 DET JOURNALISTISKE FELT	12
2.4 BOURDIEUS TEORI ANVENDT PÅ POLITISK JOURNALISTIKK	15
2.4.1 Nyhetsstandarder	15
2.4.2 Mediedramaturgi.....	17
2.4.2 Mediene som politiske aktører.....	17
2.4.4 Profesjonalisering av journalistikken	18
2.5 LEGITIMERING AV MAKTT	21
2.5.1 Legitimitet i journalistperspektiv.....	22
2.5.2 Fortsatt ulik politisk orientering i avisene?.....	25
2.5.3 Premisser for norsk mediepolitikk – myndighetenes forventninger til pressen	26
2.6 NORMER I ENDRING ?	27
2.7 OPPSUMMERING OG PRESISERING AV PROBLEMSTILLINGEN	29
KAPITTEL 3: DATA OG METODE	33
3.1 MEDIESJANGER OG ANTALL MEDIEBEDRIFTER I UTVALGET.....	34
3.2 FOKUS PÅ POLITISKE NYHETER.....	36
3.3 FELTOBSERVASJON	37
3.4 INNHOLDSANALYSE	39
3.5 INTERVJUENE	41
3.6 OM VALIDITET OG KILDEKRITIKK.....	44
KAPITTEL 4: NYHETSKRITERIER OG NYHETSGREP.....	47
4.1 DEN GODE HISTORIEN.....	48
4.1.1 Noe nytt og eksklusivt	48
4.1.2 Noe oppsiktsvekkende og dramatisk	50
4.1.3 Saker med et ansikt.....	51
4.1.4 Flere episoder.....	52
4.2 AVSLØRING AV POLITIKKENS SKJULTE SIDE	52
4.3 EN VIKTIG POLITISK SAK	54
4.4 ET TØYELIG RELEVANSBEGREP	56
4.5 RAPPORT FRA VIRKELIGHETEN?	57

4.6 ÉN HENDELSE – TRE REPORTASJER	58
4.7 REFERERENDE, KRITISKE OG INTERVENERENDE NYHETSGREP	61
4.7.1 Refererende journalistikk	61
4.7.2 Kritisk journalistikk	62
4.7.3 Intervenerende journalistikk	64
4.8 JOURNALISTISK INITIATIV SOM NØYTRAL RAPPORTERING	66
4.9 OPPSUMMERING	67
KAPITTEL 5: Å SETTE DAGSORDEN	71
5.1 HVA BETYR DET Å SETTE DAGSORDEN ?	72
5.2 HVORDAN SETTE DAGSORDEN?	73
5.2.1 Hvem fører?	74
5.2.2 Når mediene setter hverandres dagsorden	75
5.3 JOURNALISTISK UAVHENGIGHET	77
5.3.1 Partipolitisk uavhengighet	78
5.3.2 Økonomisk avhengighet?	79
5.3.3 Ingen forpliktelser?	80
5.4 VILJE TIL AVSLØRING	82
5.5 GRENSER FOR Å SETTE DAGSORDEN	84
5.6 OPPSUMMERING	90
KAPITTEL 6: ”JAGLANDSAKEN”	93
6.1 RESULTATER FRA INNHOLDSANALYSEN	93
6.2 OPPSIKTSVEKKENDE DRAMATIKK	97
6.3 POLITIKK ER MAKTKAMP	100
6.4 ER DET VESENTLIG?	101
6.5 KRITISKE VINKLINGER OG INTERVENERENDE GREP I ”JAGLANDSAKEN”	103
6.6 EN STEMNING I REDAKSJONENE	105
6.7 VI HAR INGEN ANNEN AGENDA ENN DEN JOURNALISTISKE!	107
6.8 KAMPANJE VS. PROFESJONELL JOURNALISTIKK I ”JAGLANDSAKEN”	110
6.9 OPPSUMMERING	114
KAPITTEL 7: SAMMENFATNING OG DRØFTING AV HOVEDFUNN	117
7.1 NYHETER SOM KJERNE I POLITISK JOURNALISTIKK	118
7.2 JOURNALISTISK AUTONOMI	120
7.3 LEGITIMERING AV MAKT	124
7.4 NÅR VG ER BEST OG VERST – KAMP OM KLASSEKATEGORIER	126
7.5 MENINGSLØS MAKT?	128
LITTERATUR	131
AVISARTIKLER:	133
VEDLEGG	135

OVERSIKT OVER INFORMANTER.....	135
INTERVJUGUIDER.....	135

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON

1.1 Thorbjørn Jagland i mediene

Det var i den siste uken før kommunevalget 1999 at alt begynte å gå galt for leder i Arbeiderpartiet, Thorbjørn Jagland. Alt så i alle fall ut til å gå galt i *mediene*; i debatter og valgkampreportasjer i TV, radio og aviser, framsto en klønete politiker i en håpløs situasjon. Slik var også bildet i de store riksdekkende avisene VG, Dagbladet og Aftenposten; det begynner med 27,6 % oppslutning til Arbeiderpartiet på Aftenpostens partibarometer fredag 03.09, resultatet ga førstesideoppslag og til Aftenposten å være en overskrift av tabloid format: ”Ap mot historisk bunnivå”. Mot oss lyser bildet av en trist Thorbjørn Jagland. I uken som fulgte kom det fram at tillitsvalgte i Arbeiderpartiet krevde lederdebatt, det ble stilt spørsmål ved om Thorbjørn Jagland gjorde en god nok jobb for Arbeiderpartiet. Det som ble presentert som et internt opprør i partiorganisasjonen ble først offentliggjort i fagbladet Kommunal Rapport 7.september 1999. VG gikk deretter tungt inn striden, ”Dolkes av sin egne”, står det med fete typer 9. september¹. Lørdag 11.09. er hele forsiden viet saken. Igjen ser man en alvorlig Jagland på forsiden; ”Opprøret VOKSER” heter det, og; ”Jagland uklar om sin egen fremtid”. Samme dag har også Dagbladet gitt forsiden til Thorbjørn Jagland: ”Knust i TV-debatten”. ”Nå slåss Jagland for livet” forteller avisa. VG avslutter valgkampen dagen før kommunevalget med følgende førsteside: ”Siste og største måling: VERSTE AP-TALL siden 1924”. Igjen er Thorbjørn Jaglands bekymrede fjes brukt som illustrasjon.

Denne siste uken før valget, da cirka 35%² av velgerne ennå ikke har bestemt seg for hva de skal stemme, er det verken i Aftenposten, Dagbladet eller VG enkelt å

¹ VG s.11, 09.09 1999

² Jamfør Partibarometrene til MMI og Opinion. Opinions barometer foretatt i perioden 30.08-02.09 viser at 65% av de spurte har oppgitt partipreferanse. MMIs barometer, foretatt i tidsrommet 6.-9. September, gir tilsvarende tall; 64,5 % av de spurte har bestemt hvilket parti de skal stemme på i denne målingen.

orientere seg om hva som er Arbeiderpartiets politikk. Det dominerende stoffet handler om intern strid og misnøye med partilederen, meningsmålinger eller er stemningsrapporter fra valgkamparrangementer. Dette dreier seg om et kompleks av artikler som har ulikt innhold, men med den fellesnevner at de fokuserer på Thorbjørn Jaglands lederegenskaper og posisjon. For enkelthets skyld vil de bli referert til som ”Jaglandsaken” senere i oppgaven.³

Ingen av nyhetene som omhandler lederstrid i de tre avisene tar opp spørsmålet om misnøyen med partilederen har med uenighet om politisk sak å gjøre. Det er ikke partiorganisasjonen som sådan eller manglende oppslutning rundt Arbeiderpartiets saker som trekkes inn som mulige forklaringer på Arbeiderpartiets fall på meningsmålingene, det er lederen og hans kompetanse som hele tiden trekkes i tvil og diskuteres. At ”Jaglandsaken” har høyeste prioritet i alle aviser, kommer blant annet til uttrykk ved at dette er den eneste saken samtlige aviser gir førstesiden i valgkampens fire uker lange varighet. Ingen av avisene gir alternative framstillinger eller setter spørsmålstegn ved relevansen av lederstriden i Arbeiderpartiet. Ingen retter kritikk mot andre mediers dekning i denne perioden, men VGs dekning er mer entydig negativ og massiv enn artiklene i Dagbladet og Aftenposten. Vinklingen er i likevel i valgkampuka klar også i Dagbladet og Aftenposten.

Fokuset mot Thorbjørn Jagland blir ikke mindre skarpt etter avviklingen av kommunevalget. I de kommende ukene er det politiske stoffet i avisene igjen preget av intern konflikt i Arbeiderpartiet. VG trykker artikkel etter artikkel om lederstriden, også i Aftenposten og Dagbladet er det mye om dette. I begynnelsen av februar intensiveres dekningen. Dette gjelder særlig i VG, men Aftenposten følger like etter med oppslag om lederstrid og popularitetsmålinger om Thorbjørn Jagland. Begge aviser trykker popularitetsmålinger som undersøker om folk foretrekker Jens Stoltenberg eller Thorbjørn Jagland som partileder og statsminister. Den 8. februar 2000 forteller VGs førsteside at Arbeiderpartiet vil få 400 000 nye velgere med Jens

³Redegjørelse for innholdsanalyse av ”Jaglandsaken” gis i kapittel 3 om metode. Resultatene av analysen presenteres videre i kapittel 6: ”Jaglandsaken”.

Stoltenberg som partileder. Dette er en undersøkelse som får kritikk fra flere hold⁴. Aftenposten på sin side slår 10.02 stort opp en undersøkelse avisa har gjort blant kommunestyrerepresentanter i Arbeiderpartiet som viser at et flertall mener at Thorbjørn Jagland ikke bør gjenvelges. Den 10.februar kan VG i sin nettutgave melde at Thorbjørn Jagland trekker seg som statsministerkandidat til fordel for Jens Stoltenberg. Dette skjer noen timer før partilederen selv offentliggjør sin avgang på Arbeiderpartiets landsstyremøte.

”Jaglandsaken” dominerte den politiske journalistikken i de tre store riksavisene i Norge under kommunevalgkampen 1999, og videre utover høsten og vinteren året etter. Hva er det egentlig med dette stoffet som gjør at det tar all oppmerksomheten den siste uka i valgkampen, og senere preger avissidene fram til Thorbjørn Jagland trekker seg som statsministerkandidat i februar? De politiske nyhetsjournalistene som skrev om denne saken i Aftenposten, Dagbladet og VG, framhever at det var *helt* naturlig at ”Jaglandsaken” fikk førsteprioritet.⁵ Utenfor journalistenes egne rekker er det derimot flere som ikke betrakter oppmerksomheten denne saken fikk som like naturlig eller selvfølgelig. Dekningen framstår så kraftig og bastant at medieforskere⁶ og andre beskylder mediene, og da spesielt VG, for å drive en politisk motivert kampanje mot Thorbjørn Jagland. Hvilke vurderinger er det egentlig som ligger bak en dekning som gir opphav til slike påstander, og avstedkommer kronikker og debattmøter om medienes politiske makt? Er det sånn at det drives kampanje mot politiske ledere fra pressens side? Er det en del av journalistenes dagsorden å felle en partileder de ikke liker? Eller er ”Jaglandsaken” ganske enkelt et eksempel på profesjonelt utført nyhetsjournalistikk? Hva innebærer i så fall det?

1.2 Profesjonell journalistikk versus politisk agenda

Å betrakte politisk stoff i mediene som et resultat av henholdsvis profesjonell journalistikk eller skjult politisk agenda, utgjør to tolkninger av medienes innhold

⁴ For eksempel i en kronikk av Kristin Taraldsrud Hoff fra MMI i Dagbladet 15.05.2000, s.42: ”Den målte Sannhet?”

⁵ Journalistenes synspunkter presenteres utfyllende i kapittel 6.

⁶ Sigurd Allern og Gunnar Bodal Jensen i kronikk i Dagbladet 16.12.2000: ”Mediene og Jaglands fall”.

som framstår som motpoler. At mediene skulle arbeide for egne politiske mål, der artikler er deler av planlagte kampanjer, osere av konspirasjonsteori og lyssky virksomhet. En journalistikk basert på profesjonelle vurderinger gir motsatt positive assosiasjoner til objektivitet og uhildet informasjonsformidling.

Dagens politiske journalistikk får ofte merkelappen ”profesjonell”. Den avløste den partibundne journalistikken som dominerte i tiden da avisene var knyttet til ulike politiske bevegelser og partier. Denne journalistikken *hadde* en politisk agenda, den fungerte som talerør og støttespiller for de ulike politiske leirene de forskjellige avisene hørte hjemme i. Dette ble det erklært slutt på med avisenes fristilling fra de politiske partier. Prosessen som førte fram mot politisk autonomi tok til på begynnelsen av 70-tallet da de liberale og borgerlige avisene så smått begynte å skjære over båndene til de politiske partiene. Den kuliminerte på 90-tallet med fristillingen av aviser tilknyttet Arbeiderpartiet (Simensen 1999).

Parallelt med at denne prosessen fant sted, skjedde det en utvikling der medienes rolle i samfunnet gradvis ble vurdert med nye blikk. I den generelle samfunnsdebatten og i forskningen ble det pekt på at mediene utgjorde en viktig maktfaktor i samfunnet. Gjennom sin framstillingsform og sine utvalg var mediene med på å bestemme hva som ble diskutert og hva man var opptatt av. Noen argumenterte for at politikken forandret seg ved gradvis å tilpasse seg massemedienes krav til enkel, rask og tilspisset informasjon – den ble medievridd (Hernes 1978). Fra å bli betegnet som kanaler for informasjon og som en arena for politiske utspill og debatt, ble mediene nå i tillegg omtalt som politiske aktører som grep inn i og påvirket den politiske utviklingen (Bjørklund 1991). Begrepene ble ofte ikke utdypet eller presisert i særlig grad, men ordbruken gir konnotasjoner i retning av selvstendig politisk innflytelse og makt.

Hvis det er slik at mediene er blitt aktører i politikken – hva innebærer det? Hvordan kan en journalistikk basert på profesjonelle prinsipper likevel av og til få betegnelsen politisk kampanje? Etter at partipressen forsvant, har de premissene den politiske

journalistikken opererer ut fra, blitt vanskeligere å få øye på. Det har vært ført mange interessante debatter om medienes politiske rolle i Norge. Men det finnes lite av samlende modeller om medier og samfunn, og med få unntak sparsomt med empiriske undersøkelser som støtter opp under hypotesene om mediene som politiske aktører. Når massemedienes makt beskrives, skjer det ofte uten noen analyse av mediene som institusjoner og av de profesjonene som har sitt virke i mediene. Dermed blir "massemedia" som aktør en litt uklar størrelse. I NOU 1999:27 *Ytringsfrihet bør finne sted*, uttrykkes det en bekymring over at man ikke kjenner godt nok til de vurderingene som ligger bak medienes utvalg av stoff etter at de fikk en partipolitisk uavhengig status. Utredningen konkluderer sin drøfting av vilkårene for den offentlige samtale slik: "Det er altså all grunn til å spørre: hvem er kanalvokterne [...] i avisene og andre steder? Det vil si, hvilke hensyn er det som styrer de valg de kontinuerlig må ta? Hva er det som velges ut og hvorfor? Hva er det vi ikke får meddelt gjennom de etablerte kanaler? Tjener systemet hensynet til sannhet, autonomi og demokrati? Hvordan kan vi få garantert uavhengighet, åpenhet, mangfold av ytringer og en dialektisk meningsbrytning?" (NOU 1999:27 : 57). Utredningens svar er at garantien må finnes i de institusjonelle normer som styrer kanalvokterne. Målet med denne oppgaven er blant annet å belyse hva disse normene består i ved å søke svar på spørsmålet :

Hvordan definerer og begrunner politiske journalister sin yrkesrolle?

Dette er oppgavens overordnede problemstilling. Ønsket er å belyse hvordan politiske journalister begrunner og legitimerer sin virksomhet. Etter hvilke kriterier opererer den moderne politiske journalistikken, og hvor går grensene for hva en journalist kan gjøre og ikke gjøre? Fokus vil settes på det som kan kalles de politiske aspekter ved journalistikken; på hvordan journalistikken påvirker den politiske dagsorden gjennom å bestemme hva og hvem som skal få oppmerksomhet, og på hvilken måte dette skjer gjennom valg av vinkling og presentasjon. Dette er et perspektiv som vil vektlegge maktutøvelse og legitimering av makt

”Jaglandsaken” benyttes som case for hvordan den politiske journalistikken utøves og begrunnes i praksis. Denne saken er egnet til å belyse de mer overordnede spørsmål i oppgaven om hvilken vurderinger og hvilke grep som ligger bak den politiske journalistikken generelt. Det vil vise seg at det journalistene selv forteller om bakgrunn og motiver i ”Jaglandsaken”, kan bidra til å kaste lys over det som kan framstå som både paradoksale og ambivalente trekk ved dagens journalistrolle.

Problemstillingen undersøkes gjennom en kombinasjon av observasjon, innholdsanalyse og intervjuer med politiske journalister, der sistnevnte metode er den viktigste kilden til informasjon. Oppgaven avgrenses ved at undersøkelsen kun omfatter avdelingsledere og et utvalg journalister i de politiske nyhetsavdelingene i de store riksavisene Aftenposten, VG og Dagbladet. Det er de politiske *nyhetene* som vies oppmerksomhet, lederartikler og kommentarjournalistikk er dermed i hovedsak utelatt.

1.3 Plan for oppgaven

Kapittel 2 gjør rede for de teoretiske perspektivene som er brukt som utgangspunkt for oppgaven. Ved denne gjennomgangen vil problemstillingen utdypes og presiseres. Kapittel 3 beskriver forskningsdesign og operasjonalisering av de overordnede spørsmål i oppgaven. Så følger tre kapitler som analyserer oppgavens empiriske funn: Kapittel 4 handler om de rådende nyhetskriterier for politisk stoff i Aftenposten, VG og Dagbladet, og om hvilke grep og journalistiske initiativ som ligger bak nyheter som oppfyller disse kriteriene. Kapittel 5 utdyper den mer prinsipielle samfunnsrolle journalister opererer ut i fra. I kapittel 6 vender oppgaven tilbake til Jaglandsaken; det journalister hadde å fortelle om denne saken blir vurdert ut i fra det de foregående kapitlene har risset opp som den dominerende praksis og de herskende prinsipper i den politiske journalistikken. Kapittel 7 oppsummerer hovedfunnene og drøfter resultatene fra de tre foregående kapitlene.

KAPITTEL 2: PERSPEKTIVER PÅ MEDIEMAKT

I det følgende redegjøres det for ulike perspektiver på medier, journalistikk og makt som har vært utgangspunkt for oppgavens problemstilling. Først presenteres en helt generell teori om massemedienes makt til å sette dagsorden. Derneft redegjøres det for hvorfor jeg har valgt å fokusere på journalistikk og journalistisk praksis, da handler det med Thomas Mathiesens (1993) terminologi om hvem som har makt i og rundt mediene. Utgangspunktet her vil være Pierre Bourdieus teori om sosiale felt som har tilgang til ulike former for kapital – eller makt. Noen sentrale perspektiver på hva som har blitt betraktet som viktige trekk ved nyhetsjournalistikk generelt og politisk journalistikk spesielt vil videre bli presentert og knyttet til Bourdieus teori. Til slutt settes fokuset på normative aspekter ved journalistisk maktutøvelse. Webers syn på legitimering av makt, samt Bourdieus teori om miserkjennelse av makt vil benyttes som basis for denne framstillingen. Hvilke idealer og prinsipper er det profesjonen selv holder opp som sine etiske retningslinjer? Hvilke forventninger til mediene finner man hos offentlige myndigheter? Med denne gjennomgangen vil oppgavens problemstilling utdypes og presiseres.

2.1 Dagsorden- og definisjonsmakt

Mediene har makt. Dette er en forutsetning som vil ligge som et premiss for oppgaven, og er ikke en hypotese jeg direkte søker å styrke eller svekke. Hovedanliggendet her er å kaste lys over hvilken selvforståelse og prinsipper som ligger bak den journalistiske praksis. Det synes likevel fruktbart å skissere det teoretiske utgangspunktet den politiske journalistikken vil betraktes fra. For det første fordi dette vil påvirke valg av fokus i den empiriske undersøkelsen, og tolkningen av datamaterialet. For det andre fordi det finnes andre og konkurrerende perspektiver, oppgavens innfallsvinkel er derfor verken selvsagt eller enerådende.

Det er en viktig form for makt å definere hva som er viktige og relevante spørsmål i et samfunn. Slik påvirker man hva det er mulig å mene noe om, og dermed de

konstituerende regler i samfunnsdebatten. Denne type makt ble kalt ”maktens andre ansikt” av Bacrach og Barratz (1962), og var en utvidelse av den tradisjonelle definisjonen av makt gitt av Robert A. Dahl, der det å ha makt innebærer at en aktør får en annen til å gjøre noe vedkommende ellers ikke ville gjort (Engelstad 1999: 17). Teorien om maktens andre ansikt understreker at det ikke finnes noe slikt som virkelige eller naturlige konfliktspørsmål, det som er viktig må først defineres av noen (Bacrach og Barratz 1962: 948).

Å formidle et bestemt virkelighetsbilde, og derved påvirke hva som anses som viktig, er en type makt som utøves av massemediene. Dette er et syn fremmet og underbygget av en rekke forskere i USA og Europa (McQuail 1994, Asp 1986, Waldahl 1999). Imidlertid har ikke denne teorien alltid vært rådende. Tvert i mot har forskningstradisjonen innen feltet vært rik på divergerende resultater og teorier. I møtet med en kompleks virkelighet har medieforskere gått fra en enkel teori om allmektige massemedia, der hypotesen var at medie-innhold virket direkte på publikums holdninger (injeksjonssprøytemodellen), via en motpol der mediene ble betraktet som nærmest maktesløse, til et mer nyansert syn på hva medienes makt består i: Snarere enn direkte å endre folks holdninger, ligger medienes innflytelse i at de bestemmer hva vi skal mene noe om (McQuail 1994: 356-357). Mediene legger rammene for samfunnsdebatten ved å bestemme hvilke aktører og saker som er sentrale. Et slikt syn på medienes maktgrunnlag ble først framlagt gjennom teorien om medienes agenda-funksjon av de amerikanske forskerne Maxwell McCombs og Donald Shaw (1991) på begynnelsen av 70-tallet. Teorien vektla medienes dominerende rolle i samfunnet ved å hevde at de på mange områder hadde noe som nærmet seg et informasjonsmonopol. Det folk vet om en rekke samfunnsforhold, har vi ikke ut i fra førstehåndskjennskap, men via massemediene. McCombs og Shaw begrunnet sin teori gjennom en empirisk undersøkelse om effekten av medieinnhold i løpet av en valgkamperperiode (ibid.). Deres konklusjon var at det er en sterk sammenheng mellom det velgerne oppfattet som viktige tema i valgkampen og det mediene ga oppmerksomhet.

Oppfatningen om at massemediene påvirker den politiske dagsorden, kan mer presist defineres ved at medienes fokus gjør visse tema aktuelle i den offentlige opinion og i det politiske miljø. Slik påvirkes de politiske prosesser og de vedtak som fattes (Protest m.fl. 1991: 6). Dette perspektivet på mediemakt har senere blitt utbygget videre. Nyere bidrag til teorien har pekt på at mediene ikke bare bestemmer hva vi skal mene noe om, men også det perspektivet vi danner våre oppfatninger ut i fra. Våre inntrykk formes for det første av det utvalget massemediene gjør, og dernest av den retorikk og vinkling mediene bruker for å formidle sitt budskap (Ghanem 1997).

Andre undersøkelser har modifisert og nyansert agenda-teorien. Det har blant annet blitt pekt på at medienes evne til å sette dagsorden ikke nødvendigvis må ta veien om publikum, men at medienes innflytelse snarere virker gjennom et direkte samspill mellom medier og politikere (Protest m.fl. 1991: 3-23). Et slik syn fremmer blant annet Michael Schudson i boka *The power of news* (1995: 113-123). Han argumenterer for at medienes innflytelse overfor politiske eliter like mye bygger på at disse aktørene *tror* mediene påvirker publikum som at mediene faktisk gjør det. Så lenge politikere er overbevist om medienes makt, vil de legge vekt på å tilpasse sitt budskap til en medievennlig form. Slik forsterkes medienes innflytelse.

I Norge har det vært forsket lite direkte på effekter av medie-innhold, det er derfor vanskelig å si noe om eventuelle forskjeller mellom medienes innflytelse i Norge og andre land. Ett unntak er Erling Sivertsens hovedoppgave (1986) om hvordan saker omtalt i mediene påvirker de spørsmål stortingsrepresentanter tar opp i Stortingets spørretime. Hans undersøkelse viser at omtrent halvparten av alle spørsmål som ble tatt opp hadde sin rot i nyhetsoppslag i mediene, og at innslaget av spørsmål hentet fra nyhetsmediene over tid hadde økt. I en nyere hovedoppgave undersøker Thea Leivestad (1999) hvordan mediene påvirker de politiske beslutningsprosesser gjennom en framstilling av den såkalte eldremilliardsaken fra 1990. Konklusjonen er at mediene spilte en viktig rolle når det gjelder den oppmerksomhet saken fikk fra politisk hold.

Om det er få konkrete undersøkelser av medieeffekter i Norge, har det skjedd viktige endringer i det norske samfunn som indikerer at medienes makt har økt, endringer som også har funnet sted i andre vestlige demokratier. Det har blitt pekt på at medienes innflytelse er særlig sterk når visse forhold gjør seg gjeldende: Massemedienes budskap virker sterkest på dem som ikke fra før har klart definerte oppfatninger på et felt, for eksempel velgere uten faste partisympatier (Hill og Watson 1997: 72). De har sterkest gjennomslagskraft når alle typer media konsentrerer oppmerksomheten om de samme sakene, når nyhetene gjentas og når "timingene" er riktig - det vil si når mediene er først ute med å definere en situasjon for eksempel under en krise (ibid.). Utviklingen i de siste årene kan med basis i disse kriteriene, tyde på at mediene har styrket sin innflytelse. Mens folks politiske holdninger og stemmegivning tidligere var ganske stabile, ble 70 -, 80-, og 90-årene preget av at folk skiftet politiske standpunkter og partivalg stadig raskere, og stadig senere før et valg (Aardal 1999). Mange er med andre ord trolig mer mottagelige enn før for medienes framstillinger. I tillegg har færre og færre egne erfaringer med politikk, andelen av befolkningen som er medlemmer av et politisk parti har sunket, og enda færre er aktive partimedlemmer (Furre 2000). Mediene er dermed blitt viktigere som informasjonskilder – det er i enda større grad enn tidligere gjennom dem at velgerene kjenner politikkenes vesen. Politikerne på sin side blir avhengige av å nå ut til offentligheten gjennom mediene, det er slik de kommer i kontakt med velgerne.

Endringene i politisk aktivitet og stabiliteten i partitilknytning og stemmegivning skjedde parallelt med viktige endringer i medienes situasjon. Partiavisene ble som uavhengige organer interessante investeringsobjekter underlagt strenge krav til avkastning. Flere små og mellomstore aviser uten tilstrekkelig inntjening forsvant (Allern 1996). Det har blitt pekt på at mediebildet derav har blitt mer ensrettet enn før. De ulike mediene bruker felles kriterier for hva som er verdt å dekke, i stedet for som tidligere å representere ulike politiske syn (NOU 2000: 15, Raaum 1999: 50). Slik kan de alternative perspektivene ha blitt færre.

2.2 Mektige medier og journalister med makt?

Mediene opererer i et spenningsområde mellom ulike krefter; de påvirkes av krav til økonomisk avkastning hos eiere og investorer, av kilders og informanters strategier, av forventninger og krav fra offentlige myndigheter, av publikums smak og valg – og av organisering og sosialisering internt i medieorganisasjonene (McQuail 1994: 61-91). Hvilke av disse ulike føringene som har størst innvirkning på det ferdige medieproduktet finnes det ingen enkle svar på. Noen teorier vektlegger mediens avhengighet av omkringliggende mektige samfunnsinstitusjoner, andre fokuserer på forhold internt i medieorganisasjonene (ibid.). I Norge har mange av de som har forsket og skrevet om medier tidligere valgt å vektlegge mediens avhengighet av eksterne aktører og institusjoner. Slik har Sigurd Allern (1996), Per Olav Reinton (1990) og Thomas Mathiesen (1993) pekt på mediens manglende evne til selv å definere et bilde av virkeligheten. I stedet har de vektlagt hvordan mektige eliter som journalistenes kilder og mediens eiere påvirker stoffvalg og framstilling. Den redaksjonelle virksomhet vil med Mathiesens ord utvikle seg på denne måten: ”Ved en gradvis tilpasning underordner redaksjonene seg dermed eiernes generelle interesser og tenkemåter – interessen i salg og fortjeneste så vel som tankemåter av politisk art (1993: 80). Sigurd Allern spissformulerer det slik. ”...pressen fungerer som makthavernes velvillige referenter og kringkastingen som deres mikrofonstativ” (1996: 151).

Slik kan man tillegge mediene stor makt gjennom den framstillingsform og det bildet av virkeligheten de gir, men argumentere for at det bak denne makten skjuler seg aktører som står utenfor selve medieinstitusjonene og trekker i trådene. Et annet perspektiv vil se på medieinstitusjonene som kilder til makt i seg selv. Den journalistiske profesjon med sine prinsipper og sin praksis kan på egne premisser sies å utgjøre en maktfaktor i samfunnet. Det sistnevnte perspektivet kan forsvares om man ser på hvilke tendenser og endringer som har funnet sted innen journalistikken i Norge og i andre vestlige land. I takt med at mediene har styrket sitt maktgrunnlag, kan det se ut til at også journalistikken og dens utøvere har forsterket sin stilling. Flere medieforskere har argumentert for at journalister er en yrkesgruppe som i de

senere år har styrket sin posisjon ved at journalistyrket har gjennomgått en profesjonalisering som har økt journalisters autonomi og integritet (Cook 1998, Ekstrøm og Norhstedt 1996, McQuail 1994, Raaum 1999). En yrkesgruppe som gjennom sin journalistikk før var knyttet til ulike politiske retninger, har med fristillingen av avisene blitt opptatt av å markere selvstendighet i forhold til ulike maktkilder i samfunnet. Det finnes ingen nyere omfattende undersøkelser av journalistrollen og av hvordan den utøves i praksis i Norge. Det har imidlertid vært foretatt flere undersøkelser i andre land, der utviklingen av medier og medieinnhold har flere sammenfallende trekk med dem vi finner her. En rekke av disse journalistundersøkelsene har vist at journalister generelt anser seg selv som en yrkesgruppe med en forholdsvis sterk autonomi (McQuail 1994: 200). Det ser dessuten ut til at journalisters måte å resonnere på i sitt yrke mer påvirkes av sosialisering internt i medieorganisasjonene enn de private holdninger de har fra før (ibid.: 203). En del mer ”objektive” trekk ved journalistyrket indikerer i tillegg at journalister har styrket sin posisjon; yrket har blitt ettertraktet og populært, for å slippe inn på landets journalisthøyskoler må man ha de beste karakterer. Samtidig har lønnsnivået for journalister økt. Særlig i de store mediebedriftene viser statistikken at journalister i motsetning til tidligere har havnet innen høytlønnssgruppene i samfunnet (Norsk Journalistlag 2000).

2.3 Det journalistiske felt

Det er med antagelsen om at mediene har styrket sitt maktgrunnlag, og at journalistikken som profesjon i mediene har forsterket sin stilling, at denne oppgavens perspektiv begrunnes: Det skal handle om nøkkelspillerne internt i medieorganisasjonene – nemlig journalistene og deres rolle. Utgangspunktet er at journalister som yrkesgruppe har makt på egne premisser gjennom sin måte å beskrive verden rundt seg på. Denne måten å betrakte journalistrollen på lar seg plassere innen en bredere teori om samfunnsmakt, nærmere bestemt innenfor Pierre Bourdieus teori om et samfunns maktfelt (Bourdieu 1996, Bourdieu 1998, Bourdieu og Wacquant 1995). I følge denne teorien samles ulike eliter i samfunnet i forskjellige felt som skiller seg fra hverandre ut i fra hvilken type makt, eller med

Bourdieu's terminologi; hvilken type kapital de har tilgang til. Hvert felt er basert på strukturerte meningsfellesskap, de bygger på felles prinsipper og forestillinger som transcenderer individuelle forskjeller mellom aktørene innen feltet. (Bourdieu og Wacquant 1995:81-100).

Ulike felt skiller seg fra hverandre ikke bare etter hvilken type makt feltet besitter, men også når det gjelder hvor autonome feltene er. Ingen felt er fullstendig lukkede universer, og ulike felt kan inngå i komplekse relasjoner med hverandre. Ikke-autonome eller heteronome felt er i varierende grad underlagt andre maktkonstellasjoner i samfunnet. Et felts makt øker med dets autonomi, det vil si i hvilken grad feltet definerer sine egne spilleregler og sin egen logikk (Bourdieu 1998).

Utad vil hvert felt arbeide for å beholde og å øke sin dominans over andre felt. Samtidig vil de ulike maktfeltene ha gjensidig interesse i å beholde sin makt overfor grupper på lavere nivå i samfunnet. Innad i feltene er aktørene involvert i spill eller kamper om de prinsippene som skal herske for feltets virksomhet (Bourdieu og Wacquant 1995: 98, 108). Det dreier seg om å definere spillereglene, og hva som skal gi tilgang til maktposisjoner internt i feltet. Ulike spillere vil avhengig av sin posisjon kjempe for endring eller status quo i feltet. Et felt kan være preget av stabilitet ved at alle som befinner seg innenfor feltet aksepterer rådende dominansforhold og regler, og tar for gitt de mål det er verdt å strebe etter. Bourdieu hevder da at bevisstheten til aktørene er preget av *doxa*. Motsatt kan et felt være preget av *heterodoksi* eller kamp om klassifikasjonene (Danielsen og Nordli Hansen 1999: 66). I en slik situasjon er det strid om hva som skal telle som verdifullt innen feltet. Om de rivaliserende synspunkter blir holdt nede eller latterliggjort, vil feltet kunne bli preget av det Bourdieu kaller ortodoksi.

Det *journalistiske* felt har i følge Bourdieu (1998) sin sentrale posisjon i samfunnet grunnet sitt monopol på produksjon og diffusjon av informasjon. Journalister kontrollerer "the means of public expression", og kan med Bourdieu's

spissformulering påtvinge hele samfunnet sitt verdenssyn, sin problemforståelse og sine synspunkter (ibid. 46-47). Dette synet er med andre ord i tråd med teorien om medienes agenda-funksjon. Samtidig settes fokus på interne forhold i mediene – nærmere bestemt på det journalistiske felt. Som aktørene innen alle andre felt, har også journalistene sine spesielle forståelsesformer som bestemmer hvilke deler av den sosiale virkeligheten som presenteres og hvilken form den gis.

I følge Bourdieu har den logikk som hersker innen det journalistiske felt trengt inn i andre maktfelt i samfunnet, felt som dermed har fått sin autonomi redusert (ibid. 2). Det gjelder for eksempel det kulturelle, det vitenskapelige – og det politiske felt. Det siste fungerer i følge Bourdieu i økende grad på medienes premisser (ibid. 78). Slik har det journalistiske felt fått mer makt enn tidligere. Dette betyr imidlertid ikke at det journalistiske felt på sin side er upåvirket av krefter utenfra. I økende grad presses det journalistiske felt av et økonomisk felt, det er etterspørsel i markedet og krav til avkastning som i økende grad påvirker de journalistiske hensyn, mener Bourdieu (ibid. 53). Dette er et syn som mange deler; Odd Raaum (1999: 170) spør seg for eksempel hvor journalisters suksessrike frigjøringskamp egentlig har ført dem - i følge ham kan det se ut til at frigjøringen fra politikkens dominans har ført journalistikken over i markedets favntak, der det å hevde seg i en hardere økonomiske konkurranse blir stadig viktigere.

Målsettingen med oppgaven er å tydeliggjøre de premisser nyhetenes avsendere opererer ut i fra. Dette innebærer imidlertid ikke at journalister vil bli betraktet som allmektige, hensikten med undersøkelsen er ikke å foreta en ”demonisering” av journalistrollen. Et perspektiv som tar utgangspunkt i Bourdieus teorier vil tvert i mot se på maktutøvelse som et resultat av at det i et samfunn, eller innenfor et avgrenset samfunnsfelt, kan være visse rådende virkelighetsbilder, eller allmenne ”sannheter” som tas for gitt, uten at de blir gjenstand for kritisk ettertanke eller er et resultat av en gruppes utspekulerte konspirasjon for å nå sine mål.

2.4 Bourdieus teori anvendt på politisk journalistikk

Bourdieu's feltteori er en bredt anlagt teori om samfunnsmakt. Med unntak av den pamflettpregede boken *Om fjernsynet* (1998) har han ikke utarbeidet et mer spesifikt begrepsapparat eller en dypere analyse av hvordan det journalistiske felt fungerer og hvilken logikk som dominerer innen dette feltet. Teorien er likevel fruktbar som et overordnet analyseverktøy i en empirisk undersøkelse om hvilke forståelsesformer som dominerer innen den politiske journalistikken. Bourdieus feltteori innebærer som beskrevet noen grunnleggende antagelser om ulike grader av *homogenitet* innen et felt og om et felts *autonomi* i forhold til andre samfunnsområder. Antagelsen om homogenitet innebærer som beskrevet at man forventer å finne en felles forståelse eller logikk innen journalistikken på tvers av det enkelte medieforetak og individ. Videre at det vil kunne forekomme kamp om hva som skal telle som verdifullt innen feltet, eller hva som skal defineres som feltets konstituerende ”spilleregler”. Premisset om autonomi impliserer at de regler og den logikk som hersker innen feltet i større eller mindre grad er definert av feltet selv, og at feltet dermed ikke er underlagt andre maktstrukturer i samfunnet.

Ulike perspektiver på nyhetsjournalistikk generelt og politisk journalistikk spesielt, vil i det følgende presenteres. Disse perspektivene er ikke direkte relatert til Bourdieus teorier, men de kan likevel utfylle bildet av hvilken logikk og praksis som kan tenkes å gjøre seg gjeldende innen et journalistisk felt. De kan antyde noe av hva som har blitt vurdert som fellestrekk – det homogene i journalistikken, og de kan gi argumenter i forhold til om vi har å gjøre med et autonomt felt eller ikke. Dernest tilbyr de et begrepsapparat som kan benyttes i en empirisk analyse av praksis og prinsipper i den politiske journalistikken.

2.4.1 Nyhetsstandarder

En måte å skissere hva som er typiske trekk ved journalistikken, er å kartlegge hvilke kjennetegn som er typiske for mediernes framstilling av virkeligheten gjennom nyheter. Nyhetene preges av visse nyhetsverdier, som går igjen på tvers av medier og av holdninger hos den enkelte journalist (Eide 1992, Mathiesen 1993, Schudson

1995, Cook 1998). Det har vært gjort mange forsøk på å kartlegge de trekk ved nyhetene som går igjen over tid. Gudmund Hernes (1978: 188) har satt opp fem kjennetegn ved medienes budskap som viser hvordan nyhetene dreier rundt konflikter: For det første kvesses informasjonen, den spissformuleres. For det andre skjer det en forenkling. For det tredje søker mediene å få fram kontrastene ved en sak, de vektlegger dueller og polarisering. For det fjerde er medienes budskap preget av intensivering. Til sist vil massemediene konkretisere det som skjer gjennom å fokusere på enkelthendelser. Ved at informasjon vinkles på denne måten, skjer det en medievridding av samfunnet hevder Hernes, der mediene øker presset på beslutningstagere mot å improvisere og finne ad hoc løsninger. Thomas Mathiesen (1993: 259-269) skiller ut følgende typiske trekk ved medienes framstillingsform: Mediebildet er preget av individualisering og skjebnebeskrivelser, det er enkeltmennesker og deres skjebne som står i fokus. Nyhetene framhever enkelthendelser, det er det plutselige og uventede som kommer fram, ikke de lange utviklingstrekk. Dessuten preges nyhetsbildet av dramatikk og avvik – det begivenhetsrike og handlingsmettede vektlegges, samt det negative eller positive avvik fra det som er ”normalt”.

Når det gjelder politiske nyheter mer spesielt har forskning fra USA og Storbritannia vist at politiske nyheter ofte kjennetegnes ved at de er negative, at de er skrevet i et språk som gir inntrykk av distanse til politikere, at de fokuserer på politisk strategi og taktikk framfor politiske saker og ideologi, og at de er ”offisielle” – de bygger på kilder høyt oppe i det politiske systemet, eller en liten gruppe utvalgte eksperter (Schudson 1995:9-11). De politiske nyheter vil, i likhet med nyheter generelt, i tillegg gjerne inneholde trekk som gjør dem spennende og interessante; de er nye, dramatiske, fargerike og beskriver to parter på hver sin side i en konflikt (Cook 1998: 98-109). Martin Eides (1991) analyse av mediedekningen av den norske valgkampen i 1989 bekrefter dette inntrykket av politiske nyheter. Eide finner at valgstoffet preges av spill, strategi og form framfor sak, samt at nyhetsartiklene gjerne fokuserer på personer og kjente fjes. En hovedoppgave av Norbotten Kristoffersen (1996) peker i samme retning; etter å ha gått gjennom Arbeiderbladets, Dagbladets, Aftenpostens og

VGs dekning av Stortinget i perioden fra 1974-1996 finner han at det har blitt mindre saksorientert stoff, i takt med en tendens til personorientering og «kuriøse» og «originale» vinklinger. Et annet trekk ved de politiske nyhetene i Norge og andre land er at de i økende grad baseres på ulike former for meningsmålinger (Bøe 1993).

2.4.2 Mediedramaturgi

Martin Eide og Gudmund Hernes (1987) har med utgangspunkt i at nyheter i stor grad handler om å gi et budskap en spesiell form og vinkling etter standardiserte kriterier, utviklet en teori om mediedramaturgi. Den utfyller Thomas Mathiesens nyhetskriterier og Hernes egne ”fem kjennetegn ved medienes budskap” ved å framheve at godt nyhetsstoff ikke bare begrenser seg til å fokusere på isolerte enkeltepisoder. Nyhetssaker kan ha preg av serier, som løper over flere dager og mellom ulike medier. Disse seriene har tema og motiver som går igjen, deres bærende element er konflikt, og det er mulig å skille ut ulike akter som i et klassisk føljetong eller et drama i slike serier. Slik handler framstillingen av nyheter i stor grad om dramaturgi, ifølge Eide og Hernes. Ved å analysere helsestoff i en rekke aviser viser de at mange saker nettopp følger dette mønsteret. Som en utbygging av perspektivet på nyheter som mediedramaturgi, har Hernes og Eide også fremmet det de har kalt triangelhypotesen (ibid. 30-32, 140). Triangelhypotesen sier at nyhetene mediene bringer fungerer som premisser for andre aktørers handlinger. På den måten kan mediene provosere ulike parter til å reagere på hverandre i en konflikt. Ved å få fram reaksjoner skapes nytt stoff for videre dekning i mediene. Slik spiller triangelhypotesen en viktig rolle i medienes evne til å konstruere dramaer i flere episoder.

2.4.2 Mediene som politiske aktører

Mediene kan betraktes som politiske aktører ved at de målbærer meninger og standpunkter gjennom kommentarer og ledere (Norbotten Kristoffersen 1996: 31). Gjennom denne sjangeren framgår det klart at mediene forsvare visse perspektiver framfor andre. Dette er en presentasjon av redaksjonens holdninger, og argumentasjonen er åpent av subjektiv karakter. Aktørbegrepet brukes imidlertid

også, og kanskje i særlig grad, for å betegne effekten av det stoffutvalg og de vinklinger som preger *nyhetene* i mediene.

Det er de standardiserte trekkene ved nyhetsframstilling som i følge flere forskere gjør mediene til en politisk aktør. Det er den silingen, vinklingen og dramaturgien som skjer ved konstruksjon av nyheter, som gjør at mediene får en innflytelse på politikken, uavhengig av politiske verdier eller intensjon om påvirkning i den enkelte redaksjon eller hos den individuelle journalist (Cook 1998: 4-8, 71-76, Schudson 1995: 9-16). Slik hevder for eksempel Eide og Hernes at det er ved at mediene dramatiserer og skaper reaksjoner gjennom medietriangler at de virkelig utøver sin makt, det er da de framstår som en medspillende aktør. Ideelt er aktørrollen knyttet til kritikerplassen i lederen, i praksis skjer det ofte ved redigering og regissering av nyheter, skriver de (Eide og Hernes 1987: 32).

2.4.4 Profesjonalisering av journalistikken

Når felles standarder preger nyhetene kan dette tyde på en yrkespraksis som er definert ved journalistikkens egne kriterier. En større grad av autonomi innen det journalistisk felt er, slik flere forskere ser det, knyttet til at journalistyrket har gjennomgått en *profesjonalisering*.

Begrepene ”profesjon” og ”profesjonalisering” er imidlertid ikke uproblematisk å benytte i forbindelse med journalister og journalistikk. For det første fordi journalister som yrkesgruppe mangler sentrale definitoriske kjennetegn ved en profesjon, det finnes ikke ett spesielt kunnskapsområde man må beherske for å kunne kalle seg journalist, og ikke én utdanning som gir enerett til yrkestittelen (Raaum 1999: 36). For det andre fordi begrepet brukes så ofte og i så mange ulike sammenhenger for å betegne utviklingen innen journalistikken at begrepet etter all sannsynlighet brukes med ulik betydning. Som påpekt i oppgavens innledning er ordet ”profesjonell” positivt ladet, når det ikke klart defineres, kan det være usikkert om ordet brukes for å betegne faktiske endringer i de journalistiske kriterier, eller om det anvendes for å legitimere en virksomhet vi faktisk ikke vet så mye om hvordan fungerer. Til sist er

det vanlig å fastslå at journalistikk er en form for praktisk kyndighet uten abstrakte definerte premisser, således er den vanskelig å fange inn eller definere (McQuail 1994: 197).

En vanlig måte å utdype hva en profesjonalisering av et yrke innebærer, er imidlertid å betrakte den som en prosess som søker å styrke en yrkesgruppes posisjon og autonomi, og dermed maktgrunnlag i samfunnet (Waddington 1996). Odd Raaum har ved det han omtaler som oppbygging av et profesjonelt skjold, beskrevet journalisters frigjøring fra andre maktkilder som tidligere øvde innflytelse på journalistikkens spillerom og praktisering i partipressens tid (Raaum 1999: 9).

Raaum viser hvordan journalister har befestet en uavhengig stilling på flere fronter. Én skanse er dannet i forhold til politikere og myndigheter. Journalistenes organisasjoner har avvist alle forsøk fra myndighetene på å innføre strengere kontroll utenfra, for eksempel i form av et medieombud. Tvert i mot har de fått knesatt retten til selvjustis gjennom Pressens Faglige Utvalg. Dette er et organ opprettet av pressen selv, der pressens egne representanter har flertall. Organet skal behandle klagesaker mot pressen, med grunnlag i Vær Varsom-plakaten., en samling etiske retningslinjer vedtatt av Norsk Presseforbund. Vedtakene i PFU er ikke bindende for pressen, de har kun veiledende kraft. Etter å ha gjennomgått forsøk fra politikere på å legge sterkere føringer på pressens virksomhet på 90-tallet konkluderer Raaum (1999: 139) at de førstnevnte har tapt terreng overfor "den 4. statsmakt".

En annen front er bygget opp i forhold til kilder og informanter. Journalistene har funnet nye arbeidsformer der de selv kan spille en mer aktiv rolle gjennom initiativ og redigering av stoffet. Intervjuobjekter kan for eksempel ikke lenger uten videre kreve endringer i det manus de blir presentert slik de kunne tidligere (ibid.: 52). I tillegg har intervjueteknikkene endret seg, det har blitt et sentralt ideal å overraske- overrumple intervju-objektet, slik at journalistene lettere får vite det de ønsker. Raaums konklusjon er at i drakamp med kildene har journalistene avansert (ibid.: 64).

At journalistikken har funnet en mer aktiv form er et fenomen som ser ut til å forekomme i flere land. Med basis i en undersøkelse foretatt blant journalister i Storbritannia, Tyskland, Italia, Sverige og USA, beskriver Thomas Patterson journalistrollen langs en aktiv-passiv dimensjon. Den passive journalisten er talerør for eksterne aktører, den aktive journalisten deltar på egne premisser, og tolker og gransker aktivt sine omgivelser. Patterson finner at særlig svenske, tyske og amerikanske journalister scorer høyt på en aktiv dimensjon. Hans hypotese er at nyhetsjournalistikken generelt utvikler seg mot en mer aktiv form (Patterson 1998).

Nyhetsformen er en måte å beskrive på som ikke klargjør for publikum hvilke metoder og initiativ som ligger bak artiklene som kommer på trykk. Flere undersøkelser av journalisters praksis peker i retning av at journalister helst skjuler sin framgangsmåte og karakteren av det subjektive i det de gjør, og at dette skjer i økende grad (Ekstrøm og Nohrstedt 1996, Ekekrantz og Olsson 1994, Ettema og Glasser 1998). Dette oppnås blant annet ved at journalisten usynliggjøres i teksten, og ved bruk av sitater og referering til ulike kilder. Slik er det vanskelig å "lese" seg til vurderingene som har ligget bak en artikkel. Også en slik mangel på åpenhet kan betraktes som en strategi for å hindre innsyn og innblanding utenfra (Raaum 1999: 39).

Når de standardiserte trekk ved nyhetsbildet generelt og de politiske nyheter spesielt favoriserer visse framstillinger av det politiske liv framfor andre, peker dette i retning av et journalistisk felt som opererer etter felles kriterier og prinsipper. I den grad journalister i større grad enn tidligere bestemmer de kriteriene journalistikken skal operere etter, og i tillegg mer aktivt redigerer og former nyhetene, kan dette betraktes som et ledd i en profesjonaliseringsprosess som har befestet journalistikkens autonomi. Hvis de rådende utvalg og vinklinger blir utslagsgivende for politikeres handlinger og for den måten politikken fungerer på, vitner dette i tillegg om at logikken i det journalistiske felt har trengt inn i det politiske felt.

2.5 Legitimering av makt

I følge Max Weber må all form for makt som skal være varig oppfattes som legitim: ”All makt, ja selv enhver livssjansje har behov for å rettferdiggjøre seg selv” (Weber 1978: 87). Weber hevder at makt som oppfattes som legitim vil være stabil, i motsetning til dominans som bygger på rene interesse-overveielser eller tvang. Maktutøvelse betraktes i følge ham som legitim ved at den kan begrunnes med henvisning til uttalte normer eller gjeldende rettsregler (Weber 1971, 1978). Dette er en forståelse av legitimitetsbegrepet som senere har blitt dominerende. Legitimitet defineres for eksempel slik i *A dictionary of the Social Sciences*: ”Legitimacy denotes a condition of positive valuation, validity, and acceptance enjoyed by individual rulers, political institutions and movements, and by systems of authority, by reasons of the accordance of such rulers, institutions, movements and systems of authority with some law, principle or source of authorization” (Gould og Kolb 1987: 386). Satt inn i oppgavens teoretiske begrepsapparat innebærer dette synet at et felt med en spesiell tilgang til kapital må begrunne og rettferdiggjøre sin autonomi.

Bourdieu har utarbeidet et syn på legitimering av makt som er beslektet med, men som også utvider Webers perspektiv. Bourdieu framhever i likhet med Weber at all form for makt har et behov for å rettferdiggjøre seg selv (Bourdieu 1996:265). Bourdieus utgangspunkt er imidlertid noen annerledes enn Webers. Han vektlegger at stabil maktutøvelse ofte hviler på en form for ikke-refleksiv godtakelse. Bourdieu hevder at makt først virkelig er effektiv når den miserkjennes; når maktrelasjoner som er arbitrære og påtvungne framstår som noe naturgitt og selvfølgelig (Danielsen og Nordli Hansen 1999:54, Bourdieu 1991).

Det kan være fruktbart å benytte et slikt utvidet legitimitetsbegrep når det gjelder den type makt man innehar når man har definisjons- eller dagsordenmakt. Dette fordi det kan argumenteres for at når et budskap fullt ut godtas som en beskrivelse av virkeligheten, er det ikke nødvendig å begrunne det ved henvisning til regler og normer. Å akseptere noe som en naturlig virkelighetsbeskrivelse er en form for anerkjennelse, men faller utenfor en tradisjonell definisjon av legitimitet, ved at

denne anerkjennelsen ikke trenger å være bygget på en uttalt begrunnelse. I den grad massemedienes budskap oppfattes slik, kan det være nyttig å bruke Bourdieus teori om miserkjennelse av makt i tillegg til et strengt webersk perspektiv når man skal undersøke hvordan journalistikken legitimerer seg.

Kan medienes makt begrunnes med henvisning til rådende normer om medienes oppgaver og virke? Dette vil drøftes i det følgende der de normative ideer som pressen ventes å bygge sin virksomhet på presenteres. Første skritt blir å undersøke de prinsippene pressen har pålagt seg selv i sine mest sentrale erklæringer og formålsparagrafer, samt å se på hvordan disse utdypes og tolkes i en lærebok om etisk journalistikk for journaliststudenter. Det gjelder ideer om hvilken samfunnsrolle mediene gir seg selv generelt, og normer for nyheter spesielt. Andre trinn er å presentere de retningslinjene som uttrykkes fra myndighetenes side i offentlige dokumenter, og å vurdere i hvilken grad de samsvarer med pressens eget regelverk.

2.5.1 Legitimitet i journalistperspektiv

Tidligere ble én side ved begrepet profesjonalisering beskrevet; det handlet om profesjonalisering som oppbygging av en gruppes autonomi og maktgrunnlag. I henhold til Webers teori kan ikke en slik oppbygging ha karakter av en ren maktdemonstrasjon. Makten må knyttes til normer, den må legitimeres. Således vil det å etablere en profesjon også innebære å definere et normsett – etiske og moralske prinsipper for yrkesutøvelse (Waddington 1996). Raaums analyse av oppbyggingen av et ”profesjonelt skjold” for journalistikken peker nettopp på utviklingen av en egen yrkesetikk som helt sentral i utviklingen av en egen journalistprofesjon. Presseorganisasjonene arbeidet særlig med dette fra midten av 70-tallet; middelet var å trekke opp grensene mellom politikk og journalistikk, målet å markere uavhengighet og slik framstå med integritet og troverdighet (Raaum 1999: 32-51).

I Norsk Journalistlags etiske husregler⁷ framgår det at pressen først og fremst pålegger seg et ansvar i forhold til publikum og ingen andre instanser: *Vi skal alltid søke sannheten og presentere den uten hensyn til utenforstående interesser. Journalistens holdning skal være kritisk. Journalisten skal alltid prøve å øke sin kompetanse til beste for avisen og leserne. Vår lojalitet er først og fremst overfor leserne og lytterne og seerne.* Slik defineres uavhengighet overfor politikere og kilder, men også en oppgave man har som mål å fylle. Informasjonsansvaret overfor publikum er såpass omfattende at mediene gir seg selv en nøkkelrolle i et fungerende demokrati, noe som uttrykkes klart i Vær Varsom-plakaten, pressens sentrale etiske dokument.⁸ Plakaten innledes med følgende avsnitt om pressens samfunnsrolle:

- 1.1 Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn.
- 1.2 Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.
- 1.3 Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighets-prinsippet. Den skal ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene.
- 1.4 Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold.
- 1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.

Her uttrykkes altså pressens egne normer for hvilken rolle i samfunnet den bør spille. Kjernen er at pressen ser på seg selv både som et premiss og en garanti for et fungerende demokrati. En fri presse er en forutsetning for et åpent demokratisk samfunn basert på ytringsfrihet. Retten til å informere fritt fra sensur og andre

⁷ Utarbeidet av Norsk Journalistlags etikkutvalg i 1992. Utgjør i følge NJs hjemmeside: <http://www.nj.no.etikk> sammen med Vær Varsom-plakaten og Tekstereklameplakaten grunnlaget for de presseetiske normer.

⁸ Plakaten er vedtatt av Norsk Presseforbund, paraplyorganisasjonen til Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og Norske Avisers Landsforening. Den er forpliktende for medlemmer i disse organisasjonene. Vær Varsom-plakaten ble sist revidert i 1994.

hindringer skal sikre en kritisk og granskende presse og pålitelig informasjon til publikum.

I boka *Etikk i Journalistikk* (Brurås 1994), som er pensum ved landets journalisthøyskoler, utdypes og tolkes prinsippene fra Vær Varsom-plakaten. Der heter det at folket gjennom en omfattende og bred tilgang av informasjon blir i stand til å utøve et reelt folkestyre, både gjennom valg basert på kunnskap og gjennom aktiv deltagelse i samfunnslivet. I tråd med Norsk Journalistlags etiske husregler og Vær Varsom-plakaten, understrekes det at pressens informasjonsansvar først og fremst innebærer et ansvar for overfor publikum. Det presiseres at publikums legitime rett til informasjon ikke må forveksles med publikums nysgjerrighet eller interesse for et eller annet samfunnsmessig uvesentlig saksforhold. Publikum har rett til vite om saker av samfunnsmessig betydning (Brurås 1994: 29).

Når det gjelder mer utfyllende prinsipper for hvordan pressen skal ivareta informasjonsansvaret sitt, uttrykkes dette gjennom *nyhetsnormer*. Nyhetsnavnet henspiller tradisjonelt på at artiklene skal stå i et bestemt forhold til virkeligheten. Nøkkelord som knyttes til nyhetsbegrepet er objektivitet, nøytralitet og faktisitet. Ideene om objektivitet og faktisitet har vært grunnleggende normer i nyhetsjournalistikken, normer som har virket både som regulative idealer og som viktigste bidragsyttere når det gjelder å gi nyhetene – og dermed journalistikken – identitet og legitimitet (McQuail 1994 197-198, Raaum 1999). En helt sentral norm er å skille mellom fakta og kommentar, hva som er dokumenterbart nyhetsstoff, og hva som er journalistens personlige vurderinger. Prinsipper som skal sikre faktisitet og pålitelighet i nyhetsproduksjonen formuleres slik i Vær Varsom-plakaten:

- 4.1 Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at alle opplysninger som gis og uttalelser som gjengis, er korrekte
- 4.2. Gjør det klart for leseren hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer.
- 4.4 Legg vekt på saklighet og omtanke i all reportasje. Sørg for at titlene ikke går lengre enn det er dekning for i stoffet.

I *Etikk i Journalistikk* uttrykkes normen om sannhet og virkelighetstroskap slik: ”Pressen skal tegne et bilde av samfunnet og av verden i størst mulig grad samsvarer med virkeligheten, uten å la seg stoppe av noe” (Brurås 1994:30).

2.5.2 Fortsatt ulik politisk orientering i avisene?

Vær Varsom-plakaten gjelder sammen med Norsk Journalistlags husregler for alle typer nyhetsmedier. Sammen kan de sies å representere den profesjonelle journalistikkens etiske grunnlag. I tillegg har de ulike mediebedriftene sine egne formålsparagrafer som angir hvilke verdier de forventes å bygge sin virksomhet på. Til tross for løsrivelsen fra de politiske partiene, gir de store avisenes vedtekter fortsatt uttrykk for ulike politiske grunnsyn, som det heter at redaksjonene skal jobbe ut i fra. Således står det i vedtektene til den tidligere venstreavisen Dagbladet at avisen skal være ”et uavhengig venstreorgan for frisinnet og fremskrittssvennlig politikk i nasjonalt, sosialt og økonomisk henseende”.

I Aftenpostens vedtekter, avisa som tidligere hadde tette bånd til Høyre, erklæres det at avisen er ”en frittstående dagsavis som er ideologisk forankret i et liberal-konservativt samfunssyn”. VG har helt siden krigens slutt i 1945 definert seg som partipolitisk uavhengig. Avisas formålsparagraf angir derfor ingen politisk retning til høyre eller venstre i det politiske landskapet. I stedet heter det at det skal være ”avisens oppgave å bygge bro over motsetninger i samfunnet, og å dempe politisk strid som ikke er begrunnet i ideologiske forskjeller”. Videre at: ”Avisen bygger på humanistiske idealer og de grunnleggende demokratiske verdier.”

En undersøkelse blant redaktører av Jens O. Simensen (1999) viser at man på redaktørplass fortsatt ser det som en oppgave å fremme avisens verdigrunnlag, uten at dette går på bekostning av uavhengigheten i forhold til de politiske partiene. Spørsmålet er om den politiske *nyhetsjournalistikken* også vil gjenspeile de ulike politiske retningene som erklæres som avisenes verdigrunnlag, eller om dette som Simensen argumenterer for (1999: 96), ville være å gå på tvers av den nye profesjonelle journalistikkens prinsipper formulert i Vær Varsom-plakaten. Denne

framhever som vist viktigheten av et klart skille mellom ledere og kommentarer på den ene side og informasjon gjennom nyheter på den andre. Det er imidlertid ikke helt klart for pressens omgivelser om avisenes ulike verdiorientering likevel spiller en rolle også på nyhetsplass. I NOU 2000: 15, *Pressepolitikk ved et tusenårsskifte*, går man således ut i fra at avisenes politiske tilknytning til en viss grad fortsatt vil slå igjennom i stoffvalg og reportasjer.

2.5.3 Premisser for norsk mediepolitikk – myndighetenes forventinger til pressen

Når pressen tildeler seg selv en nøkkelrolle i et demokrati, og slik begrunner retten til frihet og autonomi, er dette en posisjon godt forankret langt utenfor pressens egne erklæringer og regelverk. Fra opplysningstiden av har pressen blitt betraktet som et verktøy for frigjøring og framskritt, som en kanal for opposisjon mot etablert samfunnsmakt. De første aviser var et resultat av forsvaret for grunnleggende demokratiske rettigheter som ytrings-, tanke- og trykkefrihet (Keane 1991:1-50). At journalistikken har lyktes med å knesette retten til frihet og autonomi i forhold til politiske myndigheter tyder i seg selv på at deres posisjon på mange vis er anerkjent. I tillegg subsidieres pressen gjennom momsfritak og pressestøtten (NOU 2000:15). Det ligger altså en anerkjennelse fra statens side om at pressens virksomhet er verdt å støtte opp om, og at det er viktig å beskytte medienes rett til fri ytring.

Myndighetene har likevel ikke gitt journalister og medier noen blankofullmakt, norsk mediepolitikk bygger på at mediene oppfyller visse funksjoner i samfunnet. Forventningene til mediene er formulert gjennom en lang rekke offentlige meldinger og utredninger, og mange av de samme sentrale ideene går igjen i alle de ulike utredningene og meldingene som har kommet i de senere år (Østnor og Lunde 1998). Generelt vektlegges medienes sentrale rolle som premiss for et fungerende demokrati og et åpent og pluralistisk samfunn. Som en sammenfatning av de premisser som ligger til grunn for offentlig mediepolitikk (St.melding nr.32 1992-93, NOU 2000:15) kan man skille ut følgende kjernepunkter: Det påpekes at mediene har gått gjennom viktige endringer på grunn av pressens fristilling fra politiske partier, samt økt

konkurranse og kommersielt press. Med dette i mente understrekes det hvor viktig det er at mediene ivaretar sin samfunnsoppgave i et demokrati når det gjelder å sikre åpenhet, ytringsfrihet og demokratisk deltagelse. Sentralt i alle de omtalte meldinger og utredninger er at mediene forventes å sikre bred og pålitelig informasjon som gir grunnlag for meningsdannelse og demokratisk deltagelse. Kritikerfunksjonen fremheves også; det er medienes oppgave å granske og avsløre misforhold i samfunnet. I tillegg understrekes det at mediene ikke bare må være i stand til å granske andre, men også til å drive selvjustis gjennom å granske egen virksomhet.

2.6 Normer i endring ?

Det ser ut til å være nært samsvar mellom de normene for journalistikk man finner i medienes eget regelverk og de forventninger som ligger til grunn for myndighetenes mediepolitikk generelt og pressepolitikk spesielt. De to hovedmålene for norsk mediepolitikk som direkte angår demokrati og meningsdannelse, nemlig å sikre ytringsfriheten og å garantere saklig og allsidig informasjon til alle innbyggere, uttrykkes også i Vær Varsom Plakaten og i Norsk Journalistlags prinsippprogram.

Man kan likevel ane en større vektlegging av *rett* enn av plikt i medienes eget regelverk. Rollen som kritiker, og retten til fri informasjon får mer plass enn ansvaret for å sikre grunnlaget for meningsdannelse og politisk deltagelse gjennom saklig og allsidig informasjon. Dette i motsetning til det som prioriteres i offentlige dokumenter, hvor nettopp samfunnsansvar og borgernes evne til å delta i demokratiet vektlegges sterkt. Flere har påpekt at det er en tendens blant journalister til å vektlegge granskning, avsløring og kritikk framfor en mer nøytral og rapporterende nyhetsformidling (Raaum 1999, Bech-Karlsen 1996, Østnor og Lunde 1998). Dette inntrykket forsterkes om man undersøker de revisjonene Vær Varsom-plakaten har gjennomgått siden den først ble utformet i 1936. Prinsippet om pressens rett til å drive samfunnskritikk kom inn i 1975, og har senere blitt understreket sterkere i senere versjoner, kombinert med en svekkelse av prinsippene om personvern (Dahl og Bastiansen 2000: 317-318).

Journalisters vektlegging av idealet om å være kritikere og samfunnsgranskere har av den svenske statsviteren Olof Petersson (1994) blitt karakterisert som en egen journalistideologi; ”journalismen”. Han peker på at idéen om å være en ”samfunnets vaktbikkje”, vitner om en helt egen måte å betrakte samfunnet på. Slik Petersson ser det består samfunnet i følge journalismen av tre grupper: makthavere, vanlige mennesker og journalister. Det sentrale i denne ideologien er at folket ikke overlates til å fortolke makthavernes budskap alene, journalistenes evne til å avsløre makthaverne blir således avgjørende for demokratiet. I denne formen for journalistikk skjer det en utvikling der nøytrale beskrivelser erstattes av journalistiske tolkninger, mener Petersson.

Tanken om at journalisters vektlegging av samfunnskritikk og avsløring utgjør en helt egen måte å betrakte samfunnet på, tas opp i NOU 1999:27 *Ytringsfrihet bør finne sted*. I en drøfting av vilkårene for den offentlige samtale, spørres det om det har skjedd en utvikling der journalistene har utviklet en egen yrkesideologi med egne profesjonsnormer. Hovedprinsippet i denne ideologien antydes, i samsvar med Peterssons perspektiv, å være en ”mistankens hermeneutikk”, der journalistens rolle som kritiker og avslører hele tiden er dominerende. Utredningen stiller spørsmålsteget ved hva en slik yrkesideologi egentlig består i, og advarer mot en tendens der journalister innehar en felles virkelighetsoppfatning. Dette vurderes som en trussel mot det mangfoldet av medier som anses som en nødvendighet for meningsdannelsen i et demokrati.

Petersson (1994) og andre har argumentert for at nettopp idealene om å granske og avsløre med en dertil hørende aktiv form for journalistikk, vil komme i konflikt med de tradisjonelle nyhetsnormene om faktisitet og nøytralitet i nyhetsformidlingen. Andre hevder at nettopp den granskende journalistikken vil avdekke det som virkelig skjer, i motsetning til en mer passivt refererende journalistikk. Slik argumenteres det for eksempel i boka *Etikk i Journalistikk* (Brurås 1994). Her vises det til at en journalistikk som aktivt prøver å få fram sannheten gjennom granskning, etterprøving og analyse, nok vil kunne komme på kant med rene objektivitetsidealer. Forfatteren

slår likefullt fast at man står igjen med kravene til sannhet, vesentlighet og åpenhet (ibid.: 36). Kravet til sannhet innebærer nyheter som er basert på virkelighetstroskap. Åpenhet skal hindre manipulasjon, det er journalisters plikt å legge fram alle opplysninger som er viktige i en sak.

Problemet med en drøfting av hva som har utviklet seg til å bli de rådende normene innen den politiske journalistikken er at den blir basert på mange antagelser og referanser til forholdene i andre land. Svenske journalistundersøkelser støtter opp under tesen om at journalister legger større vekt på et avsløringsoppdrag enn tidligere (Weibull 1991, Petersson og Carlberg 1990). De svenske journalistene vurderer sin yrkesrolle dit hen at det er deres fremste oppgave å granske makthaverne, samt enkelt å forklare kompliserte hendelser. Idealet som betoner nøytral rapportering eksisterer også, men er ikke dominerende.

Noen omfattende norsk journalistundersøkelse har ikke vært foretatt siden «Gruppeportrett av norske journalister» fra 1974 (NOU 1982: 30-181). Journalistene ble her bedt om å rangere ulike påstander om hva de mente var medienes oppgave. Det store flertall mente at medienes viktigste oppgave var å være en nøytral nyhetsformidler. Få la vekt på at mediene skulle overvåke offentlige institusjoner eller at mediene skulle forfekte bestemte, ideologiske eller religiøse syn. Spørsmålet er om journalistene har endret syn på medienes rolle siden da. En ting er hva som står i erklæringer og vedtekter, en annen er hvilke prinsipper som er operative i praksis.

2.7 Oppsummering og presisering av problemstillingen

Resultater fra en rekke innholdsanalyser av den politiske journalistikken peker i retning av at journalister prioriterer visse deler av politikken framfor andre, og slik former politikken i "sitt bilde". Det ser dessuten ut til at de journalistiske arbeidsmetoder har endret seg – journalistene har inntatt en mer selvstendig rolle, der det journalistiske initiativ og den kritisk granskning har tatt over for den mer passivt refererende journalistikken. Alt dette peker i retning av et journalistisk felt som har

økt sin autonomi og dermed sin innflytelse ved at medienes dagsordenfunksjon har kommet sterkere i fokus.

Samtidig ligger denne journalistmaktens legitimeringsgrunnlag fast gjennom prinsippene i journalistenes eget etiske regelverk, og gjennom de forventinger man finner hos offentlige myndigheter. Nøkkelord her er virkelighetstro og nøytral nyhetsformidling som gir grunnlag for meningsdanning og demokratisk deltagelse, samt kritisk granskning av alle samfunnsforhold. Spørsmålet er hvilket forhold det er mellom disse normene og den journalistikken som utøves i praksis. Har normene ligget fast mens den moderne politiske journalistikken har funnet nye former? Det ligger en tilsynelatende spenning i det å være både en kommersiell markedsaktør og et grunnleggende premiss for et fungerende demokrati. Spennet finnes i den journalistikken som har fått navnet ”profesjonell”. En journalistikk som gjennom sin framstillingsform har gitt mediene en så markert profil at de omtales som ”politiske aktører”, og en så sterk ensretting at noen av og til tolker de politiske nyhetene som deler av en ”skjult politisk agenda”. Det er slike forhold som danner bakgrunnen for oppgavens overordnede problemstilling som spør hvordan politiske journalister definerer og begrunner sin rolle.

Bourdieu's teori om at det finnes et journalistisk maktfelt med visse rådende premisser og forestillinger spesifikt for dette feltet, innebærer at man vil vente å finne en felles orientering og en felles praksis i journalistikken på tvers av den enkelte journalists individuelle kjennetegn og det enkelte medieforetak. Et perspektiv som bygger på at den politiske journalistikken har gjennomgått en profesjonalisering vil også ha dette som utgangspunkt, i kontrast til tidligere tider, da man ville forvente at ulik politisk tilhørighet i avisene, ville gi markerte forskjeller mellom journalister i ulike aviser. Et spørsmål som tar utgangspunkt i den overordnede problemstillingen om politiske journalisters rolleforståelse vil derfor være:

- Hvilke forestillinger og hvilken type journalistisk praksis er felles for politiske journalister på tvers av tilhørighet til ulike mediebedrifter?

Dette spørsmålet søkes belyst gjennom følgende delspørsmål:

- Hvilke kriterier må politiske nyheter oppfylle for å prioriteres i de politiske nyhetsavdelingene?

- Hvilke journalistiske grep og initiativ er det som tas i bruk når de politiske nyhetene utformes?

Og ikke minst, med Webers tese om legitimering av makt som bakgrunn:

- Hvordan begrunnes de prioriteringer som gjøres og de metoder som tas i bruk i den politiske journalistikken? Hvilken samfunnsrolle er det journalister gir seg selv ?

Bourdieu's teori innebærer også at det innenfor et felt kan være en kamp om "klassifikasjonene", om hva som skal være spillets regler og hva som skal telle som verdifullt innen feltet. Motsatt kan et felt preges av stabilitet, det vil si at de rådende regler tas for gitt. Som et delspørsmål i hovedproblemstillingen inngår på bakgrunn av dette følgende spørsmål:

Er det journalistiske feltet preget av uenighet om hva som er god politisk journalistikk? Hvilke prinsipper og hvilken praksis ser ut til å vinne fram på bekostning av andre innenfor feltet?

Videre impliserer Bourdieus teori at et felt i varierende grad vil være autonomt, avhengig av om aktørene selv definerer de konstituerende spillereglene innen feltet, og hvorvidt feltet er i stand til å påvirke reglene innen andre felt med tilgang til andre typer kapital. Antagelsen om et autonomt journalistisk felt lar seg ikke fullt ut teste ut i denne oppgaven, i og med at fokus settes på journalisters egen framstilling av sin rolle og hvordan den utøves. Imidlertid vil politiske journalisters utlegning av hvordan de fortolker og utøver sin rolle gi viktige indikasjoner på om det

journalistiske felt er autonomt eller ei, først og fremst i forhold til det politiske felt. Et delspørsmål i oppgaven vil derfor være:

Hvilke trekk i politiske journalisters rolleforståelse og yrkespraksis vitner om autonomi i forhold til andre maktkonstellasjoner i samfunnet, spesielt det politiske felt?

De tre første spørsmålene om fellestrekk ved journalisters rolleforståelse på tvers av avistilhørighet vil behandles eksplisitt i hvert sitt kapittel. De to spørsmålene som handler om autonomi og kamp om klassifikasjonene vil bli belyst gradvis gjennom hele oppgaven.

KAPITTEL 3: DATA OG METODE

I dette kapitlet vil det bli redegjort for hvordan oppgavens teoretiske problemstilling er operasjonalisert. Jeg vil begrunne avgrensning av prosjektet gjennom valg av case og beskrive de ulike metoder som har blitt benyttet for å samle og tolke data. Til slutt vil prosjektets validitet bli drøftet.

Metodene som har vært brukt er i overveiende grad kvalitative. I tillegg er de det som betegnes som triangulerende, det vil si at de er ment å utfylle hverandre (Grønmo 1982). Dataene er således basert på observasjon, innholdsanalyse og intervjuer. Sistnevnte metode er oppgavens bærebjelke, med de to andre som supplerende kilder til informasjon. I innholdsanalysen er det benyttet kvantitativ analyse i tillegg til en kvalitativ tilnærming.

Proessen som førte fram til det endelige forskningsdesignet har vært av eksplorativ art; mange valg har blitt tatt underveis ettersom kjennskapen til feltet har økt og ulike alternativer dukket opp. Det som lå fast fra begynnelsen, var at jeg ville belyse oppgavens problemstilling ved å intervju politiske journalister. For bedre å få et inntrykk av hvordan journalister jobber i praksis, og for å avhjelpe svakheter ved intervjumetoden, ønsket jeg i tillegg å observere arbeidet i en eller flere politiske redaksjoner før spørsmålene i intervjuguiden ble ferdig utformet. Ønsket var å se hvordan redaksjonen i en mediebedrift var organisert, og å få en oversikt over ulike ansvarsområder vertikalt og horisontalt i en slik bedrift. Dernest ønsket jeg å ta utgangspunkt i konkrete nyhetsartikler under intervjuene med journalistene, nærmere bestemt i saker intervjuobjektene selv hadde produsert. Det ideelle ville være å benytte en eller flere saker som hadde vært aktuelle mens jeg observerte arbeidet i de politiske avdelingene. Slik kunne jeg referere til hendelser som var blitt observert under intervjuene, og sammenligne det jeg hadde sett og hørt med det journalistene fortalte. Tanken var å finne fram til så relevante spørsmål som mulig, og å knytte

prinsipper til praksis, slik at de svarene jeg fikk ikke ble preget av betraktninger fjernt fra det som faktisk er hverdagen i de politiske avdelingene.

De valgene som ble tatt i første omgang innebar altså å bruke tre ulike innfallsvinkler for å belyse politiske journalisters rolle. Hovedinformasjonskilden skulle være intervjuer, supplert ved observasjon og en enkel form for innholdsanalyse av politiske nyheter. På denne bakgrunnen var det nødvendig å foreta noen viktige valg, som det blir redegjort for i det følgende.

3.1 Mediesjanger og antall mediebedrifter i utvalget

Fokuset i prosjektet var hele tiden det som går under betegnelsen “pressen.” I en snever definisjon av begrepet betyr ordet trykte aviser og blader. I tillegg benyttes begrepet om journalistiske medier av alle slag knyttet til mediene som samfunnsinstitusjoner med makt og ansvar (Raaum 1999:11). Slik omfatter for eksempel Norsk Presseforbund og Pressens Faglige utvalg også radio og fjernsyn. I teorikapitlet ble ”presse” brukt i en slik utvidet forstand, det er denne siden ved nyhetsmediene jeg ville ha innsikt i. Jeg bestemte meg etter hvert også for å konsentrere meg om pressen i den snevre betydningen av ordet – problemstillingen skulle belyses gjennom et fokus på aviser og avisjournalister. Dette var ikke et selvsagt alternativ, det er ofte TV som omtales som tidens mest kraftfulle medium, med stor påvirkningskraft og med evne til å definere premissene for det andre typer nyhetsmedier dekker. Når utvalget likevel ble begrenset til den trykte pressen, var det av følgende grunner: Det er lettere å vite hvem man bør henvende seg til om en vil ha nyhetenes “avsendere” i tale i en avis enn i en TV-kanal. Bylinen på en artikkel er en god indikator på hvem som har vært mest sentral i tilblivelsen av en nyhet i en avis. Produksjon av TV-nyheter er en mer kompleks prosess, der det er flere involverte aktører inne i bildet, det hadde derfor vært en mer tidkrevende oppgave å sette seg inn i praksisen i en TV-redaksjon enn i en avisredaksjon.

Dernest kan valget av aviser begrunnes ut i fra de teorier og perspektiver som er bakgrunn for problemstillingen. Avisene er de eldste nyhetsmedier vi har, de er

historisk knyttet til framveksten av partisystemet, og fyller tradisjonelt en samfunnsrolle utover det å underholde og å tjene penger (Simensen 1999). Fremdeles fremheves avisene som særlig viktige når det gjelder å fungere som et premiss og en garanti for et fungerende demokrati (NOU 2000:15). I den grad journalister generelt har et bevisst forhold til hvilken rolle de spiller i et samfunn, burde dette således i særlig grad være tilfelle i de politiske avdelingene i avisene. Hvis tvert imot de prinsipper som er formulert i mediernes eget regelverk, og de forventinger som uttrykkes fra offentlige myndigheter, *ikke* er viktige for de valgene som taes i den politiske journalistikken i avisene, kan dette antyde at slike hensyn heller ikke er sentrale i andre og nyere typer medier.

Videre var avisene et interessant fokus ut i fra tankegangen om at *hvis* det er slik at ulik politisk orientering og forskjellige verdisyn fortsatt gjør seg gjeldende i den politiske journalistikken, ville dette være særlig tydelig i avisjournalistikken. Om det motsatt skulle vise seg at journalistene i ulike aviser gjorde de samme valg og vurderinger av sin virksomhet på tvers av avistilhørighet, ville dette være et tegn på at man berettiget kan tale om en felles journalistisk mentalitet uavhengig av hvilket medieforetak man jobber i.

Ved å velge flere aviser enn én, kunne jeg danne meg et inntrykk ikke bare av i hvilken grad tidligere ulik partitilhørighet påvirker den politiske journalistikken, men også av om forskjellig eierskap og ulikt avisformat kunne tenkes å spille en avgjørende rolle for tenkningen i de ulike avisene. Ut i fra disse hensynene ble det valgt ut tre aviser: Aftenposten, Dagbladet og VG. Aftenposten er en tidligere Høyre-avis, mens Dagbladet tidligere var knyttet til partiet Venstre. VG har helt siden 1945 definert seg som partipolitisk uavhengig. Avisene har to forskjellige eiere; Aftenposten og VG eies begge av mediekonsernet Schibstedt, Dagbladet er et AS med Orklakonsernet som største enkelteier. Avisene har ulikt format og distribusjon: Dagbladet og VG er tabloide løssalgsaviser, Aftenposten er en abonnementsavis. Samtidig er disse tre avisene landets største. Slik sett kan de vurderes som sentrale og

premissleverende nyhetsmedier - både for andre medier og for politikere og politiske prosesser.

Det er langt utover denne oppgavens ambisjoner å kontrollere for alle variabler som kan antas å påvirke den politiske journalistikken, eller å generalisere med en bestemt grad av sikkerhet i forhold til andre typer medier. Denne type slutninger forbeholdes den kvantitativt og statistisk baserte analyse (Grønmo 1982). Forskningsdesignet innebærer imidlertid at de prinsipper og den praksis som er felles for den politiske avisjournalistikken også skal kunne si noe relevant om den politiske journalistikken generelt. Det er slik sett et casestudium med enheter valgt ut med tanke på analytisk generaliserbarhet (Yin 1989). Hvis journalister på tvers av avisene målbærer en felles mentalitet, vil det styrke perspektivet på journalistikken som et maktfelt med egne definerte forståelsesformer.

Slik sett er designet i overensstemmelse med det som kalles samsvarsmetoden innen komparativ analyse; hvis enheter har ulike verdier på en rekke uavhengige variable, men er like på den avhengige, kan man svekke sannsynligheten for at de forskjellige verdiene på de uavhengige variablene har en avgjørende innflytelse på den avhengige (Østerud: 1991: 22-23). I tillegg er valget av ulike aviser basert på en tankegang om å undersøke likheter og forskjeller innen journalistikken ut i fra en antagelse om hvor det er minst sannsynlig at man ville finne sammenfallende vurderinger. Det vil si at utvalget utgjør en form for strategisk test der en leter etter empiriske forhold som gjør det vanskelig å bekrefte de perspektivene en går ut i fra i problemstillingen (Hellevik 1994: 73). Ved å slik å gjøre det "vanskelig" å bekrefte forventningen om en felles tankegang på tvers av avisene, ble det valgt et design som kunne gi grunnlag for en viss grad av generalisering utover det som framkommer i hvert enkelt case.

3.2 Fokus på politiske nyheter

I tillegg til utvalg av aviser, var det nødvendig å bestemme hvilke nivåer og avdelinger i avisene undersøkelsen skulle konsentreres om. Med tre aviser i utvalget, var det uoverkommelig å foreta en vertikal analyse av hvilke prioriteringer som ble

gjort i avisene på ulike ledelsesnivåer. Gjennom å være tilstede i redaksjonene, og å overvære ledermøter, kunne jeg likevel danne meg et visst inntrykk av forholdene i avisene.

Under intervjuene ble det i tillegg spurt om det ofte var uenighet og konflikt mellom politisk avdeling og deskens prioriteringer i avisene. På bakgrunn av svarene herfra valgte jeg å konsentrere meg om de politiske nyhetsavdelingene, og om de avdelingsledere og journalister som jobber der. Nyhetsavdelingene er i samtlige avdelinger atskilt fra kommentar- og lederavdelingene. Sistnevnte sorterer under de politiske redaktørene, mens de politiske nyhetsavdelingene befinner seg i ”nyhetslinjen” under nyhetsredaktørene. Fokus på politisk nyhetsstoff framfor kommentarstoff begrunnes ved at det er nyhetene som i særlig grad knyttes til den tidligere omtalte profesjonaliseringen av journalistikken, og dermed de endringer som har skjedd med overgangen fra partiaviser til uavhengige aviser. I tillegg har nyhetsgenren som tidligere beskrevet en ”objektiv” form, i motsetning til de åpenlyst subjektive kommentarene. Slik var det særlig interessant å få et innblikk i de vurderinger og grep som lå skjult bak nyhetene.

3.3 Feltobservasjon

Perioden som ble valgt for observasjon av arbeidet i de ulike nyhetsavdelingene var siste uke av kommunevalgkampen 1999. Dette tidsrommet ble plukket ut fordi en valgkamp-periode er en tid da den politiske journalistikken er spesielt viktig; da har publikum i særlig grad behov for informasjon om ulike politiske alternativer. Dermed er pressens rolle som premiss for et fungerende demokrati særlig sentral i denne fasen. I tillegg er dette en periode som preges av høy aktivitet innen den politiske journalistikken, det skjer mye i politikken, og det skjer mye i de politiske nyhetsavdelingene.

Jeg fikk anledning til å være tilstede i de politiske avdelingene én dag i alle tre aviser. I Aftenposten ble jeg dessuten tilbudt å komme tilbake en dag til etter den første observasjonsdagen. Jeg observerte virksomheten i Aftenposten mandag 06.09 og

fredag 10.09, i VG tirsdag 07.09 og i Dagbladet torsdag 08.09 1999. I alle avdelingene overvar jeg morgenmøter der aktuelle saker diskuteres, og planene for dagens arbeid legges. Videre var jeg tilstede i avdelingene utover dagen. Jeg ble vist rundt i de ulike avdelingene og snakket med nyhetsredaktører, redaksjonssjefer og desksjefer. I Dagbladet og Aftenposten overvar jeg i tillegg ledermøter og overleveringsmøter der saker fra politisk avdeling ble levert, drøftet, prioritert og plassert i avisa. I VG var jeg med to journalister på reportasjeoppdrag.

Jeg forholdt meg i særlig grad til lederne i de politiske avdelingene i løpet av disse dagene. Disse fungerte som sentrale informanter om hvordan nyhetsavdeling og avis var organisert. Jeg hadde også uformelle samtaler med journalister på vakt. Det jeg så og hørte ble notert ned, for senere analyse. I tråd med anbefalinger om hvordan feltobservasjon bør utføres, forsøkte jeg å gi en mest mulig deskriptiv beskrivelse av hva jeg observerte. Tanker og fortolkninger ble også skrevet etter hvert, men disse ble holdt atskilt fra de rene observasjonsnotatene, slik at de kunne endres og nyanseres etter hvert som jeg fikk et bredere forståelsesgrunnlag (Wadel 1991).

Et problem ved all observasjon er at det kan oppstå forskereffekter. At det er noen utenfra tilstede i et miljø kan påvirke de som observeres. Dette tror jeg imidlertid i liten grad gjorde seg gjeldende i dette tilfellet. Tidsmarginene er knappe i en avis og produksjonen av nyheter må gå sin gang. Jeg anser det som lite sannsynlig at man fant grunn til å opptre annerledes enn vanlig av hensyn til en observerende hovedfagsstudent. Inntrykket var dessuten at jeg ble møtt med en åpen holdning i alle aviser, noe bare det faktum at jeg fikk anledning til være å tilstede i avdelingene antyder.

Ankepunktet mot det jeg oppnådde gjennom tilstedeværelsen i de tre avisene er at observasjonsperioden gjerne kunne ha vart lenger. Det ideelle ville være å forske gjennom deltakende observasjon i avisene over et lengre tidsrom. Fordelen med den korte observasjonsperioden, var imidlertid at jeg var tilstede i de ulike avisene i løpet av en konsentrert periode, og dermed under ganske like forhold. Jeg fikk slik

anledning til å observere hvordan man forholdt seg til de samme hendelsene i politikken i de forskjellige avisene. Ikke minst hvordan journalistene jobbet med det som ble oppgavens nyhetscase: ”Jaglandsaken”.

Feltobservasjonen ble brukt som bakgrunn for senere intervjuer, og er ikke inkludert som en egen analyse i oppgaven. I de tilfeller hvor det refereres til det jeg observerte, er dette direkte relatert til de nyhetsartiklene jeg tok utgangspunkt i under intervjuene.

3.4 Innholdsanalyse

Poenget med å velge et nyhetscase var som nevnt å finne eksempler på artikler jeg kunne bruke som utgangspunkt for deler av de påfølgende intervjuene, og å knytte ”prinsipper til praksis” i journalistikken. Jeg så det som ønskelig å finne en sak som hadde blitt dekket i alle tre aviser, for på den måten å finne likheter og ulikheter i vurderingen av saken på tvers av avisene. I tillegg ville det som nevnt være ekstra heldig om dette var en sak som var aktuell da jeg var tilstede i de tre nyhetsavdelingene. Dette var krav som alle ble oppfylt av ”Jaglandsaken”. Misnøyen med Thorbjørn Jagland som partileder i Arbeiderpartiet sto i fokus framfor noen annen sak i den siste uka av valgkampen, i alle tre aviser. Saken fikk omfattende dekning, havnet på førstesidene i alle tre aviser, og ble diskutert blant journalistene i samtlige avdelinger. I tillegg preget den de politiske nyhetene i de andre store nyhetsmediene i Norge.

I og med at denne saken ble det naturlige case, forsøkte jeg å kartlegge sentrale trekk ved dekningen av den gjennom en enkel form for innholdsanalyse. Intensjonen var å få en oversikt over hva som faktisk sto på trykk i denne tiden som et referansegrunnlag i forhold til det journalistene hadde å si om hvorfor denne dekningen ble som den ble. Målet var på den måten å kaste lys over de prioriteringene som ble gjort utover det en ordinær innholdsanalyse kan gjøre.

Viktige trekk ved mediedekningen av ”Jaglandsaken” har allerede blitt presentert i oppgavens introduksjonskapitel, en mer utfyllende redegjørelse for resultatene av

innholdsanalysen vil bli presentert i kapitel 6 om "Jaglandsaken". Her følger en klargjøring av hvordan jeg har gått fram i kartlegging og kategorisering av avisartiklene. Metoden har bestått av en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse. Begge analysemetoder kan defineres som en metode der man bruker visse prosedyrer for å kunne trekke valide slutninger fra en tekst (Weber 1985: 9). Første skritt i en innholdsanalyse er å bestemme hva som skal definere tekstenheten (Weber 1985: 23). I dette tilfellet er tekstenheten de artiklene på nyhetssidene i Dagbladet, VG og Aftenposten som hadde hovedfokus på Arbeiderpartiet i valgkampens siste uke, fra mandag 06.09 til mandag 13.09. For å danne meg et inntrykk av hvor ensidige eller nyanserte nyhetene om Arbeiderpartiet og dets leder faktisk var, ønsket jeg å finne ut hvor stor andel av artiklene i denne perioden som fokuserte på andre forhold enn partilederens posisjon. Artiklene ble klassifisert etter følgende tema: politisk sak, meningsmålinger, intern strid i Arbeiderpartiet (lederdebatt, lederkritikk), og featurereportasjer (stemningsrapporter fra valgkamparrangementer o.l.). Det er ikke mulig å finne absolutte kriterier for hvor en artikkel hører hjemme, ofte vil en og samme artikkel inneholde elementer fra ulike kategorier. Her ble artiklene kategorisert i forhold til hva som var hovedvinklingen i artikkelen. For å finne et mål på hvor stor del av stoffet de ulike kategoriene utgjorde ble det benyttet to ulike tilnærminger: Artiklene ble talt opp, slik fikk jeg antall artikler i hver kategori. Dette sier en del, men ikke alt om den prioriteringen som har skjedd i en avis. Det er stor forskjell på en halvsides artikkel uten bilde, og en tosiders reportasje med stor overskrift og tilhørende illustrasjon. Dette ble det tatt høyde for ved å regne ut arealet (cm²) av det totale stoffet om Arbeiderpartiet, for så å regne ut arealet til hver enkelt artikkel inkludert illustrasjon og tittel, og arealet til hver enkelt stoffkategori. På dette grunnlaget ble det regnet ut hvor mange prosent av det totale stoffet om Arbeiderpartiet hver kategori utgjorde.

I tillegg til en slik kvantitativ analyse ble artiklene i de forskjellige kategoriene mer kvalitativt vurdert ut i fra om de var vinklet positivt eller negativt, om det var samsvar mellom tittel, ingress og brødtekst, og om de direkte knyttet an til Thorbjørn Jaglands lederposisjon i partiet eller ikke.

Opprinnelig var tanken at det var mediedekningen den siste uken i valgkampen som skulle danne utgangspunkt for oppgavens case. Men når man velger å ta utgangspunkt i en hendelse nær i tid, kan man vanskelig bestemme tidspunktet for slutten på en sak. Det viste seg at fokuset mot Thorbjørn Jagland ikke ble mindre skarpt etter avviklingen av kommunevalget. Saken rullet videre i mediene også etter at jeg hadde foretatt alle de intervjuene jeg hadde planlagt. Dette førte til at jeg valgte å gjennomføre en intervjurunde til, denne fant sted etter at Thorbjørn Jagland trakk seg som statsministerkandidat 10.februar. Det ville imidlertid bli altfor omfattende å foreta en innholdsanalyse av avisenes dekning, med finlesing av avisartikler og kategorisering av disse, helt fram til historiens foreløpige slutt den 10. februar. Jeg dannet meg likevel et generelt inntrykk av dekningen av saken ved å følge med på, og lese gjennom hva som sto på trykk i de tre avisene, frem til tidspunktet da Thorbjørn Jagland trakk seg. Gjennom en slik ”vanlig” lesning av avisene, gjorde jeg en ren kvalitativ vurdering av Jaglandsaken etter at valgkampen var over.

3.5 Intervjuene

Første intervjurunde ble foretatt i løpet av høsten 1999. Jeg intervjuet totalt 12 personer, fra hver avis snakket jeg med avdelingsleder (alle med lang journalistisk erfaring) og tre journalister fra de politiske nyhetsavdelingene. Avdelingslederne ble valgt ut fordi de hadde spesiell oversikt over avdelingenes virksomhet og praksis, både organisatorisk og på det rent journalistiske plan. Journalistene ble forespurt om de ville la seg intervju ut i fra om de hadde vært sterkt involvert i dekningen av Jaglandsaken eller ei. Dette syntes å være et godt utvalgsriterium; jeg unngikk for det første skjevheter i utvalget som kunne oppstå med en mer tilfeldig utvalgsmetode – for eksempel hvis jeg hadde valgt ut intervjuobjekter ut i fra hvem jeg hadde fått best kontakt med da jeg var tilstede som observatør i redaksjonen. Dernest var ”Jaglandsaken” en prioritert sak, det viste seg å være erfarne og sentrale journalister i de politiske avdelingene som ble satt på denne saken. Slik var de interessante som informanter, ikke bare om ”Jaglandsaken” spesielt, men også om rollen som politisk nyhetsjournalist generelt. Alle journalister som ble forespurt svarte ja til å la seg intervju.

Intervjuene var kvalitative og halvstrukturerte. De var basert på en intervjuguide med spørsmål som skulle belyse viktige temaer i problemstillingen, der svarkategoriene var åpne. På ett spørsmål hadde jeg i midlertid en liste med forslag til alternative svar. Dette gjaldt spørsmålet om hva som skulle til for at en nyhetssak ble prioritert i avisa. Svaralternativer ble benyttet å få et bedre sammenligningsgrunnlag for hvilke prioriteringer som ble gjort på tvers av avisene, og for å finne ut hvilke kriterier som ble prioritert sterkest av den enkelte journalist. Intervjuobjektene sto fritt til å komme med andre punkter enn de som var eksemplifisert i intervjuguiden, og spørsmålet ble først stilt helt åpent. Alle intervjuobjekter ble stilt de spørsmålene som er tematisert i intervjuguiden. Denne angir imidlertid kun hovedtemaene i intervjuene. Oppfølgingsspørsmål med basis i hva hvert enkelt intervjuobjekt fortalte, ble til underveis. Målet var å skape en samtale som var sammenhengende og meningsfylt i hver enkelt intervjusituasjon. Etter hva som passet kom jeg inn på de ulike temaene i forskjellig rekkefølge i ulike intervjuer. Hvert intervju varte i ca 40 – 60 minutter. I alle intervjuer ble det benyttet diktafon, noe samtlige informanter godkjente på forhånd.

Intervjuguiden omfattet spørsmål som angikk generelle trekk ved journalistrollen – som hvordan saker prioriteres, syn på rollen som politisk journalist, og mulighet og vilje til å sette dagsorden – være politisk aktør. Dernest dreide de seg om praksis og prinsipper i Jaglandsaken spesielt – i egen avis – og synet på andre mediers dekning av saken⁹.

Etter at ”Jaglandsaken” hadde kuliminert med Thorbjørn Jaglands avgang som statsministerkandidat, ble det som nevnt foretatt en intervjurunde til. Hensikten var å undersøke om journalistene hadde endret syn på denne saken, eller om de vurderte medienes, avisens og egen dekning på samme måte som under første intervjurunde.

⁹ I forkant av de ordinære intervjuene ble det gjennomført en pilotundersøkelse med en VG-journalist for å finne ut hvordan spørsmålene i intervjuguiden fungerte. Resultatet av dette intervjuet ble ikke inkludert i analysematerialet i oppgaven, med unntak av det denne informanten fortalte om én sak han hadde skrevet. Artikkelen og vurderingene som ble gjort rundt denne ble ansett å være viktig som illustrasjon på hvordan Jaglandsaken i enkelte tilfeller ble dekket.

Et nytt møte med informantene ga også mulighet til å oppklare uklarheter i forrige intervju. Før dette andre møtet mottok alle informanter en utskrift av det første intervjuet. På den måten fikk de anledning til å lese gjennom og korrigere hvis det var noe de mente hadde blitt framstilt feil. Utskriftene de fikk var basert på transkripsjon av diktafonopptakene. Avskriften var gjort så nær opp til diktafonopptaket som mulig, endringer fra min side dreide seg kun om å gjøre et muntlig språk mer lesbart.

Hvor omfattende intervju nummer to ble, varierte sterkt: De fleste intervjuobjektene hadde ikke mye å tilføye, og endret lite på det de hadde sagt i første intervju. For meg gjorde imidlertid dette andre møtet meg sikrere i forhold til å benytte resultatene i første intervju som datamateriale. Noen benyttet likevel anledningen til å kommentere utviklingen av Jaglandsaken siden sist, og å nyansere det de hadde sagt i første omgang. Intervjuene i denne runden varte alt fra 10 minutter til en halvtime, i noen tilfeller ble det benyttet diktafon, i andre ble det kun tatt skriftlige notater.

Alle intervjuobjekter ble i første omgang tilbudt anonymitet hvis de foretrakk det. Da jeg anså at intervjuer basert på små og navngitte miljøer (de politiske nyhetsavdelingene), som i tillegg tok utgangspunkt i artikler den enkelte hadde skrevet, lett kunne gi en skinnanonymitet, ble informantene spurt om de likevel var villige til å framstå med navn. Dette godtok alle.

I de påfølgende empirikapitlene presenteres det informantene hadde å fortelle gjennom omfattende bruk av sitater. Det har blitt lagt vekt på å gi en nyansert fremstilling, der journalistenes svar gis bred plass. Det har videre vært viktig å klargjøre den sammenhengen svarene ble gitt i. Dette oppnås ved at det gjøres klart hvilket tema som er utgangspunkt for sitatene, og ved at spørsmålene som ble stilt ofte er direkte referert sammen med påfølgende svar. Der sitatene er forkortet, er dette angitt ved klamme: [...]. Forkortelser er ikke tatt i bruk der disse kunne endre eller forvrengte det intervjuobjektene hadde å si.

3.6 Om validitet og kildekritikk

Validitet betegner samsvaret mellom teoretisk problemstilling og operasjonalisering av denne gjennom metodevalg og avgrensning av datatilfang. Validiteten i et forskningsdesign har med materialets relevans for problemstillingen i undersøkelsen å gjøre (Hellevik 1991:159). Dette samsvaret lar seg ikke måle direkte, men må vurderes skjønnsmessig. Sammenhengen mellom oppgavens teoretiske problemstilling og operasjonaliseringen av denne, har blitt beskrevet i dette kapitlet ved at hele forskningsprosessen og de valg som har blitt foretatt med hensyn til utvalg og metode er blitt begrunnet.

For å sikre høy validitet i en undersøkelse kan man bruke flere datakilder (datatriangulering) og flere metoder (metodetriangulering) (Yin 1989). I denne sammenheng er en kritisk vurdering av kildenes brukbarhet viktig for validiteten av de konklusjoner man trekker. Et spørsmål som bør avklares er om kildene kan oppfattes som troverdige eller ei (Helland m.fl. 1997: 43-45). Oppgavens problemstilling belyses særlig gjennom intervjuer. Dette gir naturlig nok først og fremst innblikk i journalistenes egen beretning om sin virksomhet – om deres subjektive rolleforståelse. Dette kan være interessant i seg selv, men fra et kildekritisk perspektiv, der målet ville være å finne ”sannheten” om journalistikken, kan metoden trekkes i tvil: Det journalister velger å fortelle trenger ikke være representativt for hvordan de tenker og handler i praksis, svarene som gis kan i stedet bære preg av skjønnmaling og taktiske vurderinger. I forhold til dette perspektivet kan det gjøres følgende bemerkninger: Det antas for det første at det er lite trolig at et intervjuobjekt kan ”hoppe ut” av det som er deres dominerende tankemåter og begreper i arbeidet til daglig. I stedet antas det at journalistenes svar vil farges av det språket og det vokabularet de allerede har tilgjengelig (Bellah m. fl. 1985). Svarene som gis vil slik sett uunngåelig si noe om hva som er journalistisk tankegang og praksis.

Dernest utgjør tanken om at journalistene aktivt vil skjule det de gjør, allerede en fortolkning av hvilke motiver journalister måtte ha som ikke trenger å holde stikk. Å ha en mistankens hermeneutikk som utgangspunkt for en undersøkelse, kan gjøre at man tar på seg skylapper på forhånd, og forkaster metoder som kan vise seg

fruktbare. Erfaringene fra intervjuene tydet stort sett på at intervjuobjektene stilte med en åpen holdning til det de ble spurt om. "Sannhet og løgn" er dessuten ikke alltid motsatte og klart atskillbare størrelser. Hvis journalister for eksempel beskriver det de gjør som objektiv rapportering, kan nok dette av en utenforstående problematiseres, og endatil betviles – like fullt kan det være et viktig journalistisk prinsipp, som journalisten mener å etterleve, og dermed presenterer som viktig. Forskerens oppgave blir å finne ut hva slags innhold og mening disse prinsippene fylles med.

Flere spørsmål framkalte ambivalens og tilløp til inkonsistens i de svarene jeg fikk. Dette kan være et interessant funn i seg selv, det kan for eksempel indikere at noen områder av journalistikken er mindre gjenstand for refleksjon enn andre, eller at visse spørsmål berører trekk ved den politiske journalistikken som oppfattes som problematiske i forhold til de prinsipper man mener å operere ut ifra. Dermed kan slike spørsmål gi opphav til tvil og modererende utdypning fra intervjuobjektets side.

Uansett vurdering av motivene hos intervjuobjektene: Utgangspunktet har likevel vært at det ville styrke validiteten på oppgavens konklusjoner å bruke ulike former for datakilder, å knytte teori til praksis i intervjuene og å sammenligne journalistenes svar med artikler de hadde skrevet og diskusjoner som hadde funnet sted i redaksjonene. Dette fordi spørsmål om abstrakte prinsipper kan gi begrenset innsikt i journalisters hverdagslige vurderinger. Målet har vært å relatere spørsmålene mest mulig til intervjuobjektets egne erfaringer og livsverden. Videre vil det en utenforstående som observerer en virksomhet eller leser en tekst "ser" ikke nødvendigvis være det samme som det aktørene selv opplever at de er med på. Igjen kan flere typer datakilder gi anledning til tolkning og til å se et fenomen fra flere sider. Et grunnleggende prinsipp i en slik fortolkningsprosess er å beskrive de funnene man gjør, og hvordan man bedømmer dem på en åpen måte. Dette er viktig av respekt for de man skriver om, dessuten er det et norm at en leser skal kunne følge gangen i analysen og begrunnelsen for de konklusjonene som trekkes – og således bli stand til å kritisere dem. Dette har med resultatenes reliabilitet å gjøre, det vil si

graden av nøyaktighet og pålitelighet i innsamlingen og behandlingen av data. For å sikre høy reliabilitet må man gjøre det klart og presist hvordan man har tenkt å gå frem (Hellevik 1994:159, Yin 1989:36-37).

Prinsippet om åpenhet er et ideal som søkes etterlevd i oppgaven. I metodekapitlet ved at det redegjøres for framgangsmåten i undersøkelsen og forholdet mellom teoretisk problemstilling og operasjonalisering av problemstillingen. Senere ved at sitater fra intervjuobjektene gis bred plass, og ved at oppgaven forsøker å formidle et nyansert bilde av det journalistene hadde å fortelle. Likevel: Man kan ikke skrive om alt, en må gjøre et utvalg ut i fra hva man mener er de viktigste funnene man gjør. Noen av prioriteringene vil forbli skjult rett og slett fordi noe annet vil ha resultert i en lang og fragmentert rapport. En del valg og prioriteringer er man kanskje ikke engang seg bevisst at man har gjort , etter å ha fått et nærsynt forhold til et stoff man har jobbet lenge med. En måte å avhjelpe dette på, er ved å la råmaterialet for undersøkelsen være tilgjengelig for de som er interesserte. Utskriftene av intervjuene i sin helhet er derfor tilgjengelig for dem som måtte være interessert. Begge intervjuguidene er vedlagt som appendiks til oppgaven. ”Jaglandsaken” slik den sto på trykk i avisene kan naturligvis analyseres av enhver som ønsker det.

KAPITTEL 4: NYHETSKRITERIER OG NYHETSGREP

I dette kapitlet vil oppgavens to første delspørsmål belyses: Det handler om hvilke kriterier politisk stoff må oppfylle for at de skal prioriteres i de politiske nyhetsavdelingene og om hvilke initiativ og grep som tas av journalistene når nyhetene utformes.

I de politiske nyhetsavdelingene i Dagbladet, VG og Aftenposten er det, som navnet tilsier, hele tiden produksjon av nyheter som står i fokus. På spørsmål om hvordan de vil definere rollen som politisk journalist svarer journalistene at de skal finne og rapportere nyheter. Det er dette som i utgangspunktet er deres oppgave nummer en, de forventes verken å drive korstog for gode saker eller enda mindre være politikeres mikrofon ut til publikum. Det som kommer på trykk må både i Aftenposten, VG og Dagbladet således leve opp til visse kriterier for hva som er en nyhet. Som avdelingsleder i VG sier det: ”Den politiske journalistikken i VG er det samme som nyhetsjournalistikken i VG (John bones)”.

Hva består disse nyhetskriteriene i? Umiddelbart er dette, til tross for at hverdagen hele tiden handler om nyheter, ikke et enkelt spørsmål å besvare verken for avdelingsledere eller skrivende journalister i de politiske avdelingene. Hverdagen preges ikke av teoretiske diskusjoner om hva man egentlig driver med når man produserer nyheter. Det er snarere ryggmargsfølelser, intuisjon og praktisk kyndighet som trer i kraft, understrekes det i de tre avisene. Ber man om eksempler på nyhetskriterier løsrevet fra konkrete saker er det som om noe glipper. Avdelingsleder i Dagbladet er representativ når hun sier:

Det virker jo veldig naivt, det er ikke det at det er feil det jeg sier, men det blir en dimensjon som forsvinner. Dette er en praksis og en ryggmargsfølelse. Vurderinger gjøres ut ifra trender, stemninger det er umulig å sette ord på. Det blir mye magefølelse. De løpende nyhetsvurderingene skjer i en helhet, en politisk stemning, nyhetsbildet totalt, det er vanskelig å fryse slike vurderinger, dynamikken forsvinner (Hilde Haugsgjerd).

Dette til tross; det *er* mulig å få svar på hva som gjør at visse typer stoff prioriteres høyt i de tre redaksjonene. For det viser seg at det finnes, om ikke nedskrevet eller eksplisitt uttalt, en del grunnleggende krav som må oppfylles for at det skal avsettes spalteplass til en artikkel i avisene.

Teoriene om hva som er typiske kjennetegn ved nyheter framhever fokus på individer, enkelthendelser, dramtikk og avvik (Mathiesen 1993). Videre at nyhetene kjennetegnes ved at de kvesser, forenkler og intensiverer virkeligheten, samt at de polariserer ved å være konsentrert om konflikter (Hernes 1978). Et annet kjennetegn er at de skildrer hendelser som episoder i et drama, med et klimaks og en slutt (Eide og Hernes 1987). *Politiske* nyheter har i tillegg en tendens til å fokusere på strategi og spill framfor politisk sak, samt å bygge på kilder med autoritet og innflytelse (Schudson 1995, Patterson 1998). Mine intervjuer gir grunnlag for å dele de rådende nyhetskriterier i Dagbladet, Aftenposten og VG i tre hovedkategorier: 1) Den gode historien 2) Avsløring av politikkens skjulte sider og 3) En viktig politisk sak. Dette er en typologi som fanger inn de sentrale punktene som ble framhevet av journalistene da de ble spurt om hva som skulle til for at en sak ble prioritert i avisa.

4.1 Den gode historien

For at en nyhet skal vurderes som interessant, må den oppfylle visse krav til dramaturgi og spenning.

4.1.1 Noe nytt og eksklusivt

Det mest grunnleggende kriteriet for en nyhet ligger i selve ordet; en nyhet må være *ny*. Nært knyttet til det nye er at den er *eksklusiv*. Historien vurderes ikke som interessant nok hvis også andre medier kan fortelle den. I VG og Dagbladet er en ny og eksklusiv historie et helt selvsagt krav. Denne VG-journalisten sier det slik:

For oss er det ikke en nyhet at noen holder et møte. De må si noe eller det må være noe ved det møtet som faktisk er nytt! Som ikke er likt hva som skjedde på det forrige møte (Eirik Mosveen).

I Dagbladet understrekes det i tillegg at det går an å gjøre noe gammelt nytt, det kan være en sak som har vært kjent i visse kretser lenge, men som plutselig får ny aktualitet ved at det settes søkelys på den slik at historien blir kjent for et bredt publikum, og dermed oppfattes som ny og aktuell.

Ingen redaksjoner er glade i det som går under betegnelsen ”fellesstoff”. Saker som allerede har befunnet seg i nyhetssendinger på TV og radio er ikke gode nyheter. I blant er det imidlertid likevel slik at noen saker vokser seg så store at alle må skrive om dem, da gjelder det å bidra med noe nytt, å finne en egen vinkel, å bringe saken videre på et vis, sier en Dagblad-journalist:

For oss er det jo viktig å være først, å være alene om ting. Men er det først en stor sak som ruller og går, for eksempel Telia-Telenor- saken, så må vi jo være med på den. Men vi bør også ha egne saker som ingen andre har. Eller i hvert fall en annen del av historien enn det de andre har. Vi sliter litt med at vi blir veldig lik andre, at vi kanskje ikke har noe annet enn det som gikk på Dagsrevyen dagen før (Kirsten Karlsen).

Blant tabloidjournalistene er det hos noen en tro på at en abonnementsavis som Aftenposten ikke har det samme kravet til det nye og eksklusive som de selv har, slik ser denne VG-medarbeideren det:

Men for Aftenposten er det for så vidt greit at det har blitt holdt nok et møte og der ble det og det sagt, og så refererer man det. Når vi ikke finner noen nyheter så lager vi ikke noe. Mens Aftenposten lager noe likevel (Eirik Mosveen).

Dette er en sannhet med modifikasjoner, for også i Aftenposten er man opptatt av å si ut, og ikke å rapportere dersom ”det ikke er noe å rapportere”. Flere av journalistene der er opptatt av å unngå å bruke plass og ressurser på det som allerede har blitt sendt på Dagsnytt, og i stedet satse på ”egensaker”. Avdelingslederen moderer dette noe, men understreker:

Det er viktig at Aftenposten har noe å tilby som andre ikke har fordi vi kjemper om folks tid og oppmerksomhet. Vi kan ikke komme ut med den samme virkeligheten som folk har kunnet la sige inn over seg i radio og TV hele dagen før. Det blir for kjedelig. Vi kan ikke gjøre sånn som Dagsrevyen tenkte for ikke så altfor lenge siden; at nyhetene er det som har skjedd siden vi var på lufta sist. Men jeg synes kanskje det er en viktigere utfordring å gå videre på fellesstoffet, fordi det ofte er det mest relevante.

Forsøke å finne vår egen inngang som ikke må være for sær selvfølgelig, som må være midt i løypa, men likevel må være annerledes (Håvard Narum).

4.1.2 Noe oppsiktsvekkende og dramatisk

Nyhetsverdig stoff må ikke bare presentere noe nytt men også noe avvikende og oppsiktsvekkende. Det blir først ”trøkk” og ”temperatur” i en sak når den inneholder noe uventet. Da ligger det an til et drama som prioriteres i politisk avdeling, som slipper gjennom deskens siling og ut i spaltene. Det blir knapt en sak i det hele tatt i VG om ikke disse ingrediensene er til stede:

Et av kriteriene er at en sak er dramatisk, at den er et drama som kan fortelles som en god historie. Drama og eksklusivitet, det er kjernepunktene (Eirik Mosveen).

Også i Dagbladet er det oppsiktsvekkende og dramatiske en viktig ingrediens i en sak:

Det som er nytt, som avviker fra det vanlige mønsteret, det vil alltid være en sak. Hvor god den er, avhenger av hvor mange ingredienser den inneholder. Om den har personlig drama, politisk drama. Temperatur og drama vil alltid hjelpe for at en sak blir lest, at den er god (Kirsten Karlsen).

I Aftenposten er oppfatningene mer delte når det gjelder hvor viktige de dramatiske kriteriene er. En sak må gjerne være spektakulær, men ikke bare det framholdes det:

Vi kan definere en sak som tilstrekkelig spektakulær til at den har krav på oppmerksomhet. Men ikke bare fordi den er spektakulær. Det finnes ”stories” som kanskje VG vil kjøre som ikke vi synes er viktige. Samtidig må vi jo innrømme at nettopp fordi de jobber på en helt annen måte, graver de fram ”stories” som vi gjerne skulle hatt. Vi konkurrerer om folks tid og oppmerksomhet, det gjør vi alle. Men vi må nok være litt mer kresne på virkemidlene for å nå opp i den konkurransen enn det VG er (Håvard Narum).

Samtidig understreker flere av Aftenposten-journalistene at for plass og prioritering teller det at en sak er oppsiktsvekkende og spektakulær. En av journalistene ser på kravet til dramaturgi som et press også i Aftenposten:

- Er det viktig at saken oppfyller nyhetskriterier som dramaturgi og temperatur?

- Det er helt åpenbart viktig. Jeg er ganske ekstrem i mine synspunkter der, fordi jeg mener at en del av den politiske journalistikken er sladrejournalistikk rett og slett. Jeg mener at vi har kommet alt for langt når det gjelder å tilfredsstille massemedienes krav om dramaturgi.

[...]

- Du føler også et slikt press i Aftenposten?

- Det er mindre her, men jeg føler det også her jeg. Fordi vi er et lite miljø og det spesielle med Norge er at vi konkurrerer i samme divisjon. VG, Dagbladet, Aftenposten og Dagsavisen, vi har ikke noe skille mellom "broadsheet" og tabloid. Og dermed er det et press. Vi blir målt mot VGs oppslag (Aslak Bonde).

4.1.3 Saker med et ansikt

Personvinkling hører med i en god historie. I den tabloide journalistikken er den grunnleggende, den er rett og slett tabloidjournalistikken i et nøtteskall, fastslår en av journalistene i Dagbladet. Han legger til at det ikke er noe galt i det, for når leste man egentlig sist en sak som ikke var personvinklet? I VG fremheves ikke bare personer men også kjendisaspektet som sentralt:

Jeg sier ikke at politisk journalistikk er "rampelys"¹⁰, men vi omtaler på en måte landets største kjendiser, og det er også interessant. Det dreier seg ikke bare om hvilke konsekvenser det de står for får. At de stå for det og hvem de er, er også viktig. Sann sett mener jeg at den saken vi hadde om Per Lønning og sønnen som spiller i et heavy-rock band er en god VG-sak (Audun Solberg).

I Aftenposten fremheves det som nevnt at man må være mer kresen på hvilke virkemidler man tar i bruk enn det man er "lenger nede i Akersgata". Avdelingslederen tar klart avstand fra å fokusere på menneskelige *følelser* og menneskers opplevelse av en vanskelig situasjon. Imidlertid er personvinkling en naturlig del av journalistikken også i Aftenposten, om den brukes med større varsomhet. Her ser imidlertid noen kritisk på en utvikling der person og kjendis-journalistikken får dominere:

[...] pressen vil alltid kunne argumentere med at detaljer rundt en kjent politikers privatliv har politisk relevans. Og presset for å skrive om kjendispolitikere som kjendiser er så stort, sann at det er så vanskelig for oss, altså vi prøver hele tiden, men det er vanskelig for oss å sette opp grensene og unngå at vi egentlig dekker disse politikerne på grunn av kjendisieriet og ikke på grunn av politikken (Aslak Bonde).

¹⁰ Betegnelse på underholdningsstoffet i VG.

4.1.4 Flere episoder

Til slutt bør en god historie, den som er ny, som har drama, temperatur, og handler om kjente mennesker, gi rom for oppfølging i senere aviser. Den bør oppfordre til utspill og svar fra berørte parter, slik at historien kan rulle videre som det Hernes og Eide (1987) har kalt en medieføljetong. Det er slike saker som blir riktig store, og som sprer seg videre fra avissidene til resten av mediebildet. Et eksempel som nevnes i alle redaksjoner på en slik sak er den som kalles Terje Rød Larsen-saken, en sak som Dagbladet startet og ledet mens andre medier hang seg på. Den fikk konsekvenser og en avslutning – slik en virkelig god historie bør få. Det er dette journalistene søker:

Ja, finne det som kan drive saken fram. Hva er det som skal til for at saken sees i et annet lys og frembringer handling på en måte. Ja for det tenker man jo også på når man lager en sak. Få noen til å handle på en bestemt måte...ja ikke handle, ikke på en bestemt måte, men få informasjon fra et hold som andre må forholde seg til (Elisabeth Skarsbø Moen, VG).

4.2 Avsløring av politikken skjulte side

Det å avsløre politikken bakscene, det som ikke frivillig vises fram til publikum, har høyeste prioritet hos politiske journalister i alle tre aviser. Det dreier seg om å fortelle om maktkamp og intern strid i partiene, eller det har med avsløring av brudd mellom liv og lære å gjøre – i forhold til gjeldende lov eller mer allmenne normer og rettferdighetsoppfatninger. Fellesnevneren for denne type saker er at de viser fram det politikere helst ikke ser at får fokus. Avdelingsleder i VG forteller at dette er noe som har forrang i avisa:

Et politisk drama får mye plass. Spill om personer får også mye plass. Intern strid får også mye plass. Maktkamp får mye plass. Det som er smertefullt for politikerne det gir vi spalteplass (John Bones).

En av VG-journalistene utdyper slik:

Konfliktlinjer som er veldig tydelige er interessant for en tabloid avis. At det er personstrid mellom særlige kjente personer. Og misbruk av skattebetalernes

skattepenger for eksempel, vi oppfattes jo som folkets avis, vi skal på en måte være et slags kontrollerende organ. Så misbruk av makt på en eller annen måte og spill om makt får stor oppmerksomhet. Men det har kanskje med en sånn personstrid å gjøre igjen da. Jeg vil si at sånne typer kriterier dekker de beste sakene (Elisabeth Skarsbø Moen).

Nettopp å overvåke kampen om makten er hovedbeskjeftigelsen til flere av journalistene i VG, blant annet er det den viktigste oppgaven for denne journalisten, som beskriver en omlegging av ressursene i avdelingen som har ført til at politisk avdeling har blitt noe mindre mindre i de siste årene:

Så da ble en på en måte nødt til å konsentrere seg om de overordnede problemstillingene i norsk politikk for VG. Det er rett og slett maktforholdene i regjeringen og i det største partiet, altså Arbeiderpartiet. Hvis jeg skal definere min arbeidsoppgave så er det å følge med på hva som til enhver tid skjer i Det Norske Arbeiderpartiet. Ting som har litt mer overordnet betydning, altså lederverv, strategivalg. Og det samme for regjeringen. Ikke først og fremst saksorientert på de to områdene (Eirik Mosveen).

At saker som oppfyller et nyhetskriterium som avsløring av det skjulte spillet prioriteres høyt også i Dagbladet er det liten tvil om:

- Hvis du skulle prioritere mellom disse nyhetskriteriene hvilke ville du velge ut da?
- Det som jeg personlig synes er morsomt er å avsløre maktspill og intriger.
- Kommer det før å skrive om saker?
- Det er klart at folk som driver på med politisk journalistikk er veldig interessert i maktspill. Men du kan ikke se intrigene og maktspillet løsrevet fra fakta. En strid i en partigruppe kommer jo på bakgrunn uenighet om politiske veivalg. Du må ha kjennskap til de forskjellige ståstedene for å forstå hva som skjer (Per Ellingsen).

Det hersker bred enighet i redaksjonene om at dette er en type stoff som er interessant:

De veldig gode sakene, det kan dreie seg om en avsløring av at noen har en fallskjerm, at en politiker har dobbel lønn, at det vil skje et lederskifte i Arbeiderpartiet, vil være opplagte for nesten hvem som helst (Kirsten Karlsen, Dagbladet).

Tankegangen er dominerende i alle redaksjoner. Journalistenes utgangspunkt også i Aftenposten er at det politikere sier ofte er et ledd i et taktisk spill, slik uttrykker en av Aftenposten-journalistene det:

Det er ikke hendelser i første omgang, men når ting endrer, holdninger endrer seg, det handler om. Og da er spørsmålet om det er meningen som virkelig endrer seg eller om det er et ledd i et taktisk spill fram mot neste valg, neste regjeringssituasjon. Den politiske journalistikkens oppgave er blant annet å finne ut av det og forklare det. Forklare folk at dette faktisk ikke nødvendigvis er slik som det ser ut, men at det er like viktig det som ligger bak neste sving (Kjell Erik Saure).

4.3 En viktig politisk sak

Nyhetskategoriene ”en god historie” og ”avsløringen av politikkens skjulte side” er i samsvar med og utfyller det bildet teoriene om nyhetsstandarder gir. Journalister understreker imidlertid i tillegg et sentralt aspekt ved nyheter som ikke handler om drama og avsløring. I samtlige redaksjoner understrekes det at det er et viktig nyhetskriterium at en sak er vesentlig og relevant. ”En sak får stor oppmerksomhet hvis vi definerer den som vesentlig for den politiske debatt og for samfunnsutviklingen” sier for eksempel avdelingsleder i Aftenposten, Håvard Narum. Spørsmålet blir hva det er som er vesentlig og relevant? Det viser seg at vesentlighetsbegrepet knyttes til svært mange forskjellige typer nyheter. Én måte å utdype vesentlighetsaspektet på, er å relatere det til nyheter om politiske *saker*. Da dreier det seg om politiske stridsspørsmål, ulike standpunkter og effekten av politiske vedtak. Det skal være saker som angår folk, som får konsekvenser for deres hverdag. Særlig i Aftenposten og Dagbladet er man opptatt av at dette er et viktig område å dekke. I Dagbladet formulerer avdelingsleder blant annet en Dagbladjournalists oppgave slik:

Journalistene skal overvåke og rapportere fra de politiske konfliktene i Stortinget, i det sentrale politiske miljø og i de politiske partiene. De skal avdekke og rapportere om saker der de folkevalgte og forvaltningens beslutninger får viktige konsekvenser for folk. Og så er det viktig å ha god dekning av samfunnsspørsmål som angår veldig mange mennesker. Sann som for eksempel skolevesenet og boligmarkedet (Hilde Haugsgjerd).

En av hennes medarbeidere besvarer spørsmålet om hva som skal til for at en nyhet prioriteres i avisa på denne måten:

Det er flere kriterier. [...] Den ene delen er rene nyheter, politiske vedtak, beslutninger som får betydning for folk og hvilke konsekvenser de får for deg (Stein Aabø).

I Aftenposten kommer flere inn på at det kan være et diskusjonstema hva som vurderes som viktig, men det vektlegges at det må handle om saker som angår folk:

Det er selvfølgelig grad av viktighet. Det vil jeg vel fortsatt mene er sentralt. I alle fall i Aftenposten. At en sak er viktig er i seg selv et godt argument for at den får en god plassering og stor plass.[...] Men det er jo et diskusjonstema hva som er viktig. Jeg mener jo at det som foregår her i huset (Stortinget), selv om det kanskje ikke er så mange som er opptatt av det, er det viktig for mange. Hvordan vi blir styrt og hvem som styrer oss og hva det betyr er per definisjon viktig. Det at det angår mange folk er viktig, men det er mange flere ting som angår mange folk enn det man tenker over der man sitter selv til enhver tid (Kjell Erik Saure).

I tillegg understrekes det at ulike politiske alternativer må målbæres av mennesker med makt, slik at det de mener kan få en konsekvens:

Det viktigste kriteriet er selvfølgelig at det er en sak som får betydning for den politiske utvikling, at den har relevans. Og da er det veldig ofte lederne for de store partiene og det de sier som får store oppslag. Folk med makt. SV skriver vi for eksempel ikke om annet enn når de har problemer seg imellom, fordi de har ingen innflytelse (Aslak Bonde).

I VG kan man nok også hevde at saker og konsekvenser er viktig, slik denne journalisten gjør:

Jeg mener at politisk journalistikk har to sider – spillet og personene, og selve sakene. Det viktigste er hvilke konsekvenser det som skjer får for de som leser VG (Audun Solberg).

Det er likevel et klart inntrykk at VG gjerne nedprioriterer denne type saker – i hvert fall hvis ikke sakene har ingredienser som avsløring av maktmisbruk eller løftebrudd og drama samtidig. Det er dette som i første rekke settes opp som avgjørende nyhetskriterier av avisas medarbeidere. Samtidig defineres nettopp dramaet og personene i seg selv som vesentlige. Når folk er opptatt av kjendiser er kjendisstoff vesentlig og relevant politisk journalistikk på en VG-medarbeiders premisser. Slik forsetter journalisten i VG sitt resonnement:

Den andre delen av den politiske journalistikken er på en måte ikke så viktig, men de mest sentrale politikerne er også blant landets største kjendiser, følgelig er de også interessante. Hva de mener og hvem de er også viktig. (Audun Solberg).

Avdelingsleder forteller at VG har hatt ambisjoner om å vektlegge saker ved å komme mer i forkant av de politiske prosessene, men legger til :

Og så har vi prøvd uten å lykkes helt, å få til en mer konsekvensorientert journalistikk. Hva betyr et vedtak? Vi har ambisjoner om å komme tidligere inn i en prosess, før prosessen og bak prosessen. Men vi har ikke greid det. Når en sak kommer til Stortinget så er den egentlig allerede avgjort. Vi skulle gjerne ha kommet mer i forkant (John Bones).

4.4 Et tøyelig relevansbegrep

Spørsmålet er i hvilken grad de politiske sakene blir prioritert i noen av avisene når kravene til en god historie ligger i bunnen som en terskel en artikkel må over. Skal en sak som dreier seg om politiske saksalternativer få stor oppmerksomhet i en avis, må den gjerne også inneholde andre ingredienser som dramatikk, høy temperatur og kjente politikere, forklarer avdelingsleder i Dagbladet:

Hvis en sak inneholder en kombinasjon av disse kriteriene, øker sjansen for at den blir slått stort opp. Det behøver ikke være nok verken at den er viktig, eller at den angår kjente personer eller at vi er alene om den. Men om saken både angår mange, inneholder konflikt, har høy temperatur og dramatikk, og handler om kjente personer med stor makt, er sannsynligheten stor for at det blir en stor sak (Hilde Haugsgjerd).

En journalist i Aftenposten som har vist skepsis til en utvikling der man skriver om politikere fordi de har kjente fjes og ikke på grunn av de politiske sakene de står for, sier:

Og da blir det lett sånn at begrunnelsen om politisk relevans blir en overbygning over noe helt annet. Men dette er ikke et representativt syn, for all del her er jeg nok ganske ekstrem (Aslak Bonde).

Enda lettere har de rene politiske sakene kanskje for å drukne i annet stoff når så mange journalisters nyhetsneser først og fremst er innstilt på å være maktkamp, strategi og intriger. Om det kan herske tvil om hvorvidt nyheter som handler om politiske alternativer prioriteres, er det en unison enighet om at *avsløringen* er godt nyhetsstoff. Som den allerede refererte Dagbladjournalisten sa det; de veldig gode

sakene, de som avslører brudd mellom liv og lære eller maktkamp, vil være opplagte for nesten hvem som helst.

4.5 Rapport fra virkeligheten?

I følge tradisjonelle nyhetsnormer skal en nyhet være basert på dokumenterbare fakta. Nøkkelord som knyttes til nyhetsbegrepet er objektivitet, nøytralitet og faktisitet. Dette er prinsipper som uttrykkes klart i pressens etiske hoveddokument Vær Varsom Plakaten. Med et slikt nyhetsideal vil journalistrollen gjerne framstå som passiv; journalisten blir et medium, avisen en kanal som sender informasjon ut til publikum. En slik friksjonsfri informasjonsformidling kan vanskelig eksistere som annet enn et ideal. Når visse typer nyheter prioriteres i avisene vil alltid ulike former for journalistiske grep og initiativ ligge bak. Spørsmålet blir således heller i hvilken grad nyhetsnormene er en del av journalisters måte å beskrive sin virksomhet på, samt hvilken rolle de spiller for hvordan journalister opererer i praksis. Hva i den politiske journalistikken vitner eventuelt, slik medieforskere (Raaum 1999, Patterson 1998) har pekt på, om at journalister har inntatt en mer aktiv rolle enn før?

Vokabularet journalister i VG, Dagbladet og Aftenposten bruker for å beskrive sin virksomhet, vitner om at nyhetsnormene er en sentral del av journalisters forståelse av sin rolle. Nettopp ord som å rapportere om det som skjer, vise, beskrive, gjengi, speile og avdekke, går igjen i journalistenes vokabular i samtlige redaksjoner. Dette er et vokabular som journalistene bruker for å beskrive sin rolle helt generelt, og som går igjen hos mange når de skal beskrive sin funksjon i de saker som vekker kritikk og kontrovers.

Det er et klart skille mellom nyhets- og kommentarsjangeren i avisene. Som avdelingsleder i Aftenposten sier det:

I en kommentar skal leserne ha beskjed om hvilken sjanger de har med å gjøre. Og når det ikke står kommentar, skal leserne føle seg trygge på at de får servert faktainformasjon eller referat, eller i hvertfall noe som er til å stole på. Som ikke er

avhengig av hvem det er som har skrevet det, men som er en informasjon som avisen står for, en informasjon av entydig karakter (Håvard Narum).

I VG er betraktes dette skillet som så fundamentalt viktig for avisens troverdighet at journalister som skriver politiske nyheter i regelen ikke skal skrive kommentarer i det hele tatt. Kommentarvirksomheten foregår således kun i avisas kommentaravdeling, som ligger under politisk redaktør. I Aftenposten og Dagbladet skriver de politiske nyhetsjournalistene i tillegg til nyhetsartikler også av og til kommentarer, men da klart skilt fra nyhetsartiklene.

4.6 Én hendelse – tre reportasjer

Selv om forestillingen om en passiv rapportørrolle er en viktig del av måten journalister beskriver sin virksomhet på, forteller den ikke alltid så mye om de metoder journalister forklarer at de benytter seg av når de jakter på nyheter i konkrete tilfeller. Det finnes ulike framgangsmåter og grep til rådighet for journalistene når nyhetene utformes, og de innebærer svært ulik grad av journalistisk tolkning og initiativ. En hendelse i valgkampen kan bidra til å illustrere hvordan disse ulike journalistiske grepene utøves i praksis:

Mandag 6.september 1999 hadde Arbeiderpartiet et valgarrangement i Det Norske Teateret. Partiledelsen, ordfører kandidater og en byrådsleder kandidat var tilstede. Dagen etter kunne man i Aftenposten lese hva Thorbjørn Jagland hadde sagt på møtet; han ønsket samarbeid med sentrumpartiene og et nytt tyngdepunkt i norsk politikk¹¹. Samtidig ville han ikke love Arbeiderpartiets støtte til kontantstøtten, forteller artikkelen.

I Dagbladet har samme arrangement fått en helt annen dekning: ”Samhold på AP-berget” lyder tittelen¹². Journalistene har vektlagt det symbolske i at Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland sto samtidig på talerstolen på dette møtet. Nyhetsreportasjen er

¹¹ Aftenposten s. 4, 07.09. 1999

¹² Dagbladet s.6, 07.09. 1999

skrevet i en kommenterende form der journalistenes vurderinger danner bakgrunn for artikkelen. Artikkelen hevder at regien er bevisst valgt ”for å forsøke å legge død debatten om Jaglands lederskap som har murret siden valgnederlaget i 1997”. Den ene av de to journalistene som har skrevet artikkelen nevner den som et eksempel på at journalister og politikere har helt forskjellige interesser når det gjelder hva som bør få fokus:

De skulle vise at de står sammen skulder ved skulder, men alle som har fulgt litt med vet jo at det ikke var så enkelt. Vi prøvde å fortelle hva som lå bak av tankegang og regi, det fortalte jo litt om hele situasjonen at de hadde behov for å vise at de var så enige at leder og nestleder sto sammen på talerstolen. Vi forsøker å fortelle hva som ligger bak.[...] Det er noe av oppgaven for oss å formidle det maktspillet som skjer bak kulissene. For det er jo ganske spesielt. Det politikerne ønsker å fortelle om seg selv er ikke nødvendigvis det samme som vi ønsker å få vite. I hvert fall ikke i en tid med en åpen og kritisk presse (Kirsten Karlsen).

Dagbladets reportasje er med andre ord et eksempel på hvordan journalister velger en vinkling og en form ut i fra en tankegang preget av mistenksomhet og et granskende blikk, de vil blottlegge det de mener *egentlig* foregår.

VG hadde i likhet med de andre avisene en utsending på det omtalte valgarrangementet til Arbeiderpartiet. Dette er hans kommentar:

Arbeiderpartiet hadde nøyaktig en uke før valget den seansen på det Norske Teateret. Det ble satt inn to talerstoler til Jens og Thorbjørn, ikke sant. Da tror jeg ikke de kan ha tenkt helt igjennom hvordan mediene fungerer i våre dager. Fordi, de hadde altså ingen nyheter. De holder bare et valgarrangement. [...] Hvis du vil ha ut et budskap, så er det ikke lenger sånn at du bare kan gjøre det ved å holde et møte, og fortelle noe som er akkurat det samme som du fortalte på et møte for en uke siden. Dagen etter hadde vi et to siders svært intervju med Kjell Magne Bondevik. Da skjønnte de mye! Men nyhetsmessig var det greit nok - hva mener Kjell Magne Bondevik om hva som skjedde på det møtet ? Hva som ble sagt der om kontantstøtten blant annet. Og da visste vi også at Kjell Magne Bondevik er ikke intervjuet av noen andre - OK, da er vi videre (Eirik Mosveen).

Dagen etter lød tittelen på VG-artikkelen som opprinnelig ble til som en følge av Aps valgarrangement: ”Stoler ikke på Jagland”.¹³ En undertittel lyder: ”Knallhardt angrep

¹³ VG s.12, 07.09.1999.

fra Bondevik”. Ingressen hevder at Kjell Magne Bondevik kommer med valgkampens hardeste angrep på Thorbjørn Jagland. Det dreier seg om at han ikke tror på Thorbjørn Jaglands ærlige hensikter med sin samarbeidsinnvitt. Artikkelen er mye mindre kommenterende enn Dagbladartikkelen, her går det i spørsmål og svar i form av sitater fra den daværende statsministeren. Men det er verdt å merke seg at ingen av de direkte sitatene fra Bondevik uttrykker ordrett mistillit til Jagland, det gjør derimot journalisten gjennom indirekte gjengivelse av det Kjell Magne Bondevik har sagt. Så også her er journalistens vurdering inne i bildet, men mer skjult enn i Dagbladet, *formen* på artikkelen er klassisk refererende, den følger nyhetsmalen.

Med dette grepet har VG en sak som rommet det Aps arrangement i følge VG-journalisten manglet: temperatur, drama og noe nytt. Temperaturen i artikkelen er så høy at den tvinger Thorbjørn Jagland til å svare. Det er dét som er planen på VGs morgenmøte den dagen artikkelen med Kjell Magne Bondeviks uttalelser står på trykk. Journalisten som lager oppfølgingssaken er klar: Nå blir han (Thorbjørn Jagland) sint! Jeg skal få dem til å spille pingpong! Når intervjuet er gjort, og skrevet ut, er kollegaenes kommentar etter å ha lest gjennom: ”Jepp! Nå tar det av! Ingen stoler på noen!” Og tittelen lyder da også: ”Slår tilbake!” ”Jagland mistenker Bondevik for dobbeltspill”¹⁴

Aftenpostens versjon er en klassisk og tradisjonell framstilling av hva som ble sagt, og et eksempel på en refererende form for journalistikk. Avisen gir spalteplass til Thorbjørn Jaglands budskap. Dagbladets reportasje søker å vise det journalistene mener *egentlig* foregår – og det som foregår sett fra journalistenes ståsted er ofte et strategisk spill, der det gjelder å få fram politikernes skjulte motiver. Artikkelen er kritisk, avslørende og kommenterende, her overlates ikke valgkampens dagsorden til politikerne uten videre. VG-journalistenes metode er derimot å skape nyheter der det uten deres initiativ ikke var noen nyhet å finne. De to VG-reportasjene bygges opp rundt at ulike parter tvinges til å reagere på hverandre, slik er de et klart eksempel på at triangelhypotesen (Eide og Hernes 1987) er en relevant innfallsvinkel til en

journalistisk praksis. VGs tilnærming er preget av journalistisk initiativ, der journalister aktivt går inn og preger problemstillingene i den politiske debatten. De vil gjerne få ting til å skje, de vil ha dramatikk og kjente personer, og det lykkes de med.

4.7 Refererende, kritiske og intervensjonerende nyhetsgrep

De ulike måtene å angripe en hendelse i valgkampen på illustrerer viktige trekk i utviklingen av den politiske journalistikken. Eksempelet viser tre ulike måter journalister har forholdt seg til den samme hendelsen, det kan i tillegg danne utgangspunkt for en mer generell kategorisering av tre ulike ”nyhetsgrep”; et refererende, et kritisk og et intervensjonerende.

4.7.1 Refererende journalistikk

Den første varianten går ut på å referere og gjengi kilders budskap. Dette er en form for nyhetsreportasjer som gjerne vil baseres på pressemeldinger, pressekonferanser, ulike former for politiske arrangementer eller på mer uformelle utspill fra politikere og andre som ansees som så interessante (de har makt) at de fortjener avissverte. Her er det andres problemstillinger og budskap som er basis for nyhetsartiklene, journalistene er en kanal for deres agenda. Journalistens måte å forme nyhetene på blir å sile ut det viktigste, å velge ut sitater og å vinkle artikkelen, ikke minst gjennom tittel og ingress.

Imidlertid er dette en nyhetsform som ser ut til å være under press i alle redaksjoner, journalistene ser med stor skepsis på det å skulle være et talerør for politikere. Ingen journalister synes det gjøres for lite av denne type journalistikk, problemet er heller at det stadig er for mye av den, framheves det. I VG er prioriteringene meget klare – redaksjonen velger bort alt stoff den ikke finner interessant. ”Politikerne vil jo gjerne sette sin egen dagsorden, men det går ikke vi med på”, slår avdelingsleder fast. Og selv om man er opptatt av å gi et bredere bilde av politikken i Dagbladet og særlig i Aftenposten, er det å gi ”mikrofonen” til politikerne også lavt ansett der.

¹⁴ VG s. 10 08.09.1999

Journalistene vil selv definere hvilke saker som er vesentlige og verdige oppmerksomhet. I en valgkamp vil for eksempel redaksjonen kjøre egne saker framfor å referere politikerutspill, forteller avdelingsleder i Dagbladet:

- I en planleggingsfase før valgkampen, prøver dere å definere hva dere vil legge vekt på? Dere kunne jo ha nøydd dere med å rapportere politikernes utspill?
- Nei, nei. Vi skulle ønske at vi tvert imot klarte å følge opp egne saker bedre enn vi gjorde. Men for en riksavis er dette mye vanskeligere i en kommunevalgkamp enn i en stortingsvalgkamp. Det som er spennende i en kommunevalgkamp er de lokale sakene, men det er ofte ikke Dagblad-saker, for det vi skriver om må ha interesse utover den enkelte kommunen. [...] Ved et kommunevalg er det vanskeligere, men det er vårt mål å kjøre våre egne saker (Hilde Haugsgjerd).

I Aftenposten resonneres det på lignende vis; man er opptatt av selv å vurdere hva som er vesentlig og relevant i politikken, forklarer avdelingsleder:

Relevansbegrepet er viktig. Jeg er veldig tilhenger av at vi drar ut på ting for å se hva som skjer. Det er jo ikke alltid du kan gjøre sånt da, men av og til har vi ressurser nok. Er det ikke noe å meddele så skriver vi ikke om det. Det er faktisk ikke skriveplikt når du går ut på jobb. Det er relevansen som er avgjørende (Håvard Narum).

4.7.2 Kritisk journalistikk

Journalister vurderer hva som er relevant med en skeptisk innstilling. Når journalistene ser på omgivelsene med sitt kritiske blikk holder det ikke å referere – da handler det om å granske og å avdekke:

En prøver å stille de riktige spørsmålene på en slik måte at politikerne ikke kommer unna med det de helst vil. Det alle politikerne aller helst vil er jo rett og slett å bli referert for det de sier, punktum. Og at det ikke skal tolkes, ikke skal problematiseres og ikke påpekes at du sa faktisk det motsatte for tre dager siden. For det som sies er jo ofte et taktisk spill. Altså politikk det er jo, jeg holdt på å si glem dette med demokrati for å si det sånn, politikerne er jo avhengig av å få stemmer hele tiden. Det gjør jo at de er panisk opptatte av å tekkes velgerne (Kjell Erik Saure, Aftenposten).

Det politikerne sier granskes gjerne ut i fra den kritiske journalistikkens perspektiv:

Det er alltid viktig å prøve å etterprøve politikerne, sjekke om det stemmer at de har gjort det de sier at de har gjort, og følge opp det de lover å gjøre. Det er alltid en oppgave for oss å se hva de har gjort, det er som en løpende revisjonsjobb. Men det blir kanskje ikke gjort nok, det er jo så mange av de løftene som kommer i en valgkamp som man aldri ser noe mer til. Det blir nok gjort i for liten grad, men det hører i alle all hjemme i en god valgkampdekning (Kirsten Karlsen, Dagbladet).

Slik er det den kritiske journalistikken som tar over der man mener at referatjournalistikken kommer til kort. En slik form for journalistikk har i utgangspunktet det til felles med den refererende journalistikken at journalisten tilsynelatende er en nøytral rapportør som står i bakgrunnen og gjengir en allerede eksisterende situasjon. Imidlertid er dette en måte å lete etter nyheter på der journalistene i sterkere grad definerer hva som er viktig og interessant, og i mindre grad fungerer som en kanal for kildenes budskap – med mindre dette budskapet tjener avsløringsformålet. Her anvender journalisten sitt skjønn for å fortolke spillet som foregår bak det pene budskapet. Det nytter ikke å gå på pressekonferanse for å få fram slikt, her kreves andre metoder basert på uformelle/ underhånden samtaler, anonyme kilder og dokumentgranskning. At kildene ikke trenger å stå fram med navn forsvarer som nødvendig for å kartlegge hva som skjer i de lukkede rom i politikken, forklares det i VG:

Det stiller spesielle krav til oss. Og av og til er det kanskje for lett å bruke anonyme kilder. For kravet til at folk skal stå fram er viktig, av og til godtar vi kanskje for lett at folk er anonyme. Jeg mener at skittkasting ikke bør få lov til å skje anonymt. Men samtidig mener jeg at hvis en ved å bruke anonyme kilder kan avdekke noe en ikke hadde fått fram ellers, så er det greit. På 60- og 70-tallet da man ikke brukte anonyme kilder var det en vanlig oppfatning at alt var fryd og gammen i Arbeiderpartiet, at alle var venner. Men det var jo mye verre i Arbeiderpartiet på 60- og 70-tallet enn det er i dag, og det er jo fordi en ikke brukte anonyme kilder (Audun Solberg).

Metoden brukes hyppig i denne avisa , og en av journalistene der mener den er i ferd med å få økt anerkjennelse også utenfor VG-huset:

Det er viktig å ha strenge kriterier for bruk av anonyme kilder, og vi er avhengig av å ha tillit når vi gjør det. Samtidig har det i det siste viste seg at VGs bruk av anonyme kilder har fått ut viktig informasjon, ting det hadde vært umulig å få avslørt hvis det ikke hadde vært for metoden med anonyme kilder. Denne metoden har i det siste i sterkere grad blitt anerkjent. VG har i den siste tiden blitt sitert i andre medier, på saker der anonyme kilder har vært brukt (Elisabeth Skarsbø Moen).

Også i Aftenposten er det en del av den journalistiske praksis å bruke anonyme kilder:

Når vi skriver om saker som dette her bruker vi jo mye anonyme kilder. Det er ofte den eneste måten å få fram slike ting på , de fleste vil ikke stå fram åpent med kritikk mot partilederen. Nå viser det seg at det var sant det vi skrev, når folk snakker med oss om

forholdene i partiet, så er det ikke bare tull. Vi sitter ikke og finner på noe (Lars Kluge).

4.7.3 Intervenerende journalistikk

Med de to kategoriene refererende og kritiske grep, fanges helt grunnleggende former for nyhetspraksis i Dagbladet, VG og Aftenposten inn. De bygger begge på prinsippet om å beskrive det som har skjedd, der ute i virkeligheten, men representerer en utvikling der journalisten inntar en mer aktiv rolle i den kritiske reportasjen. Det er imidlertid metoder i nyhetsjakten som ikke dekkes av disse to tilmærmingene til journalistikken. Det dreier seg om det jeg har valgt å kalle en *intervenerende* form for journalistikk, der journalistene ikke bare vil avsløre det som har skjedd eller er i ferd med å skje, men bidra til at ting skjer – få noe til å hende gjennom det de skriver. Stikkord for den intervensjonerende journalistikken er at man ønsker å komme i forkant av det som defineres som en viktig politisk begivenhet. Man forsøker å legge premissene for, eller i det minste å påvirke en problemstilling før den diskuteres i tradisjonelle politiske fora, eller å spille politiske aktører ut mot hverandre slik at den ene part tvinges til svare på den andres ”utspill”. Sentralt i denne formen for journalistikk er å sørge for å spore opp og å slippe en nyhet til rett tid, slik at politiske arrangementer vanskelig kan gå videre uforstyrret av et oppslag eller en sidetopp. Denne formen for journalistikk beskrives klarest og uten omsvøp i VG:

Det har jo skjedd en utvikling, før var vi mer refererende, vi refererte mer eller mindre det som ble sagt på talerstolene. Så gikk vi over til å bli mer kritiske, til å stille mer kritiske spørsmål. Vi fikk en mer gravende journalistikk. Det har jo med dokumentlesning og sånne ting å gjøre, men det er ikke bare det jeg snakker om. Det er en del av samme trenden at den politiske journalistikken mer går på å drive frem utviklingen i saker aktivt enn det man gjorde før. I forhold til for eksempel når det er landsstyremøte i Arbeiderpartiet ikke sant, da ringer vi heller rundt og finner ut hva de mener før møtet begynner i stedet for å komme på møtet.

- Dere vil komme i forkant ?

- Ja, igjen; vi forsøker å finne ut hva som vil bli med på å sette preg på landsstyremøtet på forhånd. Det vil noen kanskje kalle for å være aktører ikke sant. Men det... ja konsekvensene av det blir kanskje det. Men det handler jo om at man hele tiden prøver å være på hugget, være i forkant, finne ut hva som skjer og ikke stå og vente på at alt blir fellesstoff. For det har med krigen om stoffet å gjøre også. At man vil være eksklusive og da må man være i forkant (Elisabeth Skarsbø Moen).

Om dette er en form for journalistikk som profileres sterkest i VG, så er den ikke fraværende i de andre avisene heller. Ikke i noen av de politiske avdelingene stiller man seg avvisende til at det har skjedd en utvikling der avisene i større grad enn tidligere kommer den politiske debatt i forkjøpet. Alt skjer raskere enn før, og mediene er allestedsnærværende. Avdelingsleder i Dagbladet slår fast at det er slutt på den tiden da partiene kunne drive med sitt i fred, uten innblanding fra pressen. Men hun understreker :

Vi har ingen intensjon om å intervenere eller påvirke på annen måte enn at vi jakter på nyheter. Har vi en oppsiktsvekkende uttalelse eller kjenner vi til et utspill, vil vi jo få tak i det så tidlig som mulig, vi vil være først, hvis vi vet om noe så trykker vi det. Men vi forstørrer ikke eller hauser opp noe for å få noe til å skje (Hilde Haugsgjerd).

Uttalelser som kan trykkes rett før et viktig partimøte er ”aktuelt” og godt stoff, det samme gjelder meningsmålinger foretatt rett før de samme partimøtene skal finne sted. Noen av avisenes meningsmålinger, som partibarometrene, kommer fast en gang i måneder, andre bestilles i forhold til hva som regnes som aktuelt stoff. Når det gjelder målinger foretatt på avisas initiativ timet i forhold til en aktuell hendelse, for eksempel et landsstyremøte eller et landsmøte i et parti, kan det godt være at dette fenomenet er en del av en tendens der mediene kommer de politiske prosessene i forkjøpet, erkjennes det av avdelingsleder i Aftenposten:

Det ser jeg ikke bort i fra! Og så da? Samfunnet forandrer seg, Internett ikke minst har jo ført til det. Den tida er over, i dagens informasjonssamfunn kan ikke partiene ha sine overlegninger i fred.

- Så sånn sett utvikler det seg et stadig tettere samspill mellom politikere og medier?
- Ja det kan du si. Men da er det veldig viktig hvordan du definerer samspill. Det er ikke den type samspill som det du hadde i partipressetida, det er noe helt annet. Det er kanskje mer en informasjonsutveksling, en interaksjon
- Partiene tvinges til å forholde seg til mediene?
- Ja det er klart det. Og vi bidrar nok veldig til å sette dagsorden ved å bestemme problemstillingene. Vi er med på å bestemme hvilke spørsmål folk stiller til politikerne (Håvard Narum).

Å finne en vinkel og en uttalelse som driver utviklingen i en sak videre er et mål for politiske journalister også i Aftenposten:

Det er klart at det er veldig svært å få en eksklusiv sak, en sak du vet at alle andre er opptatt av, og som kommer til å prege diskusjonen. En sak de andre ikke kan overse.

Man må jo være bevisst på at selvfølgelig er en ute etter å ha gode kilder, men alle her er jo ute etter å bruke deg også (Kjell Erik Saure).

En av kollega i samme avis kommer med dette eksempelet på hva som kan være strategien bak en nyhet:

La oss si at du har fått en uttalelse da. Programkomiteen i KrFU har for eksempel sagt at kanskje man skulle si ja til selvbestemt abort og oppgi den kampen. Så kan en selvfølgelig ringe til Valgerd Svarstad Haugland, det er jo det mest naturlige, for hun er leder i partiet. Eller Einar Steensnæs som sier at; – ja ja det er jo ungdommen vet du. Det er jo ikke aktuell politikk for oss dette men det er greit at forskjellige synspunkter kommer frem også videre. Så snakker man selvfølgelig med dem fordi de er ledere og det er interessant å høre hva de mener. Men så tenker man selvfølgelig på hvem det er som virkelig kan gå av skaffet på dette her og virkelig trå til og si noe som er oppsiktsvekkende. Man leter jo da, her har du et utspill som på en måte befinner seg helt i enden av KrF og som går på en av hjertesakene deres. Og da vil man jo prøve å finne en som er helt på den andre siden i KrF. Du vil ikke bare gå til midten. Så jeg ringte til Anita Apeltun Sæle, som jeg ikke så veldig ofte ringer til. Og fikk akkurat det jeg ønsket meg. – De kan da ikke være KrF'ere sa hun. Da får du slike sterke uttalelser. Det vil man ha. Det er klart at du vil alltid prøve å finne den ekstreme motpart, men ikke ut i det absurde. Anita Apeltun Sæle er tross alt stortingsrepresentant (Lars Kluge).

4.8 Journalistisk initiativ som nøytral rapportering

En journalistisk praksis som tar i bruk grep som kan beskrives som intervenserende, vil ikke av journalister nødvendigvis beskrives som en prosess der de selv har spilt en aktiv rolle. De klassiske nyhetsidealene om nøytralitet og gjenspeiling av den allerede eksisterende situasjon er stadig en del av journalisters vokabular og selvoppfatning. I konkrete eller kontroversielle saker vil egen rolle ofte nedtones. Slik kan VG-journalisten som fikk Thorbjørn Jagland og Kjell Magne Bondevik ”til å spille pingpong”, når han senere blir spurt om bakgrunnen for den saken, forklare at:

Ja det var en veldig grei sak det altså. Bondevik provoserte så mye at Jagland måtte klype tilbake. Her tok vi nærmest bare på oss referentens rolle, jeg tror vi i liten grad framprovoserte det. Jeg ringte bare og spurte Jagland og fikk en halvtime på kontoret hans fordi han var så provosert over det Bondevik hadde sagt (Audun Solberg).

Når det gjelder bruk av meningsmålinger omtales den generelt som en nøytral og objektiv måte for journalister å formidle hva opinionen mener om samfunnsspørsmål. Her lener journalister seg tungt på den faglige ekspertisen i meningsmålingsbyråene som står inne for det statistiske hold i undersøkelsene. De gir seg selv nettopp en

referentrolle. I VG henviser for eksempel avdelingsleder til at målingen som predikerer 400 000 nye velgere til Arbeiderpartiet med Jens Stoltenberg som partileder, er garantert metodemessig av ScanFact som utførte undersøkelsen.

I Aftenposten vurderer avdelingsleder i avisa bruken av meningsmålinger slik:

- Tenker dere på om dere kan være med på å påvirke utviklingen ved å trykke meningsmålinger tidlig i en valgkamp?
- Virkeligheten er jo sånn. Vi stiller nøytrale spørsmål. Prøver å være faglig seriøse i vår spørsmålsstilling. Det må jo være lov å finne ut av hva som foregår der ute (Håvard Narum).

Avdelingsleder i Dagbladet sier det på denne måten:

Vi er nøye med at vi skal befinne oss på trygg metodisk grunn. Ikke stille søkte spørsmål, vinklede spørsmål. Så kan jo det at vi trykker meningsmålinger ha effekter – dette med at folk gjerne vil være på vinnerens lag for eksempel (Hilde Haugsgjerd).

4.9 Oppsummering

Journalistene i denne undersøkelsen betrakter det å framskaffe nyheter som sin hovedoppgave, det er denne funksjonen som nevnes når journalistene bes om å definere sin rolle som politiske journalister helt generelt. Det understrekes at det å vite hva som er en nyhet ikke er basert på uttalte eller nedskrevne standarder, snarere er denne kunnskapen basert på intuisjon og den til en hver tid herskende stemning og trend i redaksjonene. Slik preges ikke hverdagen i de politiske nyhetsavdelingene av prinsipielle diskusjoner. Fokuset på nyheter, og erkjennelsen av at nyhetsjournalistikken er praksis framfor teori, er sterkt tilstede i samtlige tre aviser. Dette er trekk ved den politiske journalistikken som viser homogenitet på tvers av de ulike avisene og den enkelte journalist.

Basert på svarene journalistene i de tre redaksjonene gir når de blir bedt om å oppgi kriterier for at en nyhet prioriteres i avisa, kan det skilles ut tre nyhetskategorier. Den første kategorien er “en god historie”; den dekker kriterier om at en sak bør være ny, eksklusiv, ha drama og temperatur, være personvinklet og kjendisfokusert, og i tillegg

gjærne la seg fortelle over flere episoder og avisutgaver. Kategorien angir med andre ord de rent dramaturgiske kravene til en politisk nyhet.

Kravet om at en nyhet må kunne la seg fortelle som en god historie ble framhevet som essensielt i VG og i Dagbladet. De dramaturgiske kriteriene var også tilstede i journalistenes vurderinger av hva som skal til for at en nyhet får bred oppmerksomhet i Aftenposten. Her ble det imidlertid nevnt at man var mer forsiktig med virkemidlene enn tabloidavisene, men også at kravet til dramaturgi ble følt som et press - man ble målt mot VGs oppslag.

Den neste nyhetskategorien, "avsløringen", dekker de nyhetene som handlet om brudd mellom liv og lære, eller maktkamp og intriger i politikken. Det viste seg at nyheter som oppfylte disse kriteriene unisont ble prioritert av journalister i alle tre redaksjoner.

"En viktig politisk sak" ble skilt ut som en tredje nyhetskategori, den dekket de nyhetene som ble vurdert som viktige fordi de omhandlet politiske alternativer og stridsspørsmål. Både i Dagbladet og Aftenposten ble det framhevet at det var viktig at politiske nyheter omhandlet politiske saker og alternativer som var relevante for leserne. Bildet VG-journalistene ga, var at denne type kriterier ikke var sentrale med mindre en nyhet i tillegg oppfylte kravene til en god historie eller var en eller annen form for avsløring. Men også i Dagbladet og Aftenposten viste det seg at de nyhetene som baseres på at de omhandler "viktige politiske saker", lett kan nedprioriteres. Dette fordi det relevante og vesentlige kan bli en overbygning over andre hensyn i nyhetsjournalistikken, hensyn som i virkeligheten dreier seg om det dramatiske, spektakulære og kjendispregede. I Dagbladet understreket man at det var kombinasjonen av nyhetskriterier - en viktig politisk sak - en god historie - en avsløring - som tilsa at en nyhet ble slått stort opp i avisa.

Om det var nyanser avisene i mellom når det gjaldt hvilke typer nyhetskriterier som ble prioritert, understreket likevel journalister i alle redaksjoner at nyhetene måtte

kunne defineres som vesentlige eller relevante på en eller annen måte. Dette, ved siden av den klare prioriteringen av “avsløringen” som godt nyhetsstoff, hadde journalister i alle aviser til felles. Spenningen, eller det som kan tolkes som ulikheter avisene i mellom, gikk således på vurderingen av hva som var vesentlig, og grad av vilje til å prioritere politiske saksspørsmål.

Undersøkelsen viser videre vist at journalister stadig mener å operere i tråd med tradisjonelle nyhetsnormer om nøytralitet og faktisitet. Bak denne måten å beskrive den journalistiske nyhetspraksis på, ligger det imidlertid ulike former for journalistisk initiativ. Her ble det skilt ut tre ulike nyhetsgrep: den refererende, den kritiske og den intervenerende journalistikken. Ved bruk av en refererende form for journalistikk framstår journalisten som minst aktiv, her dreier det seg om å referere og gjengi kilders budskap. Ved de kritiske nyhetsgrepene kommer journalistenes initiativ sterkere inn i bildet. Her tolker og gransker journalisten sine omgivelser for å finne nyheter som avslører politikeres skjulte motiver og handlinger. Bruk av anonyme kilder er avgjørende i denne formen for journalistikk. I den intervenerende journalistikken nøyer journalistene seg verken med å referere politikeres budskap eller avsløre det politikken skjuler. Her bygger nyhetene på at journalistene aktivt går inn for å skape effekter ved det de skriver. Det handler om å skape nyheter som kommer i forkant av en begivenhet, og å prege politiske hendelsesforløp og prosesser gjennom å endre premissene i en situasjon. En måten det blir gjort på er ved å skaffe til veie uttalelser som kan tvinge politikere til å reagere. En annen variant er å foreta ulike former for meningsmålinger som times i forhold til aktuelle politiske begivenheter. Slik kan journalister skape nyheter som ligger et hakk foran det som skjer i politikken.

Det er neppe tilfeldig at de tre ulike formene for nyhetspraksis som ble illustrert i eksempelet om Arbeiderpartiets valgkamparrangementet i Det Norske Teatret, ble benyttet på den måten det ble gjort i de tre avisene. Men dette eksempelet aksentuerer likevel forskjellene avisene i mellom mer enn det er grunnlag for. De tre grepene, som kan skape forskjellige nyheter basert på én og samme hendelse, eksisterer stadig

i alle tre aviser. De er dessuten ikke gjensidig utelukkende – mange artikler vil være en kombinasjon av de tre. De kritiske grepene er grunnleggende i alle tre aviser. De intervensjoner og nyhetsgrepene er tydeligst og omtales med minst forbehold av journalistene i VG, paradoksalt nok er det samtidig her man sterkest framhever at nyhetene er faktabaserte og nøytrale. Men ønsket om å komme i forkant av den politiske utviklingen er tilstede i alle aviser. Slik handler det mer om nyanseforskjeller, og om hvor langt man vil gå i en intervensjonell journalistikk, enn om aviser med helt ulike nyhetsprofiler. En refererende form for journalistikk ser ut til å være under press i samtlige aviser: Journalister vil *ikke* være makthavernes velvillige referenter.

Journalistenes nedtoning av eget initiativ og egen rolle i produksjonen av nyheter kan synes paradoksalt, tatt i betraktning de grep og metoder som er en del av den politiske journalistikken i dag. Det ser ut til at tradisjonelle nyhetsidealer som nøytralitet og passiv formidling stadig henger ved en journalistikk som, særlig ved de intervensjonelle nyhetsgrepene, i praksis av og til beveger seg langt bort fra disse normene. Hvilken mer prinsipiell normativ overbygning strekker egentlig den politiske journalistikken seg mot i dag? Hvilken rolle i er det journalistene gir seg selv i et demokrati? Er det plass til andre nyhetskriterier enn de som roper på dramaturgi og avsløring, samt en praksis som søker å oppfylle disse nyhetskriteriene i dagens journalistrolle? Neste kapittel søker å kaste lys over dette.

KAPITTEL 5: Å SETTE DAGSORDEN

Med dette kapittelet bringes oppgavens tredje delspørsmål i fokus: Hvordan begrunnes de rådende prioriteringer og de metoder som taes i bruk i den politiske journalistikken? Hvilken samfunnsrolle er det journalister ser seg selv i, og hva er det som ikke anses som legitim journalistikk?

Når jakten på nyheter står så sentralt i de politiske nyhetsavdelingene, antyder det at det ikke er de prinsipielle diskusjonene som dominerer i den daglige produksjonen av avisenes politiske sider. At den ideologiske plattform som er formulert i avisenes formålsparagrafer, eller at de forventninger som ligger i offentlige mediemeldinger ikke ligger ”fremst” i hodet til politiske journalister, kommer fram når man spør hva som skal til for at en sak prioriteres i avisene. Da er det som beskrevet i kapittel 4 nyhetskriteriene som nevnes, og ikke vurderinger i forhold til avisens samfunnsrolle eller plass i et demokrati. Imidlertid peker nyhetskravene, og de metoder journalister benytter, i retning av at journalister plasserer seg selv i en helt spesiell posisjon i samfunnet. Som vist vil ikke politiske journalister skrive om hva som helst, men om noe som på en eller annen måte oppfattes som vesentlig og får betydning. Det de skriver må vekke oppmerksomhet, så mye at nyhetsbildet skaper reaksjoner og får effekter. Løftet opp fra de daglige raske avgjørelsene i en redaksjon, innebærer dette en mer omfattende selvforståelse og tolkning av egen rolle i et samfunn. Nærmere bestemt ønsker journalister å sette dagsorden. Avdelingsleder i VG uttrykker det slik:

Vi som alle andre setter jo pris på at våre saker setter dagsorden. Alle journalister er nok like der, uansett hvor de jobber hen (John Bones).

Andre journalister bekrefter hans uttalelse. På spørsmål om det er et mål å sette dagsorden, svarer journalistene slik: ”Å sette dagsorden, det må jo alltid være et mål synes jeg, for avisene i Norge (Eirik Mosveen, VG). ”Ja, det er klart vi ønsker å sette dagsorden” (Elisabeth Skarsbø Moen, VG). ”Å sette dagsorden er jo noe av vitsen ved det vi driver med. Hvis vi ikke klarte det av og til, var vi jo likegyldige” (Hilde Haugsgjerd,

Dagbladet). ”Som vanlig politisk reporter ser jeg det som min oppgave å sette dagsorden med viktige debatter og viktige nyheter (Per Ellingsen, Dagbladet). ”Det ligger alltid et ønske om å sette dagsorden selvfølgelig” (Håvard Narum, Aftenposten) og : ”Jeg tror alle mer eller mindre prøver å sette dagsorden” (Kjell Erik Saure, Aftenposten).

Blant dem som jobber i de politiske nyhetsavdelingene finnes det altså et klart ønske om å ”sette dagsorden”. Dette er det fullstendig enighet om blant alle de intervjuede, uansett hvilken avis de jobber i.

5.1 Hva betyr det å sette dagsorden ?

Hva innebærer målsettingen om å sette dagsorden? Først og fremst vil journalister som nevnt at den politiske journalistikken skal oppfattes som betydningsfull, slik at det de skriver om er noe omgivelsene må forholde seg til. Journalistene ønsker å være de som siler ut, som plukker opp det sentrale i en bred strøm av politiske budskap:

Det er å finne elementer i virkeligheten som du sjøl mener er så viktig at de setter dagsorden, at de når fram. Det er dette med å sile, som vi driver med hver dag. Hver eneste nyhetssending i radio og TV, hver eneste avisutgave er jo et resultat av en sileprosess. Du kan ikke avspeile hele virkeligheten hele tiden. Du kan bare avspeile en bitte liten del av virkeligheten til enhver tid (Håvard Narum).

Sagt på en annen måte; journalister er portvakter, en av Dagblad-journalistene (Stein Aabø) beskriver det som å skille klinten fra hveten, hva som er betydningsfullt og hva som ikke er det.

Dernest innebærer dagsordenfunksjonen at journalistenes presentasjon, tolkning og utsnitt av virkeligheten følges opp og får en eller annen form for ringvirkningseffekt:

Jeg tror alle mer eller mindre prøver å sette dagsorden, men da på den måten at de ønsker å ha den saken som alle må forholde seg til etterpå. Å være den som har den saken som blir tatt opp i TV-debatter, andre aviser, radio, sånn sett ønsker man å sette dagsorden (Kjell-Erik Saure).

Det gjelder hva publikum generelt blir opptatt av, men særlig hva politikerne og andre med makt vektlegger og hvordan de handler. Journalister ser gjerne at deres fokus får

konsekvenser for den politiske debatt og de politiske vedtak, forklarer avdelingsleder i Dagbladet:

I å sette dagsorden legger jeg at saker vi skriver om vekker oppmerksomhet i offentligheten, i politiske miljøer og i andre, store medier. At sakene blir tema for offentlig debatt blant rikspolitikere, forskere og eksperter. At saker vi har brakt opp blir et tema sentrale politikere er opptatt av og foretar seg et eller annet i forhold til. At det vi skriver får en konsekvens, en avgjørelse som blir gjort om, en ekstrabevilgning, en interpellasjon i Stortinget eller at et utvalg blir nedsatt (Hilde Haugsgjerd).

En annen av Dagblad-journalistene forklarer hva det innebærer å ha satt dagsorden med en sak på denne måten:

Nei, det er veldig enkelt. Det er det at når saken står på trykk, så vekker den debatt. Det opplever du ved at det blir pressekonferanse og at det havner i radio, og at det blir en del av Dagsnytt Atten. At det kanskje kommer på Dagsrevyen, i Knut Olsen-sendinga og alt det der. Og det at folk begynner å ringe deg. I enkelte saker så opplever du bare det at du sitter og tar telefonen hele dagen (Per Ellingsen).

5.2 Hvordan sette dagsorden?

Det er altså bred enighet om målet å sette dagsorden, og også hva det innebærer å ha satt dagsorden med en sak. Journalister er i tillegg samstemte i at mediene faktisk av og til greier å sette dagsorden. Men det framheves at det er en komplisert prosess som ikke lar seg planlegge. Mange forutsetninger må oppfylles for at dagsorden virkelig settes av mediene. Ofte lykkes man ikke, og som oftest skjer det i et samspill med politikerne:

Det er ingen tvil om at pressen setter dagsorden, det mener jeg. Men vi alene gjør det ikke. Det hadde vært fascinerende om vi hadde gjort det, men det gjør vi ikke. Men det er jo ingen tvil om at vi er med på å sette dagsorden, og i stor grad bestemmer en del av sakene som skal være viktige. Politikerne bestemmer nok mange av sakene sjøl, men vi kan nok være med å bestemme hvilken retning de tar. I en del saker er pressens dagsordenfunksjon veldig relevant, særlig når vi tar opp saker som ikke har vært oppe før. Men i de aller fleste saker skjer det et samspill. Vi kan ikke holde på helt i vår egen verden, men det kan ikke politikerne heller (Audun Solberg, VG).

Noen peker på pressen lettest setter dagsorden i visse typer saker og i forhold til visse politiske nivåer:

Vi påvirker i stor grad den politiske dagsorden på toppnivå. Men i veldig liten grad og kanskje for liten grad nedover i systemet, og da tenker jeg på komitébehandlinger og der hvor de interessante beslutningene kanskje treffes. Men det å gjøre saker til store saker det er det jo på en måte vi som gjør. Det å bestemme hva som er store og viktige saker vil jo igjen få konsekvenser for politikken videre. En sak kan bli tatt opp i spørretimen, blir en interpellasjon (Lars Kluge, Aftenposten).

Vi lever i en slags symbiose med politikerne, der enkelte av dem i særlig grad prøver å innynne seg, å selge sine saker til oss. Mens regjeringen i større grad gjør sine ting, den går rett frem og følger sitt skjema i respekt for Stortinget og alt dette her (Stein Aabø, Dagbladet).

Andre påpeker hvor vanskelig det er å se på forhånd hvordan en sak slår an, ofte går det ikke slik man hadde trodd på forhånd:

Tesen om at vi setter dagsorden skjønner jeg mindre og mindre av. Av og til er den helt riktig. Av og til greier vi virkelig å få søkelyset mot spesielle temaer.[...] Men samtidig har jeg vært med så utrolig mange ganger hvor vi har forsøkt å sette dagsorden, hvor vi overhodet ikke har klart det. Hvor vi virkelig har kjørt på og det ikke har fått noe resultat. [...] Og det er så mye som da skal klaffe at det på en måte er håpløst å planlegge sånt. Det er veldig vanskelig å si noe særlig om de prosessene synes jeg (Aslak Bonde, Aftenposten).

-

5.2.1 Hvem fører?

Om det er vanskelig å forutse hvilke saker som setter dagsorden, er det ikke nødvendigvis fordi *politikeres* dagsorden tvinger seg gjennom og blir bestemmende. I styrkeforholdet mellom journalister og politikere føler journalister seg ofte som den sterke part:

- Blir det på politikernes eller journalistenes premisser?
- Det er jo vår skyld. Vi kan velge ut av de tusenvis av ting som skjer på Stortinget ned til de minste komiteer hvor de sitter og behandler enkeltsaker, til det politiske spillet mellom de parlamentariske lederne og regjeringen.[...] Jagland kommer for eksempel med en eller annen bemerkning i et eller annet intervju eller en eller annen tale som en eller flere av de journalistene som er til stede synes er interessant. Hvis ingen journalister synes det er interessant blir det heller ingen sak. Så det er på våre premisser, politikerne har jo bare en ordflom hele tiden de. Men det er klart at de vet jo litt om hva som fenger og hva som ikke fenger (Lars Kluge Aftenposten).

Journalistene inngår i det de omtaler som et tett samspill med politikerne, der journalister og politikere er avhengige av hverandre. Likevel ser de på seg selv som dem som stort sett kontrollerer dette spillet:

Det er klart vi kan bli brukt, men vi er ikke redde for å selge kildene våre for å si det sånn. Hvis jeg skal si noe om styrkeforholdet oss i mellom, så vil jeg nok si at det er vi som er den sterkeste part (Elisabeth Skarsbø Moen, VG).

Som journalist i en stor avis har man makt, ikke som privatperson, men som representant for avisa:

Ja altså, jobber du i Norges største avis, er det klart du har makt til å kunne sette ting i et perspektiv, definere et bilde, helt åpenbart. Men jeg synes det er veldig vanskelig å koble det til meg personlig. Det er VG som har hovedmakten og ikke meg. Jeg kan ha det delvis ved at jeg er spesielt opptatt av en ting eller noe sånt noe. Men det blir en veldig liten del som går på meg som person og hva jeg måtte ha i hodet til enhver tid. For meg oppleves det som en ganske stor forskjell å ha makt på vegne av VG, enn at du har det selv! VG er Norges største nyhetsmedia; what so ever, alle er ganske små faktisk i forhold til VG. Det er klart VG har makt. Til dels betydelig hvis vi er flinke (Eirik Mosveen).

5.2.2 Når mediene setter hverandres dagsorden

Hvis en avis ikke lykkes i å sette dagsorden med en sak, kan det være fordi så mange medier kjemper om oppmerksomhet på samme tid. Flere journalister peker på at det var lettere å sette dagsorden før, da informasjonsstrømmen var mindre stri og støynivået ikke så høyt:

Men jeg synes det er så vanskelig å si hva det er som setter dagsorden på forhånd, nå kontra før. Før var det sånn at om du klinte en sak ordentlig opp på fronten, så var den i alle nyhetsendinger hele dagen. Det er det ikke noen automatikk i lenger. Plutselig er saken død allerede klokka tolv. Mens å sette dagsorden på en sak, sånn som TV2 gjorde med programmet om tvangsekteskap, det er en klassiker. Det er dagsorden på gamlemåten. Sånn var det det foregikk før, noen hadde gjort en ordentlig jobb og så ble det slått tungt opp, da var det det alle var opptatt av (Eirik Mosveen, VG).

Det framholdes at det er nødvendig at andre medier konsentrerer seg om samme sak, at de henger seg på og skaper et felles trykk, for at en nyhet skal slå i gjennom. Når journalister beskriver hva som skjer når dagsorden settes, viser de gjerne til at en sak går videre i mange forskjellige typer medier. Imidlertid understreker de at dette ikke

er et mål i seg selv, men snarere en konsekvens av, og en målestokk for om man virkelig har truffet noe viktig. At en sak går videre til andre medier er en forutsetning for at saken får full effekt:

At saken blir tatt opp blant folk flest, og i det politiske miljø, er nok det viktigste. Fordi, hvis en sak blir stor og viktig nok, så vil den jo per definisjon gå videre til andre medier. Men det viktige er at den får konsekvenser for beslutningstagere, og for de som leser avisa (Kirsten Karlsen, Dagbladet).

Men det er klart, enhver sak blir sterkere hvis flere kaster seg på. Og det er på en måte et tegn på at du er inne på noe hvis mange andre skriver om det samme. Men det er ikke et mål i seg selv, det er mer et symptom på om du har truffet noe (Audun Solberg, VG).

Det kan oppstå det som framstår som en paradoksal situasjon ved at alle journalister og medier vil ha eksklusive ”egensaker” samtidig som de ønsker at andre medier skal ta opp ”deres” saker:

- Er det viktig at dere er alene om saken?
- Det er helt avgjørende. Du får ikke på fellesstoff, i hvertfall skjer det veldig sjeldent. [...]
- Er det viktig at en sak går videre i andre medier, at den følges opp?
- Mm, veldig viktig for det er avhengig av hvor stort trykk det blir i den saken. Hvis ingen andre medier tar tak i den, så dør saken ofte fort hen (Elisabeth Skarsbø Moen VG).

Paradokset løses ved at en avis tar tak i en sak som har startet i andre medier hvis den er viktig nok, men gjør det ved å bringe saken et skritt videre gjennom nye vinklinger og opplysninger. Flere peker på at kampen om å sette dagsorden blir et kappløp ulike medier i mellom, der det gjelder å ligge først i kampen om kilder og ny informasjon:

Det er en veldig konkurransesituasjon. En konkurransesituasjon er som regel veldig bra fordi den skjerper folk til å gjøre en best mulig jobb. Men det kan av og til bli litt paradisk. Stadig vekk faktisk. For eksempel hvis en avis, hvis en konkurrent har en jævlige god sak, som er så stor at den blir gående mange dager, så skal du prøve og vinne saken tilbake til deg dag to. Hvis du ikke klarer det dag to er saken tapt. Jeg husker en sak vi ikke reagerte på, som var en grandios feilvurdering av oss, det var Terje Rød Larsen-saken. Fordi vi ikke hadde startet saken, var allerede de beste kildeforholdene etablert. Vi klarte aldri å ta det igjen selv om vi prøvde ganske hardt. [...] Vi måtte prøve, men vi visste at slaget var tapt. Det var ikke noe behagelig opplevelse (Eirik Mosveen, VG).

Kappløpet kan føre til en viss ensretting der journalister løper i flokk. Dette anses av denne journalisten som noe som kan være positivt:

Vi blir jo så ofte beskyldt for å gå i stim, men jeg synes personlig det er litt for sjeldent det skjer, fordi det er når avisene blir opptatt av samme sak, når flere kaster seg på, at det oppstår et press og en temperatur som gjør at saken drives litt fram av pressen. I den grad det skjer, setter vi dagsorden, og det syns jeg er bra. Men enkeltvis er avisene avhengige av at det vi skriver blir fulgt opp, hvis ikke blir det en døgnflue, det blir en artikkel en dag, interessant nok, men så faller det. Å tro at vi helt alene kan sette dagsorden, det er litt overdrevet. Av og til skjer det, Rød Larsen-saken er et godt eksempel. Dette var egentlig en gammel sak som Dagbladet begynte å grave i og kjørte alene en stund. Men så kom Aftenposten og de andre avisene, og jeg tror det var veldig avgjørende for at saken fikk så stort omfang som den gjorde (Stein Aabø, Dagbladet).

Journalister anser det altså som sentralt at en nyhet tas opp av andre medier for at den skal sette dagsorden. Slik viser det seg at journalister ikke bare skaper effekter ved det de skriver gjennom å påvirke de premisser det politiske felt opererer etter direkte. Like viktig som å få parter til å reagere på hverandre i politikken, kan det samspillet som foregår internt i mediene være. Dette er en prosess der journalister bygger på nyheter andre medier bringer, og fører dem et hakk videre gjennom nye vinklinger. Slik settes dagsorden gjennom det som kan kalles *mediespiraler* (se også Hege Skjeie 2001), der mediene responderer på hverandre, og bygger opp en medieskapt virkelighet.

5.3 Journalistisk uavhengighet

Hvorfor vil journalister sette dagsorden? Utover å si noe viktig som vekker oppmerksomhet og får en eller annen konsekvens, hva ønsker de å oppnå? Dette er et spørsmål det viser seg at det ikke er lett å finne et enkelt svar på. Det kan være mer fruktbart å snu problemstillingen; hva er det journalister *ikke* vil når de setter dagsorden? Svaret i kondensert form ligger i det avdelingsleder i VG sier når han slår fast at: "Politikerne vil jo gjerne sette sin egen dagsorden, men det går ikke vi med på" (John Bones). Formulert på en annen måte betyr dette at journalistene i de politiske avdelingene for all del ikke vil være talerør for politikere. De vil sette dagsorden på egne premisser, om de ikke alltid tror de kan være nøytrale, vil de være *uavhengige*:

- Vi som en avis blant mange andre forsøker vel å sette dagsorden selv, ikke bare følge opp en som er satt av andre, ved å gå på pressekonferanser for eksempel. Men det er klart at for politikere, som også ønsker å sette dagsorden, kan det jo være et problem at de må delta på noe de ikke er forberedt på. Jeg tror det må bli en kamp om hvem som skal sette dagsorden til enhver tid. Noen ganger er det jo i høyeste grad politikere som gjøre det ikke sant; Når Anne Enger Lahnstein bestemmer seg for å gå av for eksempel, så setter jo hun dagsorden den dagen. Vi andre prøver å beskrive det. Mens andre ganger igjen er det vi som tvinger politikerne på banen (Kirsten Karlsen, Dagbladet).
- Det er naturligvis et ønske å sette dagsorden. Det er det både edle og ikke fullt så edle motiver for naturligvis. De edle motivene er at man holder på med en viktig sak. Og det ligger i den journalistiske natur at man vil gå rett ut, uavhengig av alle økonomiske forhold, det er en helt selvstendig journalistisk form.[...] Jeg har aldri hatt noen tro på objektiv journalistikk, det er det dumme jeg veit om. Men jeg har tro på uavhengig journalistikk, at det vi skriver ikke skal skyldes at noen med makt og myndighet har bestemte oppfatninger, at det er det som skal diktere hva vi gjør. Det er det eneste jeg har noen tro på at vi skal klare (Eirik Mosveen, VG).

5.3.1 Partipolitisk uavhengighet

Å være uavhengig innebærer i samtlige aviser at man ikke lenger skal kunne tas til inntekt for noen politisk gruppering, organisasjon eller et parti. Epoken da avisene var talerør for politiske partier er definitivt over, understrekes det:

- Før hadde vi, eller ikke vi, men Aftenposten, hadde folk til stede på Høyres gruppemøter, og Arbeiderbladet var på Arbeiderpartiets gruppemøter som vi ikke hadde adgang til. Det var vel avisa selv som gjorde slutt på det. En vil vel gjerne være med, men ikke som en eksklusiv rett, ikke som en del av Høyre (Kjell Erik Saure).
- Hvis du tenker på Aftenposten som en høyreavis, i den grad det fortsatt finnes noen levninger av det, er det blant kommentatorer. På lederplass og sånt. Men jeg tror ikke det er noen flere høyresympatier i den politiske redaksjonen i Aftenposten, enn i for eksempel Dagsavisen. Det er jo ikke noe problem for folk å flytte seg rundt i Oslo-avisene. Det har jo forandret seg veldig, det er en forandring som har gått over mange år (Lars Kluge).

I Dagbladet forklarer avdelingsleder det grunnleggende ved uavhengighet slik:

- Et parti eller en politiker vil kunne si at vi i en sak eller situasjon har hjulpet dem, fordi vi har satt fokuset der de har ønsket seg. Men vi er en troløs alliert. Neste gang kan vi gjøre det stikk motsatte (Hilde Haugsgjerd).

5.3.2 Økonomisk avhengighet?

Journalister vil være uavhengige, de vil sette sin egen dagsorden i forhold til politikernes agenda. Flere forskere har som nevnt i oppgavens teorikapittel pekt på at kommersielle hensyn i stadig sterkere grad styrer de journalistiske prioriteringer (Allern 1996, Raaum 1999). Denne virkelighetsbeskrivelsen godtas ikke uten videre av politiske journalister. Dette er kanskje minst overraskende i en avis som Aftenposten. Dette er en abonnementsavis som ikke baserer seg på løssalg, og avdelingsleder slår da også fast at :

Det å selge avisas førsteside må ikke være motiv godt nok for å drive den type granskende journalistikk som vi driver med. Det er greit at meningsmålinger blir oppslag¹⁵ for eksempel, men det er ikke det som er poenget, poenget er å finne ut noe om virkeligheten. Hvis det gir en førsteside – greit nok – men det er ikke det som er motivet. Det blir vesentlighetskriterier og informasjonskriterier som er min drivkraft. Kravet om å skulle selge førstesiden er da heller ikke noen stor problemstilling i en abonnementsavis (Håvard Narum).

En av journalistene i Aftenposten ser det fokuset som har blitt satt på de kommersielle kravene i journalistikken som overdrevet:

Jeg synes det er så komisk, alle er jo opplært til å se på de økonomiske interesser når de skal lage noe konspirativt om norsk presse. Det synes jeg er så lite viktig i forhold til sosialiseringprosessen som skjer internt i mediene (Aslak Bonde).

Heller ikke i løssalgsaviser som VG og Dagbladet oppgir noen at salgshensyn er avgjørende når den politiske journalistikken utøves. I VG kommer faktisk alle journalistene inn på at de store politiske sakene som oftest ikke er det som betegnes som ”kioskveltere”, det vil si at de ikke bidrar til å øke salget av VG:

Salgstall er en god målestokk, men vi har veldig få politiske oppslag. Folk kjøper jo VG fordi de vet at det finnes god politisk journalistikk der, uavhengig om det er på førstesida eller ikke. Sånn sett blir salgstallene en litt dårlig målestokk, fordi salget refererer ofte til de 10% som kjøper eller ikke kjøper, ikke til de 90% som kjøper VG uansett. Så de aller fleste kjøper faktisk VG uten å ha sett på forsiden først, i motsetning til hva medieviterne synes å tro (Audun Solberg).

¹⁵ Med ”oppslag” menes avisens førsteside.

En annen av VG-journalistene understreker at nettopp satsingen på den politiske journalistikken i sin tid skulle gi avisa en tyngde og en legitimitet utover det en lettsolgt og lettlest tabloid avisa kunne skaffe seg:

- Saker som for eksempel AUF-saken bidrar aldri til å øke salget av VG. Men vi prioriterer å satse på dem noen ganger likevel. Det er viktig for avisen.
- Da er det ikke salget det går på?
- AUF-skandalen øker ikke salget, den er ingen kioskvelter. Men vi skriver om den fordi det er viktig at VG som avis skriver om den type stoff.
- Så det er ikke bare salget som teller?
- Nei, det er ikke det. Selv om alle tror det. Nei, tvert i mot er det veldig vanntette skott mellom markedsavdelingen og redaksjonen. Vi ser aldri noen av de folka for å si det sånn. Det er bare Bernt Olufsen¹⁶ som ser dem (Elisabeth Skarsbø Moen).

5.3.3 Ingen forpliktelser?

Det å definere seg som uavhengig kan innebære mer enn å markere en fri stilling i forhold til politiske bevegelser og økonomiske hensyn. I VG, som er den avisa som lengst har operert som politisk nøytral, er man så fristilte at man fraskriver seg en hver form for forpliktelse når det gjelder hva man skal dekke eller ikke dekke, forklarer avdelingsleder:

Et viktig poeng er at vi er nummer to-avis. Folk hører på radio, kjøper abonnementsavisene og får med seg hovednyhetene, så kjøper de VG. Derfor velger vi bort veldig mye i VG. Vi kanaliserer ressursene inn på det vi definerer som de store tunge sakene. [...] Enten satser vi det vi har av ressurser maksimalt sånn at vi kan komme videre, eller vi satser på egne saker som andre ikke har. Vi må finne vår vinkling. Vi har ingen forpliktelser ovenfor noen. Vi gjør som vi vil, vi søker nyhetene (John Bones).

I VG velger altså journalistene ut det de til en hver tid finner interessant, og det må gjerne være et snevert utsnitt av politikken som kommer fram. Dette innebærer at prinsippene om at pressen skal gi et bredt grunnlag for meningsdannelse og politisk deltagelse formulert i "Vær Varsom Plakaten" og i offentlige medierapporter ikke forsøkes oppfylt i VGs politiske nyhetsavdeling.

¹⁶ Sjefsredaktør i VG.

- Er det riktig å si at dere i VG føler dere ganske fristilt når det gjelder hva dere dekker av politikk, at dere ikke har noe ansvar for å skrive om annet enn det dere ønsker selv?
- Ja det er klart. Jeg er ansatt av VG for å jobbe for VG, ikke for noe annet. Ikke for å ta vare på det politiske miljøet, for anseelsen til norske politikere, ikke for å ta vare på det norske demokratiet. Altså, nå mener jo jeg at VG tar vare på demokratiet. Men min jobb er å referere og avdekke. Det er altså ikke til enhver tid å tenke på anseelsen til norske politikere. Og tilliten, den må de sørge for selv (Audun Solberg).

I Aftenposten vektlegges politisk uavhengighet like sterkt som i VG. Heller ikke en mer generell konservativ verdimessig eller ideologisk tilhørighet nevnes av journalistene som utslagsgivende for avisas prioriteringer. Når avdelingsleder eksplisitt spørres om avisas nyhetsdekning på en eller annen måte vil baseres på avisas verdigrunnlag, er svaret:

Avisas verdigrunnlag ja. En må jo håpe at, vi definerer oss sjøl som en liberalkonservativ avis, hva nå det måtte bety. Jeg er ikke så veldig opptatt av dette med konservativ; – jo på en måte. Spørsmålet er hvordan du definerer det. Det er lenge mellom hver gang jeg bruker ordet liberalkonservativ, kan ikke huske det en gang (Håvard Narum).

Han fortsetter etter å ha tenkt seg om:

Men det ligger noe i det liberale i den forstand at alle meninger skal fram hvis de fremføres med tilstrekkelig tyngde og har tilstrekkelig gjennomslag. Og det er vel en sånn åpenhet, altså liberal i betydningen åpen. Og konservativ i betydningen; ja hva skal vi si. Ikke samfunnsbevarende heller, men i alle fall samfunnsbeskyttende hvis du ikke trekker det for langt kanskje (Håvard Narum).

Aftenposten ser altså ikke ut til å ha noen tettere ideologisk tilknytning enn det VG har. Derimot skiller Aftenposten seg markert fra VG ved at det er et mål i politisk nyhetsavdeling at avisa skal gi et bredt bilde av hva som skjer i politikken, folk skal kunne følge med og orientere seg i politikken ved å lese Aftenposten understrekes det:

Ja, og det mener jeg er Aftenpostens forse i forhold til andre aviser. Sjefredaktøren har sagt noe sånt som at det er ofte at en ser at VG kan ha bedre politiske nyheter enn Aftenposten, det er jeg for øvrig ikke alltid enig i, men du kan ikke følge med i hva som foregår i norsk politikk gjennom å lese VG. Du kan derimot få en veldig bra dekning av enkeltsaker. Aftenposten skal være heldekkende på en helt annen måte enn de andre. Klart vi velger bort saker vi også, men det er et uttalt mål at folk skal kunne

være oppdatert på hva som foregår i norsk politikk gjennom å følge med i Aftenposten (Kjell Erik Saure).

I denne avisa finner man altså en gjenklang av prinsippet formulert i pressens egne erklæringer og fra offentlig hold om at pressen skal sikre grunnlaget for meningsdannelse og demokratisk deltagelse.

Dagbladet ser ut til å skille seg noe både fra Aftenposten og VG når det gjelder hvor man plasserer seg på en uavhengighetsskala. I forhold til det å ha en bredde i stoffvalget, er det slik at også Dagbladet vinkler og velger ut. Aviser som VG er tabloidavis, og nåløyet for å få ut politisk stoff er trangt. Avdelingsleder framhever imidlertid at avisa står i en ideologisk tradisjon som har en viss betydning for hva redaksjonen legger vekt på, og hvordan saker vinkles:

- Dagbladet har en formålsparagraf og vi står i en politisk tradisjon. Denne gir oss ikke svaret på alle politiske spørsmål, men den gir en retning som gjør at vi bedømmer en del spørsmål og saker som viktige. Og disse vil vi gjerne få satt på den politiske dagsorden.
- Er det da en sammenheng mellom det dere skriver på reportasjeplass og det dere skriver som kommentar?
- I den forstand at Dagbladet på leder- og kommentarplass står for holdninger som kan ligge i bunnen når vi satser på å sette ting på den politiske dagsorden.

Holdningene i Dagbladet framstår slik noe annerledes VG og Aftenposten ved at man sterkere vektlegger at avisa bygger på et bestemt verdisyn. Som vi skal se senere er det imidlertid klare grenser for hvilke følger denne tilhørigheten får i praksis.

5.4 Vilje til avsløring

Der det er nyanser avisene i mellom når det gjelder syn på ansvar og i hvilken grad man definerer seg innenfor en ideologisk retning, har journalister én samlet vurdering av at de på ett plan har en viktig samfunnsrolle å spille. Denne rollen har nærmest uavhengighet som sin forutsetning; det handler om at journalister mener de bør opprettholde demokrati og ytringsfrihet gjennom avsløring og kritikk. Avsløringen er således ikke bare en spennende nyhet, men betraktes som viktig i et større

samfunnsperspektiv, den løftes opp på et prinsipielt plan ved å definere avisas nøkkelrolle i et fungerende demokrati.

Slik sett gjelder ikke avvisningen av et bredere samfunnsansvar fullt ut i VG. I politisk nyhetsavdeling ser man det som en viktig oppgave å bidra til demokratisk åpenhet og ytringsfrihet gjennom avsløring og granskning av makthaverne :

Generelt har jo alle vi som jobber med journalistikk i Norge et felles ansvar. Et demokratisk felles ansvar. For å bruke store ord; bak det her så ligger jo ytringsfrihet. Alle ytringer skal fram. Ytringer skal bli kjent (John Bones).

Det er når man kan avsløre brudd mellom liv og lære, misligheter og maktmisbruk journalistene bramfritt markerer et ønske om å sette dagsorden:

- Har dere et ønske om å sette dagsorden?
- Ja det er klart. Men vi er jo bevisst på hva slags saker vi setter dagsorden på. Vi vil jo gjerne sette dagsorden når vi har tunge avsløringer sjøl for eksempel. Saker som er viktige, som vi har klart å avsløre. Og vi vil gjerne at andre skal følge opp (Elisabeth Skarsbø Moen).

Vektleggingen av avsløring og kritikk finner man i Aftenposten som i VG:

- Er det sånn at det er de rene journalistiske verdier som er styrende også i Aftenposten?
- Ja. Men det ligger jo verdier i bunnen som går på at folk bør få vite hva som foregår. Det er jo på en måte det som ligger i bunnen hele tiden. Makten skal ikke klare å skjule seg. Hvis det er noe vi tror på, så er det det. At det lukkede rom alltid er negativt uansett. Så finnes det kanskje noen som kan ha gode grunner for at noe skal foregå i lukkede rom. Men det blir ikke vår oppgave å begrunne eller beskytte det. Vår oppgave er å åpne flest mulig dører og få mest mulig ut, og der tror jeg nok at det ligger en slags verdi- eller ideologi hos alle journalister [...].
- Men utover dette med ytringsfrihet, kan det virke som om det er vanskelig å fange inn andre overordnede retningslinjer? De er i hvert fall ikke så lett å finne?
- Nei det er forferdelig vanskelig (Lars Kluge).

Ideen om å være en vokter av demokratiet gjennom å avsløre og avdekke finner en like sterkt tilstede i Dagbladet som i Aftenposten og VG. På spørsmål om man føler at man har en eller annen form for demokratisk ansvar når man bedriver politisk journalistikk i en valgkamp, svarer en av Dagblad-journalistene slik:

Ja. I hvert fall hvis det er noen som forsøker å lyve fra seg noe, så har vi et ansvar for å avdekke det. Men ellers...demokratisk ja.... ikke i den forstand at vi har et ansvar når det gjelder å publisere alt valgkampmaterialet, eller å fortelle like mye om alle partier. [...]Vi tenker ikke sånn matematisk at vi har et ansvar for å vie like mye oppmerksomhet til den og den i hvert fall (Kirsten Karlsen).

Rollen som avslører og kritiker passer overens med en generell journalistisk forutsetning om hva det er politikken egentlig handler om. Som i en machiavellisk realistisk tradisjon har journalister en virkelighetsoppfatning der politikk ganske enkelt *er* intriger og kamp om makt:

Som du sikkert har lagt merke til er politiske journalister ganske opptatt av det. Noen vil si vi er for opptatt av det, men jeg vil si at moderne politisk journalistikk har det som en forutsetning. At mye av det pene og vakre som sies like mye er et ledd i en kamp om makten (Stein Aabø, Dagbladet).

Det alle politikerne aller helst ville er jo rett og slett å bli referert for det de sier, punktum. At det ikke skal tolkes, ikke skal problematiseres og ikke påpekes at du sa faktisk det motsatte for tre dager siden. For det som sies er jo ofte et taktisk spill. Altså politikk det er jo, jeg holdt på å si glem dette med demokrati, politikerne er jo avhengig av å få stemmer hele tiden. Det gjør jo at de er panisk opptatte av å tekkes velgerne. De vil ha budskapet sitt ut slik at folk kan oppfatte det positivt. Så det er en oppgave å finne ut hva som er motivet for hva de sier og gjør til enhver tid (Kjell-Erik Saure, Aftenposten)

Dette synet på politikk, sammen med mandatet journalister gir seg selv til å granske og avsløre politikkens bakside, støtter hypotesen om at journalister opererer etter en felles ideologi betegnet som ”journalisme” (Petersson 1994) Det er prinsippene om retten til kritisk granskning i pressens etiske regelverk som er sentrale i journalisters forståelse av sin samfunnsrolle.

5.5 Grenser for å sette dagsorden

Om man i alle aviser er samstemte i ønsket om å sette dagsorden, å fortelle om noe viktig som får oppmerksomhet og konsekvenser, spesielt ved å avsløre maktmisbruk og kritikkverdige forhold, er det en sterk ambivalens hos journalister i forhold til et ønske om å *påvirke*. Noen avviser det fullstendig, andre mener at et slikt motiv er lite viktig, og at et ønske om å påvirke ikke er den sentrale drivkraften når det produseres nyheter. Andre framhever at nettopp ønsket om påvirkning kan være et viktig motiv i

visse typer nyhetssaker. Det alle er enig om, er at det går klare grenser for det å skulle forsøke å påvirke, grenser som markerer det man legitimt kan gjøre og ikke gjøre innen nyhetsjournalistikken.

VG danner et ytterpunkt i denne sammenheng ved at avdelingsleder framhever at man i VG overhodet ikke har noe ønske om å påvirke. Om hva som er forskjellen mellom å sette dagsorden og å ville påvirke sier han følgende:

Konsekvensen av det vi gjør kan påvirke, men det er ikke vår jobb å forsøke å påvirke. Nei det er ikke vår jobb å påvirke, vi skal frembringe informasjon, mest mulig informasjon. Og så kan det få politiske konsekvenser (John Bones).

På spørsmål om hva det er av verdier som kunne ligge i bunnen for den utvelgelsen av informasjon som skjer når det produseres nyheter svare han:

- Du vet, det blir litt ullent. Fordi det her er ikke matematikk.
- Det er kanskje mer praksis enn teori?
- Ja, for å gå tilbake til selve nyhetsbegrepet. Nyheter dreier seg om det som skiller seg ut. Det som er avvik fra normen (John Bones).

En av VG- journalistene forklarer at konsekvensen av det å hele tiden være i forkant av nyhetene kan gi en slags aktørrolle, men at det ikke ligger noen intensjon om å oppnå et bestemt utfall i slike saker:

Vi har ikke en intensjon i forhold til hvordan saken skal falle ut, det har vi aldri, men det at det kommer fram informasjon som kan få andre igjen til å handle, det er jo selvsagt et mål, det skulle bare mangle (Elisabeth Skarsbø Moen).

Andre i VG er litt mindre kategoriske i synet på det å skulle påvirke. Det framheves at når det dreier seg om tunge avsløringer av noe ”som helt objektivt sett er galt”, kan man gå inn i en aktørrolle:

Hvis for eksempel alle i Norge er enige om at har man laget et lovverk eller et regelverk, og så brytes det, og det går utover noen, da er det mange ganger en går tungt inn i en aktørrolle - Hvorfor har du ikke gjort noe med det, nå har det gått et halvt år siden vi tok dette her opp. Dere har ikke gjort noe med det. ”...burn in hell”. Men på mange andre områder går det ikke an å opptre på denne måten. En må passe seg nøye for å ikke bli for mye aktør ikke sant (Eirik Mosveen).

En annen forklarer at det å ta utgangspunkt i en spesiell oppfatning når man skriver blir feil, og understreker at man ikke vil påvirke partipolitisk, verken forhold innad i partiene eller mellom dem. Man vil for eksempel aldri fjerne politiske ledere man ikke liker. Men det går an å jobbe for visse typer verdier som antirasisme og det at VG skal være den lille manns forsvarer. Han legger til:

Jeg har en del verdier, og de tar jeg med meg inn i jobben min. Men det er klart, jeg er ansatt av VG for å jobbe for VG, ikke for å jobbe for Audun Solbergs til enhver tid skiftende sympatier. Jeg er ansatt for å lage et best mulig VG. Jeg mener at noe av det viktigste du kan gjøre som journalist er å vekke en eller annen følelse hos leseren. At folk blir glade, sinte, provoserte, letta, triste. Hvis du vekker følelser hos mennesker, så er jo det neste steget at de faktisk handler. Jeg mener at det bør være et slags mål at folk handler, fordi det betyr at de har latt seg engasjere av den saken du har skrevet. Det er et mål å engasjere mennesker, det er det (Audun Solberg).

I Aftenposten framkommer, til tross for forskjellene avisene i mellom på andre plan, et lignende syn på påvirkning som det man finner i VG. Det framholdes at det er vanskelig å finne andre intensjoner enn de rent journalistiske om å ”ha den gode saken” i dagens uavhengige aviser. Verdier utover det, er det vanskelig å kartlegge:

Jeg tror det ligger journalistiske verdier jeg, rett og slett. Du har gode saker, spennende saker og du har kjedelige saker, men det er klart at du ønsker alltid å ha den gode saken. Og det tror jeg er relativt uavhengig av hva saken går ut på og hva du selv mener (Kjell Erik Saure).

Han understreker at hva man mener privat om en sak overhodet ikke har noen betydning for hvordan den dekkes:

Hva jeg mener privat har ingen betydning. Jeg føler meg ganske komfortabel med at jeg har gitt rimelig behandling til saker uavhengig om jeg har vært enig eller uenig. Og det synes jeg for så vidt er ganske godt illustrert ved at man i en sak får kjeft fra begge sider. Når begge parter i en sak mener at du løper motpartens ærend, da kan du være relativt trygg (Kjell Erik Saure).

En annen av Aftenposten-journalistene sier det slik:

Jeg vil faktisk si at ønske om påvirkning er veldig, veldig lite, at det kanskje er for lite faktisk. Og at det er noe av det vi tapte da partipressen forsvant. Journalistene ble på en

måte helt nøytrale. Så nøytrale at de, – de har alle ambisjoner om å skrive om noe vesentlig. Men det begrepet er så vagt at alt kan dekket av det. Og andre ambisjoner, andre ønsker om å påvirke, det tror jeg ikke man har. Sann som jeg, jeg er personlig veldig opptatt av miljøvern og frihandel. Og jeg skriver en del kommentarer om det, men jeg skriver jo veldig få nyhetsartikler om det fordi det ikke passer inn i nyhetsmalen. Jeg legger bånd på meg, det er en veldig sterk indre, - det er jo ingen sensur i norsk presse, men det er en veldig sterk indre sensur, ikke sant. Det er helt klare konvensjoner (Aslak Bonde).

Han forklarer at det har blitt en overordnet ideologi i pressen å *ikke* ha noe verdisyn utover det han betegner som ”ufarlige verdisyn” som tiltro til helt grunnleggende demokratiske og liberale prinsipper. Fordi intensjonene bak journalistikken er så beskjedne, blir det misvisende å se på journalister som aktører. Sett fra en annen side kan journalister betraktes som aktører fordi det de gjør får så klare følger:

Vi er verdinøytrale men resultatene av det vi gjør får klare følger. Vi virker jo konserverende ikke sant. Helt åpenbart. Uten at vi har noe mål, noen intensjon om å være konserverende. Fordi vi er jo stort sett interessert i de som har makt. Vi er jo ikke interessert i de som ikke har makt, men som kanskje burde hatt makt (Aslak Bonde).

En annen journalist i Aftenposten peker på at sette å sette dagsorden begrenser seg til å definere hva som er viktig og hva som er uviktig:

Vi skreller vekk, vi velger ut en bitteliten del av politikken, det vi mener er viktig. Det er kanskje den viktigste påvirkningsmuligheten vi har. Å definere hva som er viktig og hva som er uviktig. Altså ikke påvirke beslutninger i konkrete saker og sårn, men å påvirke hva som diskuteres, eller i det hele tatt om det skal diskuteres. Veldig mange politiske utspill faller jo rett og slett fordi ingen møter til pressekonferansen (Lars Kluge).

Også han vektlegger at man er svært tilbakeholdne med å forsøke å påvirke direkte partipolitiske eller konkrete beslutningsprosesser. Overgangen fra en partipresse til en profesjonell presse utelukket den slags motiver:

Hvis man går dypere inn i det, så er det en slags identitetskrise på en måte. Det blir nesten et eksistensielt spørsmål, – kan man drive journalistikk bare for journalistikkens skyld? Eller må man mene noe eller ha noen verdier bak det man gjør? [...] Det er jo på en måte trenden som har slått ut i helt motsatt ytterpunkter i forhold til partiavisene. Nå er vi helt uavhengige og til slutt blir en så uavhengig at en ikke mener eller synes noenting om noenting, og da kan du bli helt verdiløs til slutt. Så der tror jeg det vil komme en slags motreaksjon (Lars Kluge).

Ved at pressen er med på å bestemme hva som skal være viktig kan den stadig oppfattes som en aktør forklarer han, men da skjer det innen for en nyhetsramme:

Vi er aktører på den måten at vi bestemmer hva som skal være viktig. Men det er jo ikke sånn at vi kan ta enhver sak og si at ok denne skriver vi fire sider om i morgen, for det synes vi er viktig, om en liten fillesak. [...]Det er ikke sånn det er, vi er jo en del av en helhet (Lars Kluge).

Avdelingsleder i Aftenposten slutter seg til sine medarbeidere ved å fastslå at på reportasjeplass er ikke Aftenposten det han vil betegne som en politisk aktør. Man vil beskrive virkeligheten og man siler ut det man mener er viktig, slik setter man dagsorden og får en kritisk funksjon. Men man søker *ikke* direkte å påvirke, særlig ikke interne forhold i partier og sammensettingen av det politiske lederskap.

I Dagbladet ser det ut til å være større rom for å hevde at man faktisk har et ønske om å påvirke enn i VG og Aftenposten. Avdelingsleder er opptatt av at Dagbladet har en formålsparagraf som gjør at avisa står i en politisk tradisjon. Dét gir en viss retning for hvordan man skriver på reportasjeplass:

I det ligger det et ønske om å påvirke retningen eller utviklingen tingene tar. For eksempel at Norge ikke skal være rasistisk. At samfunnet skal ta godt vare på svake sosiale grupper. At rettssikkerheten skal fungere (Hilde Haugsgjerd).

Å påvirke på denne måtene er noe av vitsen med journalistikken mener hun:

Vi står i en ideologisk tradisjon, og vi ønsker å være med å påvirke. Det ville være likegyldig og dårlig journalistikk vi drev, hvis det vi skrev aldri fikk konsekvenser (Hilde Haugsgjerd).

Men også hun understreker at det er klare grenser for det å skulle påvirke. Noe av journalistikken i avisa blir til som enn følge av en "Dagblad-ideologi", men det meste bestemmes likevel av nyhetskriterier presiserer hun. Hvis Dagbladet framstår som en politisk aktør når avisa skriver om det politiske spillet, og om forhold i og mellom politiske partier, dreier det seg om konsekvens, ikke intensjon framholder hun:

Vi er en politisk aktør i den forstand at når vi skriver om maktspeillet mellom partiene og i partiene så kan det vi skriver få konsekvenser. Partiene og politikerne forholder seg til det vi skriver, og slik kan vi få en konflikt til å utvikle seg. Men vi er ikke en politisk aktør i den forstand at vi går inn i konflikter mellom partier eller politikere fordi vi ønsker å påvirke dem (Hilde Haugsgjerd).

Ønsket om påvirkning varierer ellers hos Dagbladjournalistene. Én understreker i likhet med avdelingslederen at det ligger et ønske om å påvirke i det å jobbe som Dagblad-journalist. Men også for ham overskrider man en klar grense ved å blande seg inn i partipolitiske forhold:

- Hvor går grensen da for å prøve å sette dagsorden, eller for å prøve å være aktuell?
- Et vanskelig spørsmål. Men ta eksempelet Jagland. Dersom en redaksjon setter seg ned og bestemmer seg for å fjerne Aps leder og legger en strategi for det, da er det å gå for langt. VGs hardkjør mot tidligere Venstre-leder Odd Einar Dørum for å erstatte ham med Lars Sponheim, var i grenseland (Per Ellingsen).

Andre journalister i Dagbladet nedtoner ønsket om å påvirke et hakk til:

- Har dere en intensjon om å påvirke, når dere definerer hvilke saker som er viktige, hva som får oppmerksomhet?
- Jeg vet ikke hva jeg skal si til det, det er klart at hvis vi skriver om noe som virker veldig urimelig, eller at vi graver fram noe, så ønsker vi vel at det skal bli tatt tak i. [...]. Men jeg vet ikke akkurat om det er det vanlige at man har et sterkt personlig engasjement.

Hun påpeker i likhet med andre at det ikke nytter å skulle gå utenom de kravene man stiller til en nyhet i en avis som Dagbladet:

Hvis man har sin egen agenda, noen saker man brenner veldig for, kan jo de komme helt på siden av det som er avisas list for hva som er en nyhet med en viss bredde og en viss interesse for leserne (Kirsten Karlsen).

En av hennes kolleger fastslår at man i det hele tatt ikke tenker så mye på om en sak man jobber med vil sette dagsorden eller ikke:

Jeg tror ikke vi tenker så mye på å sette dagsorden, da ville vi jo gå over til å bli politiske aktører. Men vi setter dagsorden fordi vi tross alt er massemedier som alle leser og forholder seg til, det er vel en konsekvens av vår virksomhet. Målet er vel å få

frem mest mulig informasjon, å belyse viktige sider ved en sak og å avsløre kritikkverdige forhold. [...]Men det ligger ingen klare politiske motiver bak det. Mediene har en viktig funksjon i den politiske prosess, og vil under gitte omstendigheter påvirke den, men ikke ut fra noe ønske om å påvirke den i en bestemt retning (Stein Aabø).

Det viser seg altså at når journalister skal markere grenser for å påvirke, henviser de gjerne til nyhetsrammer som det ikke lar seg gjøre å trå utenom. Derneft understrekes det at man absolutt ikke ønsker å påvirke prosesser innad i de politiske partier, eller spillet partiene i mellom. Det påpekes at det er en del av profesjonaliseringen av journalistyrket at man prioriterer likt. Ikke fordi man har felles politiske oppfatninger eller mål, men fordi man har de samme ”nyhetsnesene”. Nettopp derfor kan medietrykket enkelte ganger framstå som så massivt at noen mener pressen opererer med en skjult politisk agenda. Men det er ikke slik det foregår ifølge journalistene:

- Det er ikke så rart at man tenker likt, det har jo med journalistiske kriterier å gjøre, det er jo sak det går på
- Har det noe med at journalistrollen har blitt mer profesjonalisert enn tidligere ?
- Mm absolutt, det tror jeg. Vi tenker alle journalistisk.
- Før var det jo partiaviser, det blir noe helt annet i dag?
- Ja riktig, mens nå har vi jo mer profesjonalitet sånn som du sa ja, helt riktig. Og det gjør at man - alle blir jo født ut av den samme journalisthøgskolen, ja nå har ikke jeg gått der selv, men det blir litt av det samme (Elisabeth Skarsbø Moen, VG).

5.6 Oppsummering

Det viser seg at journalister i samtlige aviser mener de bør påvirke den politiske dagsorden gjennom det de skriver. Det handler om å skille ut hva som er viktig og uviktig i politikken, og at de politiske nyhetene får konsekvenser for den politiske debatt og de politiske avgjørelser. I samspillet med politikere føler journalistene gjerne at de er den førende part – det er de som bestemmer hva som er viktig og riktig å slippe ut i spaltene.

Ønsket om å sette dagsorden bunner i stor grad i behovet for å markere uavhengighet; journalister vil ikke være talerør for politikere, de vil sette dagsorden på sine premisser. Slik ser vi en felles journalistisk forståelse på tvers av avistilhørighet som vektlegger retten til autonomi i forhold til det politiske felt. I alle aviser understrekes

det at man er fullstendig fristilt i forhold til tidligere partipolitiske bindinger. Når det gjelder spørsmålet om den politiske journalistikken er et resultat av økonomiske hensyn eller ei, er det ingen journalister som mener det er kravet til inntjening som legger føringene i den politiske journalistikken.

I VG går man lengst når det gjelder å markere en total uavhengighet ved å slå fast at man ikke har noen form for ansvar for å gi et bredt eller variert bilde av politikken. Slik ser man bort fra oppgaven om å sikre demokratisk deltagelse formulert i Vær Varsom-plakaten og i offentlige utredninger og meldinger. I Aftenposten vektlegger man i motsetning til hva man gjør i VG, at man skal gi et dekkende bilde av det som skjer i politikken. I Dagbladet henvises det til at man føler en form for forpliktelse til å følge opp avisas ideologiske grunnsyn.

Når man spør *hvorfor* journalister ønsker å sette dagsorden, framstår imidlertid journalister som ambivalente i forhold til sin egen innflytelse og rolle. Unntaket her er det som i tråd med Olof Pettersons hypotese framstår som en felles journalistisk ideologi – journalismen. Den politiske journalistikken har som forutsetning at politikk i stor grad faktisk handler om skjulte motiver, intriger og maktspill. Journalistenes oppgave blir å avsløre dette – og dermed å framstå som garantister for sannhet og demokrati. Slik er ”avsløringen” noe mer enn et nyhetskriterium, den definerer i tillegg i høy grad den samfunnsrollen politiske journalister gir seg selv, med andre ord hvordan de legitimerer sin virksomhet. Når ”en avsløring” trykkes i avisene, vil journalister at den skal sette dagsorden – dette er en type saker der de uten problemer ser seg selv i en aktørrolle.

Søker man å utdype eller konkretisere ønsket om å sette dagsorden utover dette, blir det vanskeligere å finne klare svar. Journalister er svært forsiktige med å ha noen intensjon med det de skriver utover det å skape reaksjoner – å ha den gode saken. Her kan det se ut til at Dagblad-journalistene skiller seg noe ut ved å fastslå at ønsket om påvirkning kan være tilstede i visse typer saker, saker der avisas grunnsyn kan gi føringer for hvordan man ønsker at en sak skal falle ut. Det er imidlertid klare grenser

for hvilken rolle et slikt grunnsyn kan få lov til å spille i produksjonen av politiske nyheter. I alle aviser henvises det til nyhetsrammer og kriterier som legger føringer for hva det er mulig å skrive noe om.

Det understrekes at dette med å sette dagsorden ikke er noe som planlegges, og at det i en strøm av mediebudskap kan være vanskelig å få en sak til å vekke oppmerksomhet. Man er avhengig av at andre medier setter fokus på samme tema, om dette skjer blir det en målestokk for om man virkelig har truffet noe viktig. Samtidig vil alle aviser helst konsentrere seg om ”egne” saker. I en slik situasjon vil man i de ulike redaksjonene ta opp saker fra andre medier hvis de blir vurdert som viktige, men man vil finne egne vinklinger, og dermed bringe saken videre. Slik kan det oppstå det en situasjon der aktørene i det journalistiske felt forholder seg til hverandre når de gir sin framstilling av politikken. På den måten kan det bygges en medieskapt virkelighet gjennom prosesser som har blitt betegnet som mediespiraler.

I store saker der mediene virkelig har satt dagsorden, ved at mange medier fokuserer på samme sak, er det ingen journalist som vil vedkjenne seg noen intensjon utover å kartlegge en viktig del av virkeligheten. Nyhetsnormene om faktabaserte reportasjer omtalt i forrige kapittel danner slik stadig et vedheng til journalisters beskrivelse av hva de gjør når de setter dagsorden. Det framheves i samtlige aviser at man overhodet ikke har noe ønske om å påvirke prosesser internt eller mellom politiske partier. Viser det seg at mediene setter dagsorden gjennom denne type nyheter, kalles konsekvenser av den politiske journalistikken for uintenterte effekter av et massivt medietrykk. Det henvises til en felles, men ikke planlagt og villet oppfatning av hva som er sentralt i nyhetsbildet. Det handler om det som kalles journalistiske, ikke politiske motiver.

KAPITTEL 6: "JAGLANDSAKEN"

I dette kapitlet vendes oppmerksomheten mot journalistenes vurderinger av "Jaglandsaken". Var det en kampanje mot Thorbjørn Jagland i mediene?

Journalisters betraktninger rundt denne saken vil bli sett i forhold til det som har blitt beskrevet som de rådende nyhetskriterier i avisene, og de alternative journalistiske grep og initiativ som ligger bak de ferdige nyhetsartiklene. Videre vil journalisters mer generelle vurdering av sin rolle i "Jaglandsaken" bli beskrevet. Slik vil denne saken gi et bilde av hva som utgjør grensene for journalisters ønske om å sette dagsorden, og dermed av hva journalister regner som legitim politisk journalistikk. For å danne en bakgrunn for de betraktninger journalistene gjorde seg i etterkant av at "Jaglandsaken" dominerte det politiske nyhetsbildet, vil først sentrale trekk ved denne dekningen slik den sto på trykk i avisene presenteres.

6.1 Resultater fra innholdsanalysen

Som skildret i introduksjonskapitlet, var avisenes fokus sterkt og entydig på Thorbjørn Jaglands situasjon i den siste uka av kommunevalgkampen 1999. Ikke mange artikler fokuserte på de politiske sakene som Arbeiderpartiet målbar i denne perioden. I VG tok 2 nyhetsartikler av totalt 17 artikler med hovedfokus på Arbeiderpartiet opp politisk sak. Disse utgjorde 12 %¹⁷ av stoffet om Arbeiderpartiet. I Dagbladet ble to av 9 artikler om Arbeiderpartiet viet politisk sak, det vil si 18, 5 % stoffet. I Aftenposten omhandlet to av ti artikler politisk sak, disse utgjorde 32 % av avisas reportasjer om Arbeiderpartiet. Det var altså relativt lite om politiske alternativer i de tre avisene, selv i Aftenposten, som både har mer plass til rådighet, og generelt framstår som en mer saksorientert avis enn de to tabloidavisene.

¹⁷ Som beskrevet i metodekapitlet, viser prosenttallene hvor stor andel hver nyhetskategori utgjorde av det totale arealet (cm²) om Arbeiderpartiet i hver avis.

De resterende nyhetene om Arbeiderpartiet dreide seg om lederstrid og misnøye med partilederen, om meningsmålinger og ”feature-pregede” valgkampreportasjer. Når det gjaldt stoff om intern strid var det VG som prioriterte dette sterkest; 7 artikler, det vil si 46% av alt stoff som omhandlet Arbeiderpartiet, var viet lederstrid. I Dagbladet var 2 av 9 artikler, eller 26% av artiklene om Arbeiderpartiet på reportasjeplass konsentrert, om det samme. I Aftenposten handlet 3 av 10 artikler om intern strid, noe som utgjør 28 % av stoffet om Arbeiderpartiet i denne uka. Ingen artikler i noen av de tre avisene som omhandlet lederstrid tok opp om misnøyen med partilederen hadde med uenighet om politisk sak å gjøre.

De ulike formene for meningsmålinger (partibarometere og popularitetsmålinger) sto for 18% (6 av 17 artikler) av stoffet om Arbeiderpartiet i VG, 27% (3 av 9 artikler) i Dagbladet og 22% (3 av 10 artikler) i Aftenposten. Usikkerhetsmomenter knyttet til meningsmålinger ble underkommunisert i alle tre aviser, men Aftenposten ga mer informasjon enn det Dagbladet og VG gjorde. I de to sistnevnte avisene nevnes verken feilmarginer eller hvor mange av de spurte som har svart/bestemt seg for hva de skal stemme. I Aftenposten oppgis dette, men med liten skrift for de spesielt interesserte. Opplysningene integreres generelt ikke som en del av analysen i artiklene som omhandler meningsmålingene.

I samtlige aviser knyttes alle artiklene som dreide seg om lederstrid, eller om ulike former for meningsmålinger, til Thorbjørn Jaglands posisjon og kompetanse. I tillegg fokuserte flere av de featurepregede reportasjene direkte på hvordan partilederen greide seg under presset fra synkende meningsmålinger og intern kritikk. Dette var altså et kompleks av artikler som hadde ulikt innhold, men med den fellesnevner at de fokuserte på Thorbjørn Jaglands lederegenskaper og posisjon. Det var for eksempel ikke trekk ved partiorganisasjonen som sådan, eller manglende oppslutning rundt Arbeiderpartiets saker som ble trukket inn som mulige forklaringer på Arbeiderpartiets fall på meningsmålingene. Til tross for at dette dreide seg om et fylkes- og kommunevalg, var det partilederens kompetanse som hele tiden ble trukket i tvil.

”Jaglandsaken” var den eneste saken samtlige aviser ga førstesiden i valgkampens fire uker lange varighet. Mens VG brukte hele tre førstesider på dette den måneden valgkampen varte, var det ellers kun to ganger at avisa ga politisk avdeling denne æren¹⁸. I Dagbladet havner Thorbjørn Jagland på førstesiden én gang¹⁹. Aftenpostens valgdekning er bredere enn den i VG og Dagbladet, det er et større antall artikler og det er mer sak å finne her, dette gjenspeiles i avisens førsteside. Men også i Aftenposten er lederstrid i Ap en toppsak, og også her er denne saken viet bred oppmerksomhet på førstesiden, særlig gjennom dårlige meningsmålinger.

Som beskrevet innledningsvis var det ingen av avisene som ga alternative framstillinger eller satt spørsmålstegn ved relevansen av lederstriden i Arbeiderpartiet. Ingen rettet kritikk mot andre mediers dekning i denne perioden. Derimot var VGs dekning mer entydig negativ enn det artiklene i Dagbladet og Aftenposten var, og det var denne avisa som skrev mest om intern strid i Arbeiderpartiet. I denne avisa er i tillegg også de sakene som dreier seg om politisk sak svært konsentrert om det politiske spillet som foregår rundt disse sakene.

Det var en tendens i avisene til at artikler som var negative i forhold til Thorbjørn Jagland og Arbeiderpartiet ble gitt større plass enn de som ikke var det. Dagbladet slo for eksempel opp faste partibarometere hver uke under valgkampen, som en fast spalte i avisa. Disse viste lenge bedre tall for Arbeiderpartiet enn det partibarometrene i andre medier gjorde. Den siste målingen som ble presentert lørdagen (11.09 1999) før valget ga imidlertid de samme lave tallene som andre meningsmålinger. Dette ga to sider med tittelen: ”Sjokktall”, og forside med ”Jagland sloss for livet”. Det fantes eksempler på at tittel og ingress på en artikkel var klart negative i forhold til Thorbjørn Jagland, mens brødtekstens budskap fortalte om

¹⁸ En gang er det Carl I Hagen som ville gå fra en TV-debatt som slås opp aller først (VG 26.08.1999), den andre gangen dreier førstesiden seg om at Jonstad i Frp mener at partileder Carl I Hagen bør gå av (VG 31.08.1999). Disse to forsidenes er for øvrig ikke uten slektskap med oppgavens case – det handler om personkonflikt, maktkamp, TV-opptredener og kjendiser.

¹⁹ De to andre gangene hovedoppslaget på førstesiden i Dagbladet er viet politisk stoff er det følgende saker som slås opp: 28.08 fastslår førstesiden at statsråd Marit Arnstad er tilbake fra svangerskapspermisjon. 4.09. er tema at Kjell Magne Bondevik granskes av politiet etter at hans sjåfør har kjørt for fort. Også her er det en del slående trekk som går igjen, det mest fremtredende at dette er nyheter som ikke dreier seg om politisk sak.

framgang på popularitetsmålingene eller et vellykket valgkamparrangement. Det mest åpenbare eksempelet finner man i et oppslag som stod i VG onsdag 08.09²⁰, litt under en uke før valget. Tittelen på artikkelen var ”Krisemåling for Jagland”. I ingressen sto det at VGs partiledermåling var en katastrofe for Thorbjørn Jagland. Samtidig viste tallene at han faktisk var mer populær blant folk enn ved tidligere målinger. I Dagbladet fortalte en reportasje 13.09 om en partileder i storform på tur til Bergen, brødteksten skildrer en solskinnsdag for Thorbjørn Jagland. Likevel er tittelen på reportasjen dagen etter: ”Nå synes alle synd på Jagland”. Aftenposten er generelt mer moderat sin bruk av titler, men også her er det mer interessant med titler som slår enn titler som modererer et budskap. Da Aftenposten som den første avisa trykket en ”katastrofemåling” for Arbeiderpartiet med en tilbakegang for partiet på 5 % var det bare 65% av de spurte som hadde bestemt seg for hva de ville stemme, samtidig som resultatene hadde en feilmargin på 2-3 prosent.

Fokuset på Thorbjørn Jagland ble som nevnt innledningsvis i oppgaven ikke mindre sterkt etter avviklingen av kommunevalget. VG fulgte opp med artikkel etter artikkel om lederstriden, det gjorde også Aftenposten. I Dagbladet fikk lederstriden likeledes mye oppmerksomhet, men her kom Thorbjørn Jagland selv mer til ordet, og det var ikke så mye bruk av anonyme kilder som i Aftenposten og VG. I begynnelsen av februar tiltok dekningen særlig i VG, men også Aftenposten fulgte tett med oppslag om lederstrid og popularitetsmålinger om Thorbjørn Jagland. Begge aviser trykket popularitetsmålinger som undersøkte om folk foretrakk Jens Stoltenberg eller Thorbjørn Jagland som partileder og statsminister. Den 08.02.2000 trykket VG undersøkelsen om at Arbeiderpartiet ville få 400 000 nye velgere med Jens Stoltenberg som partileder. Aftenposten slo 10.02 stort opp en undersøkelse avisa hadde gjort blant kommunestyrerepresentanter i Arbeiderpartiet som viste at et flertall mente at Thorbjørn Jagland ikke burde gjenvelges som partileder. I disse ukene skilte Dagbladet seg igjen litt ut ved at avisa ga ”mikrofonen” til Thorbjørn Jagland selv. Avisa fortalte at ”Jagland vil slåss” 10 februar. VG kunne derimot samme dag i sin nettutgave melde at Thorbjørn Jagland trakk seg som statsministerkandidat til fordel

²⁰ VG 08.09.1999 s 9

for Jens Stoltenberg. Dette skjedde som nevnt noen timer før partilederen selv offentliggjorde sin avgang på Arbeiderpartiets landsstyremøte.

Hovedtrekk ved dekningen som ble Thorbjørn Jagland og Arbeiderpartiet til del den siste uken før valgkampen og i tiden etter, er i samsvar med det som ble presentert som typiske trekk ved politiske nyheter generelt i kapittel 2. Nyhetene handlet om meningsmålinger av ulike slag, eller de dreide rundt maktkamp og splid. Fokuset på politisk sak, eller rene politiske stridsspørsmål var beskjedent. Enten artiklene var basert på meningsmålinger eller var konsentrert om intern strid i Arbeiderpartiet vendte de alle oppmerksomheten mot ett menneske: Thorbjørn Jagland. Dermed var disse artiklene også typisk for et annet sentralt trekk ved den politiske journalistikken; den er personvinklet. Slik sett skulle dette caset være godt egnet for å belyse de vurderinger og prinsipper som ligger bak den politiske journalistikken generelt.

6.2 Oppsiktsvekkende dramatikk

I introduksjonen til oppgaven ble det slått fast at journalister i alle aviser mente det var naturlig at ”Jaglandsaken” fikk førsteprioritet. Den intense oppmerksomheten fra medienes side var i utgangspunktet ikke verken tvilsom eller underlig sett fra journalistenes perspektiv. Avdelingsleder i VG oppsummerer hvorfor det måtte bli slik på denne måten:

Når en rekke ordførere fem dager før et valg går ut, så er det ikke bare sensasjonelt, det er viktig. Da er det en strid i Norges største parti internt. Så hadde vi disse meningsmålingene som lå på 27-28 % rett foran valget, da er det drama. Og da er det et drama som også angår partilederen. Da er det et drama som angår de interne stridigheter som vi vet er i Arbeiderpartiet (John Bones).

Alle er skjønt enig om at dette var en type stoff som enhver politisk journalist og enhver avis burde følge opp for ikke å bringe seg selv helt på sidelinja. Som avdelingsleder i Dagbladet uttrykker det:

Vi visste at alle riksdekkende politiske redaksjoner ville ha et fokus på Jaglands posisjon og rolle. Det var helt opplagt, de som ikke på et eller annet nivå, med en eller annen intensitet og på en eller annen måte hadde dette som en sentral del av sin

valgdekning, vil jeg si ikke gjorde det en politisk rapportør burde gjøre (Hilde Haugsgjerd).

En av journalistene i samme avis sier det slik:

Når ganske mange tillitsvalgte går ut midt i en valgkamp og kritiserer partilederen, så må jo det få fokus. Hvis ikke det skulle være en sak så vet ikke jeg (Kirsten Karlsen).

Nedadgående meningsmålinger havner i samme kategori, en journalist i Aftenposten er representativ når han slår fast at:

Ingen journalist kunne jo overse at Norges største parti falt som en stein gjennom hele valgkampen (Lars Kluge).

Hvorfor er dette så selvsagt for politiske journalister? Ett svar finnes i det faktum at dette rett og slett handler om Arbeiderpartiet og dets leder. Det er noe spesielt med Norges største parti. Når "ørnen" vakler er det spennende, det vil alltid følges spesielt oppmerksomt slås det fast fra journalisthold. Når Arbeiderpartiet synker på meningsmålingene er det mer interessant enn hvis andre partier gjør det, intern strid her vekker en mye mer intens interesse hos pressefolk enn når det samme skjer i andre partier.

Men utover det spesielle i at dette dreier seg om Arbeiderpartiet, inneholder disse nyhetene trekk av mer allmenn karakter som gjør at de dominerer spaltene. Kort sagt betrakter journalister dem som godt nyhetsstoff. En slik vurdering av Jaglandsaken uttrykkes aller klarest av VG-journalister, men med det følgende utsagnet kan denne VG-journalisten langt på vei snakke for Dagbladet og Aftenposten også:

Men med en gang du går litt inn i det og ser på hva som er beveggrunnene for at Jagland blir så interessant, for at man bruker så mye plass på ham, så er det ganske opplagt. Det var det eneste det var nyhetsstoff i. Det var det eneste som hadde drama som kunne få konsekvenser (Eirik Mosveen).

At det var oppsiktsvekkende med et internt opprør i Arbeiderpartiet er ingen journalist uenig i. At meningsmålingene pekte nedover virker i denne sammenheng til å forsterke dramatikken, for som en av Dagbladjournalistene sier: "Det brant under

beina til Thorbjørn Jagland” (Per Ellingsen). At det hele skjedde rett før et valg, var bare med på å forsterke det unike og oppsiktsvekkende, forklarer en VG-journalist:

- Da spiller det ingen rolle at det er valgkamp og at det er valg om tre dager?
- Jo det var det som var kriteriet, som gjorde at det ble en stor sak. Fordi tidspunktet var helt sinnssykt (Elisabeth Skarsbø Moen).

Mediene er personfokuserte i sitt innhold, journalister er personorienterte i sin tankegang. Kretsingen rundt én person, Thorbjørn Jagland, er lite kontroversiell sett fra journalisters ståsted. I Dagbladet er det en selvfølge å fokusere på lederen når noe går galt:

Jagland hadde i lang tid vært omstridt på grunn av sitt valg av strategi. Lenge før meningsmålingene gikk nedover skrev avisene at dette valget var avgjørende for Jaglands posisjon i partiet. Kommer han under 30 % får han problemer, kommer han over 30 har han befestet og styrket sin stilling. Når de dårlige målingene kom, ikke bare én, men flere forskjellige målinger, og flere ordførere gikk åpent ut med kritikk av Jagland og reiste tvil om hans lederegenskaper, så fikk dette helt naturlig fokus. Det er også helt naturlig at fokus ble rettet mot partilederen. Han er jo det personifiserte symbol på den politikk som det største parti i Norge fører i dag (Stein Aabø).

En VG-journalist sier det slik:

I Norge er det jo en idé om at hvis du personfokuserer mye, så fokuserer du automatisk mindre på politikken. Men det er vanvittig positivt å personfokusere, spør du meg. Det er ingen forskjell på politikken og personen (Eirik Mosveen).

At personvinklingen er dominerende i tabloidaviser som VG og Dagbladet er kanskje ikke overraskende. Den er imidlertid ikke fraværende i Aftenposten heller. På spørsmål om hvorfor journalistene er så interessert i en lederstrid i Arbeiderpartiet, svarer denne Aftenposten-journalisten:

Det er en økende personfokusering i den politiske journalistikken, det er det jeg kaller kjendisieret i journalistikken som øker i omfang. Men det er klart, det *er* viktig hvem som leder Norges største parti. Det er politisk relevant og betydningsfullt. Men det er lettere å skrive om personer enn sak, vi ser en tendens til mindre vekt på sak og mer vekt på person. Vi ser den hos oss også, men i sterkere grad i andre aviser (Aslak Bonde).

Det er liten tvil om at ”Jaglandsaken” inneholdt de ingrediensene som inngår i nyhetskategorien ”en god historie”. Det som er nytt, oppsiktsvekkende og uventet er

godt stoff i alle nyhetsmedier. Det samme gjelder for hendelser som er dramatiske og har høy temperatur. Det som kan knyttes til personer, helst kjente fjes vi har et forhold til, er det i tillegg enkelt å lage gode nyheter av. Konflikter der det er klare fronter er det godt nyhetsstoff i. Og det som kan fortelles som en spennende historie med et klimaks og en slutt, der artiklene dag for dag kan utgjøre kapitler i en føljetong, er det god dramaturgi over. Alle disse ingrediensene var det rikelig av i det som ble skrevet om Thorbjørn Jagland i valgkampen og fram til han trakk seg som partileder.

6.3 Politikk er maktkamp

Den andre sentrale nyhetskategorien er kalt ”avsløringen”. Den dekker avdekking av maktkamp og intriger eller brudd mellom liv og lære i politikken. I ”Jaglandsaken” var det nettopp avsløring av politikkens bakscene som sto sentralt. Publikum vite om det som *ikke* sto i Arbeiderpartiets valgmateriell eller var deler av partiets offisielle valgkampstrategi. De stengte dørene inn til partiets interne liv ble tvunget på gløtt; å sørge for dét så avdelingsleder i VG som en viktig oppgave:

Med Jaglandsaken så vi det som en oppgave å finne ut hva som ble sagt i interne fora, og gjøre det kjent. De lukket jo dørene da de hadde et sånt oppsummeringsmøte eller var det et sentralstyremøte her rett etter valget. De lukket dørene av hensyn til partiet. Vi fikk ut en del, ikke av hensyn til noe parti men av hensyn til folk. Folk skal vite (John Bones).

En av VG-journalistene som jobbet mest med saken mener uroen som hadde oppstått blant deler av Arbeiderpartiets folk er symptomatisk for politikken generelt:

Det ble klart at i den grad Jagland ikke klarte å gjøre en god valgkamp så ville en del folk, for eksempel på Stortinget, begynne å bli redd for sine posisjoner, og ordførerne ville begynne å bli redd for sine posisjoner, alt handler jo om makt. Personlig makt for den enkelte (Elisabeth Skarsbø Moen).

Som beskrevet i kapitlet om nyhetskriterier og nyhetsgrep ble en hendelse i valgkampen tolket ut i fra en slik forståelsesramme av Dagbladets journalister; Arbeiderpartiet arrangerte et valgmøte mandagen før valget. Det Jens Stoltenberg og

Thorbjørn Jagland *sa* var ikke viktig, derimot var *motivene* deres interessante, og deres motiver var i følge Dagbladet å legge lokk over lederdebatten i partiet.

I denne situasjonen forsvant valgkampsakene i nyheter om splid og uro i avisene. Situasjonen ble ikke annerledes etter valget, en medarbeider i Aftenposten tror en av grunnene til at Thorbjørn Jagland til slutt trakk seg var et resultat av at alt han gjorde ble tolket som et forsøk på å redde sin egen posisjon. Også en regjeringsovertagelse med Thorbjørn Jagland som statsministerkandidat ville blitt forstått dit hen mener han:

Det som er mest slående ved denne utgangen av saken, er at den viser at pressen har makt. Jagland hadde ikke noe valg hvis Arbeiderpartiet skulle kunne overta regjeringsmakten. Det er liten tvil om at fokuset ville blitt satt på ham hvis han hadde fortsatt. Regjeringsovertagelsen ville blitt tolket som hans forsøk på å redde seg selv som partileder. Det skulle jo være fylkesårsmøter, debatten om lederens posisjon ville ha blitt fulgt opp noe voldsomt. Jagland var under et voldsomt press, han var nødt til å ha en annen statsministerkandidat hvis partiet skulle lykkes med å ta over regjeringen. Det var en forutsetning for at partiet skulle lykkes. På grunn av pressens fokus hadde han ikke noe valg (Aslak Bonde).

”Jaglandsaken” oppfyller altså ikke bare krav til dramaturgi, til spenning og personvinkling, den er også i høyeste grad forenlig med journalistenes ønske om å avsløre det som ikke åpent framvises. Når noe avsløres, når de stengte dørene tvinges på gløtt, skrives artiklene raskt og avissidene stiger i antall. Når journalister generelt prioriterer maktspill og intriger er det ikke merkelig at ordføreropprør og lederstrid regnes som godt stoff og får fylle avissidene.

6.4 Er det vesentlig?

Den siste kategorien av nyhetskriterier er ”en viktig politisk sak”. Den dekker de nyhetene som kommer på trykk med begrunnelsen om at de dreier seg om politiske stridsspørsmål som er viktige for publikum. Innholdsanalysen av artiklene med fokus på Thorbjørn Jagland, viste at disse ikke handlet om politisk uenighet når det gjaldt sak, eller hvilke politiske konsekvenser et lederskifte i Arbeiderpartiet ville få. Journalister i alle aviser er klar over at dette handlet lite om politisk uenighet. I

Dagbladet sies det i en ordveksling i redaksjonslokalene torsdagen (08.09.1999) før valget; ”Stakkars Thorbjørn Jagland, det er jo ingen som vil høre om Arbeiderpartiets politikk.” En medarbeider i Aftenposten sier det slik:

Jagland og Stoltenberg skiller seg jo fra hverandre på masse områder, men det er jo først og fremst på form, ikke på politisk innhold - selv om det av og til kan det være vanskelig å gripe hos begge to, de er ikke så veldige klare noen av dem synes jeg. Men på form er de ulike. Og form blir jo viktigere og viktigere, det kan man beklage, men det gjør jo det (Kjell Erik Saure).

Denne VG-journalisten ser det på tilsvarende vis:

Jaglandsaken har jo mye i seg. Det er snakk om personer, det er snakk om politikk og det får konsekvenser, den har alt, men den har forståvidt minst av det som egentlig er viktigst. Nemlig konsekvenser. Konsekvensene av Jaglands stilling som leder i AP er jo i beste fall indirekte. Her handler det om spillet. Det er maktmennesker, det er personer (Audun Solberg).

Selv om ulike politiske standpunkter ikke var det som utgjorde kjernen i ”Jaglandsaken”, ble den ikke av den grunn vurdert som uvesentlig av politiske journalister. Det dramatiske, det uventede, maktspeillet og intrigene, kan på journalisters premisser begrunnes som relevant politisk stoff. Fra VG-hold kan kjendisaspektet eller det ”rampelysaktige” ved ”Jaglandsaken” forsvares som vesentlig, ut i fra en oppfatning om at så lenge folk er opptatt av kjendiser, er kjendisstoff viktig. For journalister i andre aviser vil dette være å dra ”det vesentlige” litt vel langt. Jaglandsaken kan i midlertid også forsvares som viktig ut i fra andre hensyn. Dette handler om Norges største parti, det handler om hvem som kan komme til å bli statsminister i Norge, og dermed om hvem som skal styre landet. Slik ser en journalist i Aftenposten det:

For det første kan det ha betydning for den videre politiske utvikling. For det andre sånn som i dette tilfellet kan det være viktig for oppslutningen om et parti. Og det kan være viktig for hvem som skal ha regjeringsmakt i dette landet og så er det viktige signaler for hvordan et parti skal styres (Kjell-Erik Saure).

Samtidig er det hos noen rom for tvil når det gjelder det omfanget saken fikk. Etter at Jagland trakk seg som statsministerkandidat, konkluderte en Dagblad-journalist slik:

Hvis jeg skal oppsummere ”Jaglandsaken”, så vil jeg si at den var forbløffende lite fokusert på sak. Vi vurderte i liten grad Aps utvikling under Jagland sammenliknet med hva vi kunne vente av Jens Stoltenberg som frontfigur (Per Ellingsen).

Det ser ut til at når det dramatiske og oppsiktsvekkende som lar seg knytte til ett menneskes skjebne, kombineres med avsløring av maktkamp og strid, er det en enstemmig og intuitiv vurdering hos moderne politiske journalister at dette er godt stoff. Til tross for ulik grad av ubehag over at det er slik i de ulike avisene; de politiske sakene nedprioriteres likefullt. Politiske alternativer er gjerne verken gode historier eller åpner for journalistisk avsløringsvirksomhet.

6.5 Kritiske vinklinger og intervensjoner i ”Jaglandsaken”

Dette var altså godt stoff - det var drama og det var maktkamp, det var uventet og sensasjonelt. Kanskje var det viktig. Hverken dramaet eller maktkampen bød seg fram av seg selv. For det første fordi dette ikke var saker basert på politikeres initiativ eller utspill. Det kom ingen pressemeldinger fra misfornøyde ordførere, og ingen velger eller kommunestyremedlem hadde krevd å bli spurt om hvorvidt de foretrakk Jens Stoltenberg eller Thorbjørn Jagland som statsminister. Dette var stoff journalister hadde hatt i bakhodet og jobbet med i lengre tid, for som denne Dagblad-journalisten sier det:

Skal man få frem noe, så må jo media gjøre det. Det blir ikke innkalt til pressekonferanse om at nå er det lederdebatt i partiet. Partiledelsen vil jo ikke ha fokus på det. Hvis man skal få frem alt som skjer, er man avhengig av å ta initiativ. Media må jo sette den dagsordenen sjøl, vi må søke å finne ut hva som faktisk foregår. [...] Vi snakket om det allerede før sommerferien at vi måtte ha et eget fokus på Arbeiderpartiet. Jeg jobbet en del med det i månedene før valgkampen, snakket med folk. Det var en av de oppgavene jeg satte meg i valgkampen at jeg skulle prøve å finne ut hva som foregikk på grasrota. Når man hadde snakket med en del sentrale og halvsentrale folk i sosiale sammenhenger og sånn, så visste man at det var misnøye i partiet med hvordan det ble ledet. Det var misnøye med hvilke veivalg som var blitt gjort. Spørsmålet var egentlig bare når dette ville komme til uttrykk offentlig. Derfor var det jo verdt å sjekke hvordan reaksjonene i partiet var etter de dårlige målingene. Og hvordan valgkampinnsatsen, uklarerheter om kontantstøtten og sånne ting ble bedømt (Kirsten Karlsen).

Det som er smertefullt for politikerne gir VG spalteplass, ifølge avdelingsleder John Bones, og det som gjør vondt får man ikke informasjon om uten videre. Den journalistikken som skal vise hva som *egentlig* foregår, er avhengig av anonyme kilder. I både VGs og Dagbladets redaksjoner ble det ringt rundt til ordførere og andre tillitsmenn i Arbeiderpartiet. De fleste av dem ville ikke stå fram med navn, dermed bygget mange artikler på anonyme kilder. Metoden forsvares med at dette er den eneste måten å avdekke hva som egentlig skjer i politiske miljøer. Dette framheves særlig av VGs journalister, som gjør mest omfattende bruk av anonyme kilder:

Det å ville kaste Jagland midt i en valgkamp og å sitte i Arbeiderpartiet i Buskerud var så belastende at det bare var én som turde å stå fram og si det. Men for alt mine lesere vet kan jeg ha puttet på de fire andre som krevde Jaglands avgang (Audun Solberg).

Vi fikk etter hvert fram et bilde av et parti i en fundamental krise, et bilde som legitimerte hvorfor vi brukte anonyme kilder (Elisabeth Skarsbø Moen).

Også i Aftenposten er journalistene opptatt av at dette var en sak der det var nødvendig å dra nytte av folk som ville være anonyme:

Når vi skriver om saker som dette her bruker vi jo mye anonyme kilder. Det er ofte den eneste måten å få fram slike ting på, de fleste vil ikke stå åpent fram med kritikk mot partilederen. Nå viser det seg at det var sant det vi skrev, når folk snakker med oss om forholdene i partiet så er det ikke bare tull. Vi sitter ikke og finner på noe (Lars Kluge).

Det blir et mål å få tak i de kildene som uttaler seg mest slående og oppsiktsvekkende, og det blir et mål å finne en vinkel som de andre avisene ikke har brukt. Når Kommunal Rapport offentliggjør misnøyen med Thorbjørn Jagland blant ordførere må VG finne på noe litt annet:

Det lå ikke noe ønske hos oss om å være først ute med å ødelegge for Thorbjørn Jagland, men vi hadde et ønske om å gjøre noe de andre ikke hadde gjort. Det var derfor vi gikk løs på kommunelederne i hans eget fylke, vi måtte på en måte gjøre noe de andre ikke hadde gjort (Audun Solberg).

Det gjaldt å være i forkant av nyhetsbildet, å sette premissene for det andre medier skulle komme til å dekke. Men ikke bare ville man i avisene gjerne legge premissene

for hverandre og andre medier, journalistene ville også gjerne ligge i forkant når det gjaldt hva politikerne skulle diskutere og det som kom til skje i de interne fora i de politiske partiene. Når VG offentliggjør sin måling om ”400 000 nye velgere til Arbeiderpartiet” 08. 02 2000 er tidspunktet valgt ut med tanke på å komme før Arbeiderpartiets landsstyremøte, fortelles det:

Og den meningsmålingen om Jens og Jagland før landsstyremøtet, den var også spesialbestilt i forhold til å få vite hva Arbeiderpartiets velgere mente om de to. For det mente vi var interessant. Altså det var jeg som foreslo det, men at den kom akkurat den datoen, det var jeg ikke klar over. Men det var i hvert fall sånn at ledelsen i avdelinga mente at den var viktig å få målingen den uka det landsstyremøtet skulle være (Elisabeth Skarsbø Moen).

I Aftenposten trykket man en måling gjort blant Arbeiderpartiets kommunestyrerepresentanter den dagen Thorbjørn Jagland trakk seg. At dette skulle skje på samme dag, var det nok ingen i Aftenposten som visste, men at det var landsstyremøte i Arbeiderpartiet på dette tidspunktet var man klar over. Avdelingsleder understreker at undersøkelsen var basert på et journalistisk initiativ, dette var det rett og slett interessant å finne ut av.

Vi ser at ”Jaglandsaken” ble til som en følge av det som har blitt kalt kritiske og intervenerende journalistiske grep. Nettopp denne type stoff kan ikke fremskaffes ved en refererende form for journalistikk, her krevdes det journalistisk initiativ og fortolkning. Det ble brukt anonyme kilder, uformell kontakt med informanter og meningsmålinger ble timet for å skape reaksjoner og få størst mulig effekt.

6.6 En stemning i redaksjonene

Med en slik form for journalistikk påvirket journalistene aktivt sine omgivelser. I tillegg skapte de en stemning som også virket inn på de vurderingene som ble gjort internt i redaksjonene. Journalister responderte på nyhetene som kom fram i andre medier og bygget videre på dem. Slik oppstod det som har blitt omtalt som en mediespiral. Når journalister skal forklare hvorfor en nyhet er en nyhet refererer de gjerne til en teft og en stemning i redaksjonene som definerer hva som er godt stoff. Slik var det også i ”Jaglandsaken”, det ble skapt en dynamikk som ga grobunn for

visse typer vinklinger og initiativ. Flere journalister peker på at det oppsto en situasjon der det var vanskelig å *ikke* skrive om hvordan Thorbjørn Jagland gjorde det i valgkampens siste uke. Journalisten i Aftenposten hadde i utgangspunktet ikke tenkt å fokusere på Thorbjørn Jagland i sin kommentar om partilederdebatten lørdag 11.09, men følte likevel at det var uunngåelig:

Jeg hadde på forhånd bestemt meg for at nå skulle jeg prøve å unngå Jagland. For da var det så mye ute i mediene, de andre hadde slått opp at en avisredaktør i Glomdalen sa at Jagland måtte gå. Så vidt jeg vet er han sportsjournalist og har aldri vært i partiet. Og han ble slått opp som den store gurun. Vi var flere her som syntes det hadde tippa fullstendig over. Og jeg var på en måte bestemt på å ikke skrive noe om Jagland. Men så var problemet at da var presset så sterkt på han at jeg måtte skrive noe om hvordan han klarte seg. Hvordan klarte han å takle presset? Det var åpenbart det leserne ville være interessert i på lørdag. Det var jeg ikke i tvil om. Og så valgte NRK å spørre veldig mye om kontantstøtten, de kjørte veldig mye på den, og Jagland kom elendig ut etter mine begreper. Så elendig at jeg følte at det var ikke noe annet jeg kunne skrive om før jeg skrev det. Det var det som ble det sentrale. Jeg følte at jeg ikke hadde noe valg. Det er dynamikken rett og slett (Aslak Bonde).

Det kunne enkelte ganger, slik innholdsanalysen viser, gå så langt at selv fakta som pekte i motsetning retning av det bildet mediene ga likevel ble formet slik at de harmonerte med helheten. I slike tilfeller kunne informasjon som nyanserte bildet tross alt nevnes; det står mye nederst i en brødtekst og viktige opplysninger med liten skrift i avisene. Men de store overskriftene, de pirrende ingressene pekte likefullt i samme retning. Når VG-journalisten som skrev nyheten om ”Krisemåling for Jagland” blir spurt om hvorfor vinklingen er Thorbjørn Jaglands ”krise”, når meningsmålingen viser at partilederen gjør det bedre på popularitetsmålingene enn tidligere, svarer han at det er fordi artikkelen ble skrevet i kjølvannet av ordføreropprøret og at det på dette tidspunktet var et generelt mediefokus på Thorbjørn Jagland:

Men det er jo riktig som du sier; det er klart at det er vinkla sann fordi den understreker, altså den aksentuerer denne konflikten og dette opprøret mot Jagland enda mer (Alf Bjarne Johnsen).

I Dagbladet var man opptatt av å ikke gi et ensidig bilde av konfliktene i Arbeiderpartiet, man ønsket ikke å være et ”mikronfonstativ” for Thorbjørn Jaglands kritikere. Men selv om stemningen i redaksjonen i Dagbladet uka før valget er

undrende snarere enn aggressiv når det gjelder det trykket Thorbjørn Jagland utsettes for, er det likevel slik at avisa fanges inn i noe av den samme trenden som de andre avisene:

Du ser mye sterkere tendenser til det som kan se ut som kampanjer i andre aviser. Jeg mener vi i Dagbladet gir et mer nyansert bilde. Men samtidig ser jeg at også vi er en del av en dynamikk. Slik kan det for eksempel i en periode bli lettere å få plass i avisa til det som er negativt enn positivt om Thorbjørn Jagland. Vi opererer jo i en kontekst (Per Ellingsen).

Mangelen på alternative vinklinger og reportasjer som nyanserte det dominerende mediebildet, avstedkommer denne kommentaren fra en Aftenposten-journalist:

Jeg har stilt spørsmål om det ikke var kjendisjournalistikk vi bedrev og ikke nyhetsjournalistikk da vi skrev om Thorbjørn Jagland under valgkampen. Fordi nyhetsjournalistikken har som formål å korrigere folks oppfatning av hvordan ting er. Sladrejournalistikken har som formål å gi folk mer av det de allerede vet. Det er noe med å pøse på mer av det samme. Og det er noe med at jeg føler at veldig mange av oss, og nå snakker jeg generelt, absolutt ikke spesielt om Aftenposten og i liten grad om Aftenposten, men veldig mange av oss pøste på og forsterket inntrykket av den klumsete Thorbjørn Jagland, det inntrykket vi trodde folk hadde fra før. Hvis vi hadde vært rendyrket rent journalistisk, så hadde vi korrigert det inntrykket. Da hadde vi prøvd å si at han er ikke så ille som folk tror. Men det ble det gjort veldig få forsøk på synes jeg (Aslak Bonde).

6.7 Vi har ingen annen agenda enn den journalistiske!

Spørsmålet til sist er om de artiklene som utgjorde ”Jaglandsaken” når det kom til stykket hadde trekk av en politisk kampanje der intensjonen var å felle Thorbjørn Jagland. Gjennomgangen av journalisters syn på sin rolle i et demokratisk samfunn når det gjelder å sette dagsorden og det å skulle påvirke, har allerede antydnet hvilke svar man vil få på dette spørsmålet fra journalisthold. Å forsøke å påvirke oppslutningen om et parti eller interne partiprosesser, er ikke ansett som legitimt for noen journalist. Alle trekker fram nettopp det som et sted der grensen for å være aktør går – dét er rett og slett ikke et journalistisk domene. Det er naturlig nok bred enighet blant journalister i alle tre redaksjoner; ingen av dem hadde noe ønske om å sette dagsorden med ”Jaglandsaken”, langt mindre å påvirke utviklingen i noen som helst

retning. Beskyldningene utenfra om kampanjejournalistikk, eller enda verre; om en skjult politisk agenda, mottas med total avvisning fra samtlige. I en skriftlig daglig intern evaluering av avisa i Aftenposten, er kommentaren fredag 03.09: ”Så klart det blir komisk når Jagland beskylder oss for å drive kampanje mot Ap”. Om hensikten med partibarometere og popularitetsmålinger fastslår avdelingsleder i Aftenposten:

Vi har en intensjon å vise hva som rører seg blant velgerne og spesielt selvfølgelig da i dette tilfellet blant Arbeiderpartiets velgere, punktum! Den tiden er over at Aftenposten har som mål å forandre lederskapet i politiske partier. Men jeg kan bruke ganske sterke virkemidler for å forklare den virkeligheten jeg observerer og analyserer. Mitt mål er ikke at Jens Stoltenberg skal bli leder i Det Norske Arbeiderparti. Det spiller ingen rolle. Men det er min oppgave å forklare mine lesere hva som foregår der ute, og hvorfor jeg tror det er slik (Håvard Narum).

Avdelingsleder i VG gjentar det han har sagt om nyheter generelt tidligere:

Ja, det lå ikke noe ønske om å påvirke her, og da svarer jeg helt ærlig. Vi holder på med nyheter, politikerne holder på med politikk (John Bones).

I Dagbladet er det en lignende holdning til den dekningen som dreide seg om Thorbjørn Jagland. Det fastholdes at dette dreide seg om en type sak der det å sette dagsorden overhodet ikke var en problemstilling, tvert i mot var det en sak som ”ga seg selv”, eller ”tvang seg på”. Det er vokabularet som gjenspeiler de tradisjonelle nyhetsnormene som tas i bruk når journalister skal beskrive den rollen de spilte i denne saken; her handlet det om å beskrive og avdekke en faktisk situasjon. Flere slår fast at hvis det fantes en skjult agenda i denne saken var den skjult for dem også. Ingen av journalistene er tilpass med å betrakte seg selv som politiske aktører i en slik sak, selv ikke de som skrev de mest aggressive og pågående artiklene i VG:

Jeg og ingen andre har noe bevisst ønske om å knuse Torbjørn Jagland eller Jens. Det ligger verken noe ønske om å få frem et lederskifte eller det motsatte hos oss. Vårt eneste ønske er å beskrive fra dag til dag det som faktisk skjer. Gå tett på politikerne, få dem til å fortelle hva som skjer. Så kan du selvfølgelig gå inn i etterkant og si at den saken førte til det og det. Men det har ikke ligget noe slikt ønske hos oss. Det er mulig at vi gjør ting ubevisst på en måte. Sånn sett er vi mye mindre bevisste aktører enn det mange tror (Audun Solberg).

Til tross for den manglende intensjonen er derimot samtlige journalister inneforstått med at dette var en sak som faktisk *satt* dagsorden. Men da er det snakk om uintenderte effekter, og et resultat av at felles ”medietrøkk”, framholdes det. Det understrekes at det kan oppstå et massivt fokus fordi alle medier konsentrerer seg om det samme. Dagblad-journalistens utsagn er dekkende i så måte:

Det er mange som tror at man sitter som et slags politbyrå som setter i gang en uttenkt kampanje, men det gjør vi ikke. For det første er det mye som er tilfeldig. For det andre så er det sakene i seg selv. Men det er klart at når mange aviser skriver samtidig, og kanskje konkurrerer om de samme kildene, og konkurrerer om å være best, så kan det fortone seg aggressivt og tøft. Men det er ikke slik fordi man har satt i gang en kampanje med et visst mål. Oppgaven er jo også å formidle hva Thorbjørn Jagland tenker, og hvordan han analyserer situasjonen. Det er ikke bare å gi kritikerne mikrofonen hele tiden heller. Det er snakk om å beskrive og få avdekket hva det er som skjer i ledende organer uansett utfall (Kirsten Karlsen).

I Aftenposten er en journalist inne på det samme:

Det er ikke sånn at mediene har en plan om å oppnå noe. Men det er klart, en løper i flokk, det gjør jo alle. Det ligger på en måte i sakens natur, hver gang det skjer noe, som for eksempel med Terje Røed Larsen-saken, får man beskjed om at mediene løper i flokk, og selvfølgelig gjør man det. Jeg skulle likt å se den avisen som sa at dette gidder vi ikke dekke når alle andre aviser gjør det, det ville jo ha vært helt meningsløst. Det er klart at når noe skjer et sted så løper man i flokk i den forstand at man dekker den samme saken. Og da er det klart at man kommer til et punkt der det kan bli en overdekning, det blir for mye. Man legger seg på, og så går man for langt. Men det er likevel ikke sånn at man setter seg ned og vedtar at nå skal vi ta han eller hun eller nå skal vi gjøre det og det (Kjell Erik Saure).

Alle journalister er derimot inneforstått med at når både aviser og TV konsentrerer seg om den samme saken, kan oppstå en situasjon der mediene forsterker eller akselererer en allerede eksisterende utvikling:

Det vi skrev om hadde i høyeste grad et reelt grunnlag, det brant under beina til Thorbjørn Jagland. Men det kan jo hende at vi har vært med på å forsterke en effekt, det er klart. Så sånn sett er vi kanskje aktører. Men det lå ikke noe ønske, ikke noen intensjon hos oss om at vi skulle bidra til å felle Thorbjørn Jagland (Audun Solberg).

I Aftenposten holder man også fast ved at det man gjorde i Aftenposten var å avdekke en reell situasjon, der mediene fungerte som et spill, denne journalisten tilføyer:

Men så kan det jo selvfølgelig hende at vi har bidratt til å forsterke en utvikling. Også politikerne får jo mye av sin informasjon gjennom pressen, så vi kan nok bidra til å forsterke trender (Lars Kluge).

6.8 Kampanje vs. profesjonell journalistikk i "Jaglandsaken"

Så langt er journalister unisone i sin vurdering av pressens rolle som aktør i en sak som denne. Men som beskrevet tidligere framstår avisene som ulike når det gjelder i hvilken grad journalistene mener de har et ansvar eller en forpliktelse utover det rent nyhetsmessige når de skriver om politikk. Dette kommer til uttrykk i "Jaglandsaken" ved at avdelingslederne i Dagbladet og Aftenposten framhever at det er visse grenser for hva de kan gjøre og ikke gjøre i en sak som denne. Det blir for eksempel ikke trykket nye meningsmålinger eller andre typer nyhetsartikler med innhold som kan påvirke valgutfallet dagen før valgdagen i disse to avisene. I Dagbladet fremheves det av avdelingslederen at det var ting man kunne gjort men valgte ikke å gjøre i "Jaglandsaken" denne uka i september. Det hevdes at man hadde i bakhodet at dette var en valgkamp, og at mange velgere enda ikke hadde bestemt seg for hva de skulle stemme:

Under valgkampen og rundt valget var det var Ap-folk som sa ting vi kunne gått enda kraftigere ut med og sagt at nå stormer det virkelig rundt Jagland. Men i et politisk parti har ikke alle tillitsvalgte og medlemmer like stor betydning eller innflytelse. Det tok vi hensyn til når vi vurderte hva vi skulle skrive og hvor stort vi skulle slå det opp (Hilde Haugsgjerd).

I Aftenposten legger avdelingsleder særlig vekt på at det er en del grep og virkemidler man ikke vil ta i bruk, i motsetning til hva man gjør i tabloidavisene:

Andre aviser bruker mere tabloide virkemidler enn vi gjør. Vi bruker stort sett ordet som våpen, og veldig lite av billedmessig uthengning. Der synes jeg vi er veldig redelige. Det sterkeste eksempelet på det motsatte er jo bildet av Kaci den gangen i VG, det var i valget i 1983. Sånne ting synes jeg er helt unødvendig fordi det fokuserer på den delen av en politikers problem som går på menneskelig integritet. Man fokuserer på hvor jævlig dette er for mennesket, på følelser. Jeg liker ikke det (Håvard Narum).

Det er altså visse grenser man i Aftenposten og Dagbladet hevder man ikke vil trå over, grenser det pekes på at overskrides i VG. Men det er ingen bramfri kritikk mot

verken VG eller andre medier hos noen av journalistene. Viljen til kritisk granskning og avsløring som ellers er så sterkt til stede, forsvinner når det gjelder å undersøke egen profesjon. Som avdelingsleder i Dagbladet sier det: ”Vi kan ikke gjøre annet enn å feie for egen dør”(Hilde Haugsgjerd). Det er en klar kollegial følelse å spore på tvers av redaksjonene, som gjør at kritikk og mistanker overfor andre aviser blir omgitt av uttalelser som; ”men dette er noe jeg tror, jeg *vet* det jo ikke”. Mange av dem som uttaler seg kritisk om virksomheten i VG vil ikke siteres på dette, og de ser det ikke som sin oppgave verken å avsløre eller bedømme andre journalisters metoder eller motiver. Dette til tross for at flere kommer med sterke beskyldninger mot VG. For om journalister er unisone i sin avvisning av kampanjevirkosomhet i *egen* avis, er ikke alle fremmede for at det kan ha vært drevet kampanjejournalistikk i *andre* medier.

Noen nøyer seg med å fastslå at det var et sterkere ”trykk” i VGs dekning enn i egen avis. Andre er kritiske til at deler av media, da særlig VG og TV 2, overdriver, og dermed gir et uriktig bilde av det som skjer. Slik ser for eksempel denne journalisten i Aftenposten det:

Jeg tror det var mange i aviser og TV som lette med lys og lykte etter folk som ville gå ut mot partilederen. Så fant de noen, med all respekt, uhyre perifere ordførere. Jeg tror det var fire stykker. Også ble det plutselig slått opp som ordføreroppør. TV2 hadde et eller annet med en redaktør i Glomdalen som det er lenge siden var en partiavis, hans mening veier jo ikke tyngre enn andres, rent bortsett fra at han hadde lyst til å skrive meninga si. Det var så tydelig at her hadde man endelig fått noe, og det er klart at det satt jo på en måte dagsorden. Det er betenkelig i seg selv, men samtidig så er det klart at det var mye mer misnøye, og er mye mere misnøye med partiledelsen i Arbeiderpartiet enn det som kommer åpent ut. Men jeg synes det er litt synd at man må skyve utrolig perifere folk foran seg for å få fram det .

[...]

Men jeg synes likevel at pressen generelt, og da var ikke Aftenposten i første rekke, men mediene og pressen skapte et veldig skjevt bilde, de formidlet ikke det riktig bildet. Jeg var jo tilstede på det møtet i Oslo Arbeidersamfunn og særlig det som TV2 hadde, men også det som VG formidlet, det var et galt bilde. Hvis du kjenner Arbeiderpartiet så vet du at det er oppsiktsvekkende nok at såpass mange nekter å legge lokk på en diskusjon som partiledelsen omtrent har bedt om at man legger lokk på. At syv stykker på det møtet går opp og til og med krever en ny partiledelse og at enda mange flere sier at debatten må få fortsette, enda ledelsen har bedt om at den skal stoppe, det er oppsiktsvekkende nok i seg selv, det er uhøvelig i Arbeiderpartiet. Det pleier ikke å skje, og da trenger man ikke i tillegg si at det var en voldsom storm, i

TV2 hadde ”samtlige talere krevet dette”, men det var da faktisk seksti stykker som hadde ordet på det møtet, og det overveldende flertallet gikk i mot at man skulle ta debatten om partilederen (Kjell Erik Saure).

Andre ser ikke bare ”trøkk” eller misvisende vinklinger; I Dagbladredaksjonen sier en av journalistene under valgkampen rett ut han synes det ser ut til at det drives kampanje mot Thorbjørn Jagland i VG. Senere under intervjuet modereres uttalelsene ved at det understrekes at dette er noe man ikke *vet* sikkert, og at det ikke er en journalsists oppgave å kritisere andre aviser. Men blant flere pekes det på at man i VG hva nå enn motivene var, gjorde det lett for utenforstående å hevde at det ble drevet kampanje. I Aftenposten sier en av journalistene det slik:

Om det ble drevet kampanje i VG? Det er jo umulig å svare på det. Men den dekningen avisa ga, gjør det påfallende lett for utenforstående å tolke det dit hen at det ble drevet politisk kampanje. Det VG gjorde med den siste meningsmålingen rett før Jagland trakk ser, jeg som svært betenkelig. Det er et påfallende nytt grep i den politiske journalistikken. Det var en blanding av partibarometer og popularitetsmåling som var svært betenkelig. Men så er det jo forskjell på motiver og virkninger. Det som skrives kan jo være et resultat av journalistisk tenkning. Jeg vil ikke påstå at det lå noen politiske motiver bak VGs dekning (Aslak Bonde).

En Dagbladjournalist anser påstandene om kampanjevirkosomhet som svært problematisk for den politiske journalistikken:

Vi trenger en gjennomgripende debatt om hva den politiske journalistikken skal være. Vi kan ikke leve med en situasjon der folk faktisk betrakter oss som aktører som driver kampanjer. Da har vi fått et problem. [...] Journalister som ikke tenker, som blir som automater, er farlige. Det blir interessant å se hvordan utviklingen går framover nå. Hvis ”Jaglandsaken” er begynnelsen på en utvikling som fortsetter, er vi i ferd med å se noe helt nytt i journalistikken (Per Ellingsen).

I *VG-redaksjonen* er det derimot ingen som vil være med på at man drev kampanje, heller ikke tror man at det ble drevet kampanje mot Arbeiderpartilederen i andre medier. Samtidig er det klart for alle i redaksjonen at VG var den avisa som lå i front med nyhetene om misnøyen med lederskapet i Arbeiderpartiet. Det var VG som skrev mest om denne saken, det var her artiklene var mest utvetydig negative i forhold til Thorbjørn Jagland. Samtidig er det her man holder mest unisont fast ved at alt man driver med er nyheter og ingenting annet. Det lå journalistiske motiver bak alt som ble gjort i avisa. Det spiller ingen rolle om det er valgkamp, om det er dagen før

valget, eller hvilke konsekvenser en sak får. Det at det var valgkamp gjorde tvert imot sakene om internt opprør og dårlige meningsmålinger for Arbeiderpartiet ekstra brennhete nyhetsmessig. Likevel, selv om ingen ville felle Thorbjørn Jagland i VGs nyhetsavdeling, ville man gjerne sette i gang noe, skape reaksjoner. Det gjaldt også her; det var en vilje til makt også i denne saken. Det paradoksale formuleres slik:

Jeg har aldri har skjønt hvorfor vi skulle ha noe ønske om å felle Jagland, jeg har aldri skjønt hvorfor jeg skulle ha noen mening om det. Men det er journalistisk interessant hver gang en av de med mest makt i Norge er i trøbbel (Eirik Mosveen).

Og det er interessant å få folk med makt til å vakle, å vise deres svake punkter, forklarer journalisten. Selv gikk han tett på Thorbjørn Jagland rett før valget, for å få vite om partilederen vurderte å gå av. Da han nektet å svare på dette, ble den konkluderende tittelen på forside og sideoppslag: ”Jagland uklar om egen framtid” Slik forklarer han bakgrunnen for artikkelen:

- Jagland nekta å svare på om et dårlig valgresultat som alle instituttene i Norge hadde målt i løpet av en uke ville få konsekvenser for ham som partileder. Eller om han ville trekke personlige konsekvenser av det, eller vurderte å gjøre det. Vi spør cirka tredve ganger tenker jeg, for så vidt om det samme, hele tiden. Han blir småirritert, ikke sant.
- Jeg vil ikke vikle meg inn i den debatten. – Jeg har ingen tanker om dette i det hele tatt, sier han. [...] poenget var, det vi var opptatt av, var det han hadde snakket om i Arbeiderpartiet. Altså at hvis de dårlige meningsmålingene slår til på valgdagen, da er han ille ute. – og så nekter han å svare på den type ting. Dagen etter går han bananas i Bergen. Han skjeller ut vår reporter Audun Solberg, og sier at det verste han har opplevet i VG på årevis er den artikkelen der. [...]
- Lå det noe ønske om å sett dagsorden i den saken der? Å være med å få han til å vakle litt?
- Ja, det er alltid interessant med politikere. Vi må alltid prøve å få de til å, prøve å presse dem til å... Særlig når du har grunn til å tro at de faktisk er veldig i tvil om hva de holder på med. Så må du prøve å presse dem sånn at den tvilen faktisk kommer fram. Det klarte man delvis her synes jeg
- Ligger det en fascinasjon over å være med å få fram konflikt og sånn sett være med å påvirke en utvikling, altså?
- Ja naturligvis (Eirik Mosveen).

Påstander om at VG drev kampanje mot Thorbjørn Jagland derimot er for alvorlige til at de kan ha noe for seg, mener den samme journalisten. Etter at Jagland har trukket seg som statsministerkandidat for Arbeiderpartiet fastslår han:

Det er for drøyt å tro at vi som journalister skulle gå rundt med en skadefryd når Jagland trekker seg, det er å fraskrive oss et minstemål av menneskelighet. Men det er ikke så alvorlig, fordi disse beskyldningene er ikke så gjennomtenkte. Hvis VG hadde avsatt Jagland - det er så alvorlig at den beskyldningen ikke kan være sann. Det norske samfunnet ville ikke ha funnet seg i det (Eirik Mosveen).

6.9 Oppsummering

”Jaglandsaken” oppfylte helt sentrale nyhetskriterier i de politiske redaksjonene i VG, Dagbladet og Aftenposten. Den inneholdt de dramaturgiske kravene til en god historie: Saken ble definert som ny, dramatisk, uventet og oppsiktsvekkende. Den var personvinklet og fokuserte på et kjent ansikt. I tillegg løp saken over flere episoder med en klar avslutning. ”Jaglandsaken” avdekket intriger og maktkamp – den tilfredsstilte altså også kravet om avsløring av politikkens skjulte sider. Samtidig kunne journalister her innta en rolle som de kan begrunnes på et mer prinsipielt plan – de kunne spille rollen som garantister for sannhet og åpenhet ved å fortelle om det de mener politikken *egentlig* handler om.

I kapittel 4 ble det antydnet at en tredje nyhetskategori – den som dreide seg om at en sak fikk spalteplass fordi den handlet om viktige politiske saker, lett ble nedprioritert i forhold til nyheter som inneholdt en avsløring eller utgjorde en god historie. ”Jaglandsaken” er et eksempel på en type nyheter som bekrefter denne antagelsen. Det ser ut til å være en samstemt vurdering av at nyheter som kombinerer det dramatiske, nye og oppsiktsvekkende med avsløring av maktkamp og strid er stoff som må prioriteres. I en slik situasjon forsvinner de nyhetene som omhandler politiske alternativer - de er gjerne verken gode historier eller åpner for journalistiske avsløringsvirksomhet. Til tross for fraværet av politiske konflikter i ”Jaglandsaken”, kan den likevel begrunnes ved det journalister ser på som sentralt ved nyheter; de vil likevel hevde at den handler om noe vesentlig og relevant.

”Jaglandsaken” er et eksempel på nyheter som ble til gjennom det som har blitt kalt kritiske og intervensjonerende journalistiske grep. Artiklene ble skrevet som følge av journalistisk initiativ og fortolkning, det ble benyttet anonyme kilder, og nyheter ble

timet i for å komme i forkant av sentrale møter og begivenheter i Arbeiderpartiet, og slik skape reaksjoner. I tillegg til å skape reaksjoner i det politiske miljø, la også journalister premisser for hverandres dekning. En medieskapt stemning og virkelighetsforståelse ga grobunn for visse typer vinklinger og prioriteringer. Det oppstod dermed en mediespiral.

Til tross for en sterk journalistisk aktivitet; det var i følge journalister ingen intensjoner om å sette dagsorden, og enda mindre et ønske om å påvirke et bestemt utfall i denne saken. Slik sett lå det ingen politisk kampanje til grunn for Jaglandsaken. Det generelle ønsket om å sette dagsorden hos journalister, forsvinner når de blir konfrontert med den form for nyheter som ”Jaglandsaken” utgjør. Saken *satt* dagsorden, men det var snarere en uintendert konsekvens av et massivt medietrykk, enn resultatet av vilje eller intensjon, framholdes det. I den enkelte avis reduseres hver journalsists rolle til å avdekke eller beskrive en faktisk situasjon. Selv om journalister ofte faktisk fokuserer på personprosesser i politiske partier, og i denne type saker tar i bruk en intervenerende form for journalistikk, er det et journalistisk tabu å forsøke å påvirke utfallet av slike prosesser.

”Jaglandsaken” viser videre at det er en følelse av fellesskap blant journalister på tvers av avistilhørighet. Dette gjør at journalister ikke ser det som sin oppgave å gå hverandre etter i sømmene. Det er en oppfatning blant noen journalister at dekningen av ”Jaglandsaken” i visse medier hadde trekk av det som kunne se ut som en kampanje. Dette uten at noen av den grunn vil gjøre noe for å finne ut om en slik hypotese kunne stemme. Journalister i Aftenposten og Dagbladet peker på at VG tar i bruk virkemidler de selv ikke vil benytte, men man er likevel forsiktige med å kritisere VG-journalistikken. Særlig vil man ikke spekulere i VG-journalisters motiver – de kan jo godt ha vært av journalistisk art. Det viser seg imidlertid at selv for kolleger kan det være vanskelig å se forskjellen på profesjonell journalistikk basert på rene journalistiske motiver, og en skjult politisk kampanje. I VG er man imidlertid ikke i tvil – dette handlet om nyheter, det handlet om å skape reaksjoner,

men ikke om å forsøke å få Thorbjørn Jagland til å trekke seg som partileder eller som statsministerkandidat.

KAPITTEL 7: SAMMENFATNING OG DRØFTING AV HOVEDFUNN

Målet med denne oppgaven har vært å belyse de premisser den politiske journalistikken opererer etter ved å gi en presentasjon av hvordan politiske journalister i Dagbladet, Aftenposten og VG definerer og utøver sin rolle. Intensjonen var å få et innblikk i prioriteringer og praksis i de tre avisene, samt å finne ut hvordan denne virksomheten begrunnes mer prinsipielt, det vil hvilken samfunnsrolle journalister ser seg selv i. Den teoretiske rammen for oppgaven (jmf. kap. 2) har vært basert på Pierre Bourdieus (1996, 1998, Bourdieu og Wacquant 1995) teori om maktfelt. Journalistikken har blitt betraktet som en del av et slikt felt, med tilgang på en spesifikk form for kapital, og med sin spesielle logikk. Ut i fra dette perspektivet ble det utledet spørsmål om hva som var fellestrekk ved den journalistiske praksis og hvilke prinsipper journalister refererer til på tvers av avistilhørighet. Videre ble det spurt hvilke sider ved journalistikken det hersket uenighet om, og hvilken form for journalistikk som så ut til å vinne fram innad i feltet. Et sentralt spørsmål var hvilke trekk ved journalisters måte å utøve og begrunne sin virksomhet på som vitnet om autonomi i forhold til andre maktfelt i samfunnet, spesielt det politiske felt. En viktig innfallsvinkel til dette spørsmålet, var Webers (1978) tese om at all form for maktutøvelse har et behov for å framstå som legitim ved å kunne henvise til normer eller allmenne oppfatninger om hva som er rett og galt. Teorien om legitimering av makt ble supplert ved Bourdieus (1991, 1996) tese om at makt også kan rettferdiggjøres ved å framstå som en selvfølgelig og uunngåelig del av virkeligheten.

Det ble presentert noen sentrale forskningsbidrag i forhold til det som har blitt ansett som typisk for moderne nyhetsjournalistikk generelt og for politisk journalistikk spesielt. Disse bidro til å utdype perspektivet på journalistikken som et maktfelt i samfunnet. Sentralt her var fokuset på nyhetsstandarder (Mathiesen 1993, Hernes 1978) og mediedramaturgi (Eide og Hernes 1987). Innholdsanalyser av politiske nyheter som viste at den politiske journalistikken har en tendens til å fokusere på

strategi og spill framfor politisk sak. (Schudson 1995, Eide 1991) ble også trukket fram. Videre ble det beskrevet hvordan journalistikken har gått gjennom en profesjonaliseringsprosess preget av økt uavhengighet og løsrivelse fra ulike maktkonstellasjoner i samfunnet, og en oppbygging av yrkesspesifikke normer (Patterson 1998, Raaum 1999). Hva disse normene offisielt består i ble beskrevet ved en gjennomgang av pressens sentrale etiske dokumenter og vedtekter. Videre ble det gitt en kort presentasjon av hvordan disse normene finner gjenklang i de prinsipper som ligger til grunn for norsk mediepolitikk. Et syn som argumenterer for at visse deler av pressens etiske program har fått forrang framfor andre, ble presentert gjennom Olof Pettersons (1994) hypotese om at det finnes en egen journalistideologi; journalisamen.

7.1 Nyheter som kjerne i politisk journalistikk

Det viser seg at det i stor grad er en felles forståelse blant politiske journalister i Dagbladet, Aftenposten og VG av hva som er deres viktigste oppgave; i fokus står det å framskaffe *nyheter*. De rammene nyhetskriterier gir, markerer spillerommet i den politiske journalistikken. De teoretiske perspektivene som vektlegger nyhetsstandarder som en kjerne i moderne journalistikk viser seg altså å være fruktbare. Når det er slik, blir det et interessant spørsmål å finne ut hva nyhetskriteriene består i. Et første svar, som viser seg å være viktig også når journalisters rolleforståelse mer generelt skal belyses, er at journalisters kunnskap om hva som er en god nyhet ikke er basert på abstrakte overveielser eller nedskrevne prinsipper. De politiske nyhetene blir til ut i fra det som omtales som intuisjon, praksis, og den til en hver tid dominerende stemning og dynamikk i avishusene.

Basert på svarene journalister gir når de blir spurt om hva som skal til for at en nyhet prioriteres i avisene, ble nyhetskriteriene (jmf. kap.4) delt inn i tre kategorier; ”en god historie”, ”avsløring av politikkens skjulte sider” og ”en viktig politisk sak”. Den første kategorien ”en god historie”, inneholder de rene dramaturgiske kravene til en nyhet – den måtte være ny, spennende, oppsiktsvekkende og uventet, være knyttet til

personer, fortrinnsvis kjente sådanne, og også gjerne la seg dele inn i flere episoder over flere avisutgaver.

Kravet til en nyhet om at den skulle kunne la seg fortelle som en god historie ble framhevet som essensielt i VG og i Dagbladet. De dramaturgiske kriteriene var også tilstede i journalistenes vurderinger av hva som skal til for at en nyhet får bred oppmerksomhet i Aftenposten. Her ble det imidlertid nevnt at man er mer forsiktig med de virkemidler man tar i bruk enn det en er i tabloidavisene, men også at kravet til dramaturgi ble følt som et press - man ble målt mot VGs oppslag.

Den neste nyhetskategorien var “avsløringen”, den dekker de nyhetene som handler om brudd mellom liv og lære, eller maktkamp og intriger i politikken. Det viste seg at nyheter som oppfyller disse kriteriene unisont blir prioritert høyt av journalister i alle tre redaksjoner.

“En viktig politisk sak” ble skilt ut som en tredje nyhetskategori, den dekket de nyhetene som ble vurdert som viktige fordi de omhandlet politiske alternativer og stridsspørsmål. Både i Dagbladet og Aftenposten ble det framhevet at det var sentralt at politiske nyheter omhandlet politiske saker og alternativer som var relevante for leserne. Bildet VG-journalistene ga, var at denne type kriterier ikke var sentrale med mindre en nyhet i tillegg oppfylte kravene til en god historie eller inneholdt en eller annen form for avsløring.

Journalister i *alle aviser* mener at det er et sentralt krav til en nyhet at den skulle kunne vurderes som vesentlig. Det viste seg imidlertid at politisk stoff på journalisters premisser blir betraktet som vesentlig ut i fra en rekke forskjellige nyhetskriterier. Det ser ut til at de nyhetene som omhandlet ”viktige politiske saker” lett kan nedprioriteres også i Dagbladet og Aftenposten. Journalister i Aftenposten antydte at det relevante og vesentlige kan bli en overbygning over andre hensyn i journalistikken som i virkeligheten dreier seg om kjendisaspekter og spektakulære egenskaper ved en sak. I Dagbladet understreket man at det var kombinasjonen av

nyhetskriterier - en viktig politisk sak - en god historie - en avsløring - som tilsa at en nyhet ble slått stort opp i avisa.

Antagelsen om at nyheter som omhandler politiske saksalternativer eller strid om politiske løsninger lett vil nedprioriteres til fordel for dramatisk stoff som inneholder en eller annen form for avsløring, er i tråd med de analysene som har blitt gjort av politiske nyheter i Norge og andre land tidligere. Oppgavens case, ”Jaglandsaken”, peker i samme retning. Det viste seg å være en ganske samstemt vurdering i de tre avisene av at denne saken, som nettopp kombinerte det dramatiske, nye og oppsiktsvekkende med avsløring av maktkamp og strid, var en type stoff som naturlig og selvfølgelig måtte prioriteres. Når denne type stoff foreligger, ser det ut til at nyheter som omhandler politiske alternativer– de som verken er gode historier eller åpner for journalistisk avsløringsvirksomhet, får lite fokus, valgperiode eller ikke valgperiode. Til tross for fraværet av politiske konflikter i ”Jaglandsaken”, ble den likevel begrunnet ved det journalister ser på som sentralt ved nyheter; de vil hevde at den handlet om noe vesentlig og relevant. Blant de journalistene som syntes saken tross alt fikk vel mye fokus, ble det henvist til at stemningen og dynamikken som oppstod rundt ”Jaglandsaken” førte til at det ble ”umulig” ikke å følge opp med nyheter om Ap-lederen.

7.2 Journalistisk autonomi

Undersøkelsen viser at journalister er opptatt av å markere uavhengighet, både i praksis og ut i fra mer prinsipielle begrunnelser.

Fokuset på nyheter antyder at det er journalistiske kriterier og ikke politisk motiverte hensyn som er utslagsgivende i den politiske journalistikken. I samtlige aviser understrekes det at man føler seg fullstendig fristilt i forhold til tidligere tiders partipolitiske tilhørighet. Den politiske journalistikken underlegges de generelle nyhetstersklene i avisene, det ser således ut til å være kriterier definert internt i feltet, som definerer de rammer journalister opererer etter.

De *ulike metoder og grep* journalister tar i bruk for å framskaffe nyheter vitner om et felt med autonomi i forhold til et politisk felt. I kapittel 4 ble det skilt ut tre ulike nyhetsgrep som journalistene kunne ta i bruk i jakten på nyheter: Den refererende, den kritiske og den intervensjonerende journalistikken. Ved en refererende journalistikk framstår journalisten som minst aktiv, denne framstillingsformen dreier det seg om å referere og gjengi kilders budskap. Ved de kritiske nyhetsgrepene kommer journalistenes initiativ sterkere inn i bildet. Her tolker og gransker journalisten sine omgivelser for å finne nyheter som avslører politikeres skjulte motiver og handlinger. Bruk av anonyme kilder er avgjørende i denne formen for journalistikk. I den intervensjonerende journalistikken nøyer journalistene seg verken med å referere politikeres budskap eller avsløre politikken skjulte sider. Nyhetene bygger på at journalisterne aktivt går inn for å skape effekter ved det de skriver. Nyhetene produseres med tanke på at de skal komme i forkant av politiske begivenheter og prosesser, og slik påvirke premissene for en videre utvikling. Måten det blir gjort på er blant annet ved å skaffe til veie uttalelser som kan tvinge politikere på banen, og ved å foreta ulike former for meningsmålinger som times i forhold til aktuelle politiske begivenheter.

Den refererende journalistikken står lavt i kurs i samtlige aviser. Journalister vil ikke gi spalteplass til politikeres budskap uten videre. De kritiske grepene er derimot essensielle i både Dagbladet, VG og Aftenposten. Det er de som framskaffer *avslørende* nyheter. De intervensjonerende grepene omgis med minst grad av forbehold i VG, men ligger også til grunn for den politiske journalistikken i Dagbladet og Aftenposten.

”Jaglandsaken” er et eksempel på nyheter som ble til gjennom kritiske og intervensjonerende journalistiske grep. Artiklene ble skrevet som følge av journalistisk initiativ og fortolkning. Det ble benyttet anonyme kilder, og nyheter om ulike meningsmålinger bestilt av avisene, ble timet for å komme i forkant av sentrale møter og begivenheter i Arbeiderpartiet, og slik skape reaksjoner.

I teorikapitlet ble det referert til forskere som argumenterte for at journalister har inntatt en mer aktiv rolle i framstillingen av nyheter generelt (Patterson 1998, Raaum 1999). Det var særlig journalisters granskning og avsløring som ble framhevet som eksempler på at journalistikken har funnet en mer aktiv form. Dette er et perspektiv som finner klar dekning i det empiriske materialet som blir analysert her – kategorisert under termen kritiske grep. I tillegg tar som vist journalister initiativ som går utover det denne kategorien dekker gjennom aktivt å skape effekter ved det de skriver. Eides og Hernes' (1987) triangelhypotese hevder at mediene gjør ulike grupper til motparter ved å presentere uttalelser som skaper konflikter og tvinger fram svar fra ulike aktører. Kategorien "den intervenserende journalistikken" utvider og utdyper denne hypotesen ved å knytte den til et uttalt ønske blant journalister om å skape effekter ved det de skriver, og ved å peke på ulike måter dette gjøres på.

Til en viss grad er det å endre premissene for en situasjon noe som allerede er tilstede både i den refererende og den avslørende journalistikken. En nyhetsartikkel blir ikke til i et vakuum. Dens innhold vil således gjerne ha en effekt på dem den angår på en eller annen måte, enten artikkelen er av refererende eller avslørende art. Å operere med en egen kategori om den type journalistisk praksis som her kalles "intervenserende" fanger imidlertid opp noe de andre kategoriene ikke framviser: Det handler om at journalistene aktivt forsøker å komme i forkant av en begivenhet, ved å påvirke det som vil komme til å skje.

En kritisk og intervenserende praksis i journalistikken gir indikasjoner om et felt som forsøker å trenge inn i det politiske felts tradisjonelle domene. Den kritiske journalistikken ved at en egen journalistisk logikk søker å definere hva det er som er sentralt i politikken. Slik er mediene ikke lenger en kanal for politikerne ut til folket, men en arena for journalistenes fortolkninger av verden rundt seg. Den intervenserende journalistikken influerer det politiske felt ved å skape nyheter som påvirker de premissene politikken fungerer ut i fra.

På et prinsipielt plan understrekes viljen til uavhengighet i den politiske journalistikken ved at journalister ser det som et mål å påvirke den politiske dagsorden gjennom det de skriver. Dette ble det klart gitt uttrykk for i både Dagbladet, VG og Aftenposten. Ønsket om å sette dagsorden dreier seg om å ville skille ut det som er viktig og uviktig i politikken. Videre at de politiske nyhetene får konsekvenser for den politiske debatt og de politiske vedtak. Journalister vil ikke være talerør for politikere, de vil sette dagsorden på sine premisser. I samspillet med politikere føler journalistene dessuten gjerne at de er den førende part – det er de som bestemmer hva som er viktig og riktig å slippe ut i spaltene.

Vektleggingen av uavhengighet i forhold til myndigheter eller andre som kunne tenkes å ha forventninger i forhold til hva den politiske journalistikken skal handle om er sterkt til stede i alle aviser. I VG går man lengst i å markere en total uavhengighet ved å slå fast at man ikke har noen form for ansvar for å gi et bredt eller variert bilde av politikken. Slik ser man bort fra oppgaven om å sikre grunnlaget for meningsdannelse og demokratisk deltagelse formulert i Vær Varsom Plakaten og i offentlige utredninger og meldinger. I Aftenposten vektlegger man, i motsetning til hva man gjør i VG, at avisen skal gi et dekkende bilde av det som skjer i politikken. Slik definerer journalistene i større grad et samfunnsansvar i denne avisen. I Dagbladet henvises det til at man føler en form for forpliktelse i forhold til å følge opp avisas ideologiske grunnsyn.

Journalister understreker at dette med å sette dagsorden vanskelig kan planlegges, og at det i en strøm av mediebudskap kan være vanskelig å få en sak til å vekke oppmerksomhet. Man er avhengig av at andre medier setter fokus på samme tema, om dette skjer blir det en målestokk for om man virkelig har truffet noe viktig. Samtidig vil man i alle aviser helst konsentrere seg om ”egne” saker. I en slik situasjon vil man i de ulike redaksjonene ta opp saker fra andre medier hvis de blir vurdert som viktige nok, men man vil finne egne vinklinger, og dermed bringe saken videre. Samspillet som skjer medier i mellom når en nyhet setter dagsorden har blitt omtalt som en mediespiral (se også Hege Skjeie 2001). Det skapes en følelse blant

journalister av hva det er som til en hver tid ”må” få oppmerksomhet, medienes fokus på visse saker virker tilbake på de vurderinger som gjøres i redaksjonene ved at det skapes en egen mediebasert virkelighet journalister forholder seg til. Det var nettopp en slik dynamikk som oppstod i ”Jaglandsaken”. At det oppstår en slik mediespiral er nok et trekk ved journalistikken som peker mot et felt med autonomi. Journalister forholder seg til det som skjer internt innen feltet, bekreftelsen på om en sak virkelig setter dagsorden er ikke bare om den skaper effekter i politikken, men om den tas opp av andre nyhetsmedier.

7.3 Legitimering av makt

Journalister som forsøker å sette dagsorden, går ganske automatisk ut i fra at dette er et aktverdig prosjekt – det er bra når mediene lykkes i å definere fokus, og det er bedre at journalister definerer hva som er verdig oppmerksomhet i politikken enn at politikere gjør det. Journalister mener som nevnt at det de skriver om gjennom de politiske nyhetene på en eller annen måte er å betrakte som vesentlig. Selv ikke i den mest profilerte tabloidavisen VG vil man være med på at den politiske journalistikken når det kommer til stykket kan føres tilbake til rene salgsmotiver. Politiske nyheter er noe mer enn det, nettopp dette stoffet skal gi avisa en tyngde og seriøsitet utover det lettsolgt underholdningsstoff kan bidra med. Formulert på en annen måte; den politiske journalistikken er ment å gi avisa legitimitet.

Målet om å sette dagsorden begrunnes klart gjennom det som i samsvar med Olof Pettersons hypotese framstår som en felles journalistisk ideologi – journalismen. Undersøkelsen viser at politiske journalister opererer ut i fra et premiss om at politikk i stor grad faktisk handler om skjulte motiver, intriger og maktspill. Journalistenes oppgave blir å avsløre dette – og dermed å framstå som garantister for, og voktere av demokratiet. Slik er ”avsløringen” noe mer enn et nyhetskriterium, den definerer i tillegg i høy grad den samfunnsrollen politiske journalister gir seg selv. I det ”en avsløring” trykkes i avisene, ønsker journalister uten anfektelser at den skal sette dagsorden. Når journalister så sterkt understreker at de ser det som en oppgave å

framvise politikkenes bakscene, tar de opp sentrale prinsipper i pressens eget regelverk om pressens funksjon som kritiker og gransker av demokratiet.

Søker man derimot å utdype eller konkretisere ønsket om å sette dagsorden utover det et kritisk samfunnsoppdrag innebærer, blir det vanskeligere å finne klare svar. Journalister er svært forsiktige med å ha et mål med det de skriver utover å skape reaksjoner – å ha den gode saken som alle må forholde seg til. Her kan det se ut til at Dagbladjournalistene skiller seg noe ut ved å fastslå at ønsket om påvirkning kan være tilstede i visse typer saker, saker der avisas grunnsyn kan gi føringer for hvordan man ønsker at en sak skal falle ut. Det er imidlertid klare grenser for hvilken rolle et slikt grunnsyn kan få lov til å spille i produksjonen av politiske nyheter også her. Journalister framstår generelt som ambivalente i forhold til det å ha innflytelse, det er klare grenser for hva det er ”lov” for politiske journalister å ha intensjoner om å oppnå. Det framheves i samtlige aviser at man overhodet ikke har noe ønske om å påvirke prosesser internt i politiske partier eller forholdet partiene i mellom. Viser det seg at mediene setter dagsorden gjennom denne type nyheter, kalles konsekvenser av den politiske journalistikken for uintenderte effekter av et massivt medietrykk. Det henvises til en felles, men ikke planlagt og villet oppfatning av hva som er sentralt i nyhetsbildet.

De kritiske og intervenerende nyhetsgrep som tas i bruk for å framskaffe de gode nyhetene, blir gjerne beskrevet i ordelag som gir inntrykk av nøytral og objektiv rapportering, der journalistene rolle er å betrakte som en kanal som sender ut informasjon. Journalister mener således å operere i tråd med tradisjonelle nyhetsnormer som vektlegger at en nyhet skal være en dokumenterbar virkelighetsbeskrivelse, uten innslag av journalistens subjektive vurderinger. Slik gis de journalistiske initiativ og fortolkninger en normativ overbygning som usynliggjør journalistens egen rolle i produksjonen av nyheter. Dette er en form for legitimering som kan tolkes ut i fra Bourdieus perspektiv om at den makt er mest effektiv som framstår som nødvendig og uunngåelig, makt bør helst miserkjennes som noe annet enn det den er. I det journalister lykkes med å framstille sin virksomhet som en

nøytral virkelighetsbeskrivelse, vil de ha en form for makt som skjuler sine premisser og sin subjektive karakter – ”rapport og referat” fra det politiske liv vil ikke framstå som maktutøvelse i det hele tatt.

Journalistenes nedtoning av eget initiativ i produksjonen av nyheter kan virke paradoksal, ikke bare tatt i betraktning av de grep og metoder de benytter, den synes også motsetningsfylt sett i forhold til det generelle ønsket om å sette dagsorden, og oppfatningen om at pressen *bør* sette dagsorden.

”Jaglandsaken” viser seg å være en type sak som fanger inn sentrale trekk ved den spenningen og ambivalensen man finner hos journalister i forhold til det å ha innflytelse. Saken *satt* dagsorden, men det var snarere en uintentert konsekvens av et samlet medietrykk, enn resultatet av vilje eller intensjon framholdes det. I den enkelte avis reduseres hver journalists rolle til å avdekke eller beskrive en faktisk situasjon. I tillegg henviser enkelte til en stemning og trend som gjorde at visse typer vinklinger dominerte framfor andre. Å ha noen intensjon utover å avsløre det som virkelig foregikk i Arbeiderpartiet ville vært uforenlig med det journalistene ser på som profesjonell journalistikk – basert på journalistiske motiver.

7.4 Når VG er best og verst – kamp om klassifikasjonene

Journalister i VG, Aftenposten og Dagbladet tilhører ulike avishus, med til dels ulike profiler. I fra et lite utvalg av journalister er det lettere å peke på fellestrekkene i den politiske journalistikken enn det som skiller journalistene fordi de arbeider i ulike aviser. Individuelle forskjeller mellom journalistene vil sannsynligvis spille inn og gi skjeve inntrykk. Det er imidlertid en del iøynefallende ulikheter mellom mentaliteten i VG på den ene side, og Aftenposten og Dagbladet på den andre. Disse forskjellene kan ut i fra Bourdieus teori tolkes som et uttrykk for at det innen det journalistiske felt er en strid om hva som skal gi anerkjennelse innen feltet. VG-journalister virker mest kompromissløse, og med færrest betenkeligheter i forhold til egen virksomhet. I VG framstår en klar journalistisk logikk, om enn paradoksal: Vi har å gjøre med journalister som på den ene side understreker at de informerer gjennom nyheter

bygget på dokumenterbare fakta, uten innvirkning av politiske oppfatninger eller av et ønske om å påvirke politiske utfall. Samtidig er det her journalistene går lengst i å ta initiativ, og helt åpent forklarer at det er et mål å få ting til å skje og å ligge i forkant av politiske prosesser. Men *motivene* er hele tiden av journalistisk art, fastslås det. Man framhever VG som den mest etterrettelige og profesjonelle nyhetsavisen i Norge. Forskjellen mellom politiske og journalistiske motiver illustreres ved VG-journalistens utsagn om at det alltid er interessant å få en politiker til å vakle, samtidig som det slås fast at det ville være illegitimt for VG å forsøke å endre lederskapet i Arbeiderpartiet - *det* ville være å bryte med både journalistiske og demokratiske premisser.

VG er størst, og VG-journalistikken har hatt suksess. En journalistikk som velger ut et smalt utsnitt av det som skjer i politikken basert på kriterier om at en nyhet må være dramatisk, handle om kjente personer, om konflikt og maktkamp har vunnet fram også i andre medier hevdes det i VG. Det samme mener man har skjedd med VGs metoder, VGs utstrakte bruk av anonyme kilder har blitt mer anerkjent i andre nyhetsmedier. Dette er en oppfatning som ikke uten videre lar seg falsifisere ut i fra de synspunkter journalister innehar i Aftenposten og Dagbladet. Avsløring og dramatikk, samt ønsket om å ha nyheter som skaper reaksjoner – saker som ”alle” må forholde seg til, står høyt i kurs også der, om enn omgitt av større grad av begrensninger og nyanseringer enn i VG. I disse to avisene er imidlertid flere journalister betenkte i forhold til hvor den politiske journalistikken er på vei. I Aftenposten antyder noen en identitetskrise i den politiske journalistikken, nettopp fordi man tilsynelatende er blitt så uavhengige og ”meningsløse”. Det stilles spørsmål ved om man kan drive journalistikk for journalistikkens egen skyld, eller om man tvert i mot kunne trenge et klarere definert verdigrunnlag. I både Dagbladet og Aftenposten framholdes det at VG tar i bruk virkemidler en selv ikke vil benytte, og at VG gikk lenger enn man selv ville ha gjort i ”Jaglandsaken”. En Dagblad-journalist ser det som svært problematisk for den politiske journalistikken at omgivelsene kan tolke det man driver med som ledd i en politisk kampanje – og at særlig VG-journalistene bør tenke over hva de egentlig holder på med. Slik har VG-

journalistikken blitt et eksempel for andre journalister på hva som er negativt i den politiske journalistikken. Men som tidligere beskrevet er VG også blitt et referansepunkt på andre måter: Man vil som ikke spekulere i VG-journalisters motiver – de kan jo gjerne være av journalistisk art, og dermed heller ikke tvilsomme. I Aftenposten nevnes det at VG av og til kan ha saker en selv gjerne skulle hatt, og at skillet mellom avisene ikke er større enn at man blir føler at man blir målt opp mot VGs oppslag. I Dagbladet antyder en journalist at VG på mange måter er en mer profesjonell tabloidavis enn det Dagbladet er. Slik ser det ut til at VG-journalistikken ikke bare er ”verst”, den er også ”best”. VG har funnet en form for journalistikk som ikke bare bedømmes som betenkelig av andre journalister – den ser ut i fra Bourdieus perspektiv også ut til å vinne fram og å gi prestisje innen det journalistiske felt.

7.5 Meningsløs makt?

Weber var opptatt av at makt må *oppfattes* som legitim for å være stabil, han søkte ikke å finne fram til universelle prinsipper for rettferdig eller etisk maktutøvelse. Snarere så han legitimering av makt som et virkemiddel for å opprettholde en maktposisjon. Ut i fra en normativ vurdering av den politiske journalistikken kan man imidlertid spørre seg om det er grunn til å anerkjenne pressens makt som legitim eller rettmessig.

To sider ved journalistisk maktutøvelse synes særlig problematiske. Den første dreier seg om at dette er en type makt som er basert på uklare premisser. Det ser ut til å være en diffus grense når det gjelder hva journalister kan forsvare som aktverdig og profesjonell politisk journalistikk, og hva som er en journalistikk yrkesgruppen ikke kan forsvare. En kjendisbasert skandalejournalistikk, eller en korrumpert form for makt-kritikk, der alt egentlig dreier seg om å rive til seg en ny saftig uttalelse fra mer eller mindre sentrale kilder, kan likevel få merkelappen vesentlig journalistikk bygget på profesjonelle motiver. Det hele blir ganske ugjennomsiktig, og det blir ikke bedre av journalistenes tilbakeholdenhet med hensyn til å kritisere eller vokte hverandre. Paradokset er at når jakten på den gode historien som oppfyller dramaturgiske kriterier kombineres med en journalistisk vilje til å avsløre politikkens

bakscene, og å komme i forkant av aktuelle begivenheter, kan resultatet bli det som minner om en politisk kampanje. Hva blir egentlig forskjellen i praksis mellom en ”profesjonell” unyansert, negativ og skandalejagende journalistikk og en som faktisk med viten og vilje forsøker å undergrave en politisk leder? For den politiske journalistikkens legitimitets del kan den være farlig liten.

Den andre hovedinnvendingen mot den politiske journalistikken, er beslektet med den første, og går ut på at det er en vilje til makt i det journalistiske felt som vanskelig lar seg begrunne med henvisning til pressens offisielle normer og regler.

Ved at journalister ønsker å sette dagsorden på egne premisser, og mener at dette er et aktverdig mål for pressen, har det foregått en prosess der ideen om pressens dagsordenfunksjon har glidd over fra å være en deskriptiv hypotese om mediemakt til å bli en journalistisk målsetting i seg selv. Det finnes ingen offentlige dokumenter eller presseerklæringer som slår fast at dette skal være et ideal for pressen. Derimot pekes det i de offentlige utredninger og dokumenter på at dette er en *konsekvens* av medienes informasjons- og debattfunksjon. I dagens journalistikk har dette blitt et selvstendig mål, ikke fullstendig frikoblet fra, men på en del områder langt fra de retningslinjer som gis for medieinnholdet i de offentlige utredninger og i pressens egne erklæringer. Ut i fra prinsippene om at pressen har som oppgave å sikre grunnlag for meningsdannelse og demokratisk deltagelse gjennom å la ulike syn komme til uttrykk, skulle man tro at det var en oppgave for journalister *nettopp* å gi spalteplass for politikeres budskap. Ikke som nikkedukker uten kritiske spørsmål, men likefullt ut i fra et ideal om at pressen faktisk skal formidle hvilke politiske alternativer som finnes, og tilby en plass der politikere kan møte publikum.

Det uavklarte i journalisters begrunnelse for sin rett til å sette dagsorden, kommer til uttrykk i et sprik mellom det journalistene prinsipielt mener de kan gjøre i den politiske journalistikken, og de metoder de tar i bruk i praksis. Den intervenerende journalistikken kommer raskt på kant med idealene om å rapportere og si ut fra en allerede eksisterende virkelighet. Intervenerende nyhetsgrep tas i tillegg i bruk for å skape nyheter på områder der journalister fraskriver seg enhver intensjon om å sette

dagsorden eller å påvirke. Tydeligst framkommer paradokset når journalister skriver om lederskap i politiske partier. Den aktive rollen journalister faktisk spiller i slike saker nedtones ved at den omtales som passivt refererende. Slik blir den intervenerende journalistikken stående uten en troverdig prinsipiell eller normativ begrunnelse.

Journalister vil si noe viktig, de vil gjerne sette dagsorden for andre, og de mener per definisjon at det er bedre at de gjør det enn at politikerne gjøre det. Hvis denne dagsordenens innhold er basert på de nyhetskriterier og de metoder som i dag gjør seg gjeldende i den politiske journalistikken, nærmer vi oss en yrkesgruppe som ønsker reaksjoner for reaksjonenes skyld – eller tilspisset; makt for maktens egen skyld. Når journalister i tillegg ikke ser det som sin oppgave å gå hverandre etter i sømmene, ser vi konturene av en presse som har vilje til makt uten evne til ansvar.

Litteraturliste

- Allern, Sigurd (1996): *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Oslo: Pax forlag.
- Asp, Kent (1986): *Mäktiga massmedier: Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Bachrach, P. og Baratz M. (1962): "The two faces of power". *American Political Science Review* 57:947-952.
- Bech-Karlsen, Jo (1996): *Ubehaget i journalistikken : en pamflett*. Oslo: Forum.
- Bellah, Robert M. m.fl. (1985) *Habits of the heart*. Berkely: University of California Press.
- Blumler, Jay G. og Gurevitch, Michael (1995): *The crisis of public communication*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre (1991): *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre og Wacquant, Loïc J.D. (1995): *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Bourdieu, Pierre (1996): *The state nobility*. Cambridge: Polity press.
- Bourdieu, Pierre (1998): *On television and journalism*. London: Pluto Press
- Bjørklund, Tor (1991): "Election campaigns in postwar Norway (1945-1989): From Partycontrolled to Media-Driven Campaigns". *Scandinavian political studies*. Vol 14:279-299.
- Brurås, Svein (1994): *Etikk i Journalistikk*. Institutt for Journalistikk. Fredrikstad.
- Bøe, Jan Ivar (1993): *Meiningsmålinger i pressa*. Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon. Hovedoppgave.
- Cook, Timothy E.(1998): *Governing with the news. The news media as a political institution*. Chicago: The University of Chicago Press
- Dahl, Hans Fredrik og Henrik G. Bastiansen (2000): *Hvor fritt et land? Sensur og meningstvang i Norge i det 20. Århundre*. Oslo: Cappelen.
- Danielsen, Arild og Mariann Nordli Hansen (1999): "Makt i Pierre Bourdieu sosiologi". I Engelstad, Fredrik. (red.): *Om makt. Teori og kritikk*. Oslo: Ad Notam. Gyldendal.
- Eide, Martin (1992): *Nyhetens Interesse. Journalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, Martin (1991): *Medievalkamp*. Oslo: Tano.
- Eide, Martin og Gudmund Hernes (1987): *Død og pine. Om massemedia og helsepolitikk*. Oslo: FAFO
- Ekecrantz, Jan og Thomas Olsson(1994): *Det redigerade Samhället*. Carlssons: Stockholm
- Ekstrøm, Mats & Stig Nohrstedt (1996): *Journalistikens etiske problem*. Stockholm: Raben Prisma.
- Engelstad, Fredrik (red.) (1999): *Om makt. Teori og kritikk*. Oslo: Ad Notam. Gyldendal.
- Ettema, James S. og Theodore L. Glasser (1998): *Custodians of conscience: Investigative journalism and public virtue*. New York : Columbia University Press.
- Furre, Berge (2000): *Norsk historie 1914 – 2000* Oslo: Det norske samlaget.
- Gould, Julius og William L. Kolb (red.)(1987): *A Dictionary of the social sciences*. New York: Free Press.
- Ghanem, Salma (1997): "Filling in the tapestry: The second level of agenda setting," kap. 1 i McCombs, Maxwell m.fl. (red.): *Communication and democracy*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Gilje, Nils og Harald Grimen (1993): *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Grønmo, Sigmund (1982): "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen" I Kalleberg, Ragnvald og Holter, Harriet (red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helland, Knut m.fl. (1997): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget
- Hellevik, Ottar (1994): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Hernes, Gudmund (1978): "Det mediavridde samfunn", s. 181-195 i Gudmund Hernes (red.) *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Hill, Anne og James Watson (red.) (1997): *A dictionary of communication and media studies*. London: Routledge.
- Keane, John (1991): *The Media and democracy*. Oxford: Polity press.
- Kristoffersen, Dag Norbotten (1996): *Pressens politiske funksjoner: Kanal for informasjon, selvstendig aktør eller forum for debatt? En innholdsanalyse av fire riksavisers omtale av Stortinget*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedoppgave.
- Kvale, Steinar (1996): *Interviews. An introduction to qualitative research interviewing*. London: Sage Publications.
- Leivestad, Thea (1999): *Presses til å gi én milliard. Analyse av medienes innflytelse på politiske beslutningsprosesser i eldremilliardsaken*. Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon. Hovedoppgave.
- Mathiesen, Thomas (1993): *Makt og medier: En innføring i mediesosiologi*. Oslo: Pax.
- McCombs, Maxwell og Donald Shaw (1991): "The Agenda Setting Function of Mass Media" i McComb, Maxwell and David L. Protess (red.): *Agenda Setting*. London: Journalism
- McQuail, Denis (1994): *Mass Communication Theory. An introduction*. London: Sage Publications.
- Norsk Journalistlag (2000): *Lønnsstatistikk 1999*.
- NOU 1982:30 *Maktutredningen. Rapporten om massemedier*.
- NOU 1999:27 "Ytringsfrihet bør finne sted" *Forslag til ny grunnlov § 100*.
- NOU 2000: 15 *Pressepolitikk ved et tusenårsskifte*.
- Patterson, Thomas (1998): "Political roles of the journalist", s. 17-32 i Graber, Doris, Denis McQuail og Pippa Norris (red.): *The politics of news. The news of politics*. Washington: CQPRESS.
- Petersson, Olof (1994): "Journalistene som klass. Journalismen som ideologi" i Edvardsen, Terje Steen (red.): *Media og samfunnsstyring*. Oslo: Fagbokforlaget
- Petersson, Olof og Carlberg, Ingrid (1990) : *Makten över tanken. En bok om det svenska massmediesamhället*. Stockholm: Carlssons.
- Protess, David L. M.fl. (1991): *The Journalism of outrage. Investigative reporting and agenda building in America*. New York: The Guilford Press.
- Reinton, Per Olav (1990): *30-åring skutt i hodet : Pressens frivillige slaveri*. Oslo: Cappelen.
- Raaum, Odd (1999): *Pressen er løs! Fronter i Journalistenes faglige frigjøring*. Oslo: Pax Forlag.
- Schudson, Michael (1995): *The Power of news*. London: Harvard University Press.
- Simensen, Jens.O (1999): *Meningsbærer eller meningsløs? Om avisenes samfunnsrolle*. Institutt for Journalistikk: Fredrikstad
- Sivertsen, Erling (1986): *Mer enn nyheter. En sosiologisk analyse av forholdet mellom massemedia og spørrevirkomheten i Stortinget*. Hovedoppgave, Sosiologisk Institutt, Universitetet i Bergen.
- Skjeie, Hege (2001): "Medialisering og politiske handlingsrom". Paper til Norsk statsvitenskapelig forenings etterutdanningskonferanse, april 2001.
- St. meld. nr. 32 (1992-93): *Media i tida*.

- Waddington, Ivan (1996): "Professions", s. 677-678, i Cuper, Adam og Jessica Cuper (red.): *The Social Science Encyclopedia*. London: Routledge.
- Wadel, Cato (1991): *Feltarbeid i egen kultur – En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: Seek
- Waldahl, Ragnar (1999): *Mediepåvirkning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Weber, Robert Phillip (1985): *Basic content analysis. Quantitative applications in the social sciences*. London og Beverly Hills: Sage.
- Weber, Max (1978): *Economy and Society vol.1*. Berkeley: University of California Press.
- Weber, Max (1971): *Makt og byråkrati*. Oslo: Gyldendal.
- Weibull, Lennart m.fl.(1991): *Svenska journalister: ett grupporträtt*. Stockholm: Tidens förlag.
- Yin, Robert K. (1989): *Case study research: Design and methods*. London: Sage Publications.
- Østerud, Øyvind (1991): *Statsvitenskap. Innføring i politisk analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østnor, Lars og Nils Terje Lunde (1998): *Hva vil nyhetsmediene? Søkelys på nyhetsmedienes etiske målsetting*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aardal, Bernt (1999): *Velgere i 90-årene*. Oslo: NKS-forlaget.

Avisartikler:

- Aftenposten (1999): "Ap mot historisk bunnivå" (forside). 3. september.
- Aftenposten (1999): "Dramatisk nedtur for Ap i måling". 3. september.
- Aftenposten (1999): "Mykere Ap-holdning til arbeidsinnvandring". 6. september.
- Aftenposten (1999): "Jagland ønsker nytt politisk tyngdepunkt". 7. september.
- Aftenposten (1999): "Gryende ordføreropprør mot Jagland". 9. september.
- Aftenposten (1999): "SV og Høyre vinner Ap's velgere". 9. september.
- Aftenposten (1999): "Stoltenberg truer Bondevik". 9. september.
- Aftenposten (1999): "Skarp kritikk av Ap-ordførerne". 10. september.
- Aftenposten (1999): "Jagland avviser lederdebatt". 11. september.
- Aftenposten (1999): "Dagen før: Ap 29,9" (forside). 12. september.
- Aftenposten (1999): "Arbeiderpartiet 29,9 prosent". 12. september.
- Aftenposten (1999): "Torgalmenningen på 10 min.". 12. september.
- Aftenposten (2000): "Flertall vil kaste Jagland" (forside) 10. februar.
- Aftenposten (2000): Aps. Lokalpolitikere vil ikke gjenvelge Jagland. 10. februar.
- Dagbladet (1999): "Må snu vinden". 6. september.
- Dagbladet (1999): "Samhold på Ap-berget". 7. september.
- Dagbladet (1999): "Ønsker Jens som statsminister". 9. september.
- Dagbladet (1999): "Berntsen: - De skiter i eget reir". 10. september.
- Dagbladet (1999): "MMI-måling i natt: Knust i TV-debatten – nå slåss Jagland for livet" (forside). 11. september.
- Dagbladet (1999): "Taperen". 11. september.
- Dagbladet (1999): "Sjokktall: mot dårligste Ap-valg siden 1925!" 11. september.
- Dagbladet (1999): "Opps! En Ap-er som vinner valget! 12. september.
- Dagbladet (1999): "Nå synes alle synd på Jagland". 13. september.
- Dagbladet (1999): "Åse holder unna". 13. september.
- Dagbladet (2000): "Jagland vil sloss" 10. februar

Kommunal Rapport (1999): "Ap-ordførere vil ha debatt om Jagland". 7. september.
VG (1999): "Stoler ikke på Jagland". 7. september.
VG (1999): "Krisemåling for Jagland". 8. september.
VG (1999): "Slår tilbake". 8. september.
VG (1999): "Dolkes av sine egne". 9. september.
VG (1999): "Ja til Ap". 9. september.
VG (1999): "Trist Jens forsvarer Thorbjørn". 9. september.
VG (1999): "Advarer partifeller". 10. september.
VG (1999): "Ap-ledelsen ber om husfred". 10. september.
VG (1999): "Ap-opprøret vokser. Jagland uklar om sin egen fremtid" (forside).11. september.
VG (1999): "Jagland dolkes". 11. september.
VG (1999): "Ap-krisen Norge rundt". 11. september.
VG (1999): "Bare 23% for Ap-Åse i Oslo". 11. september.
VG (1999): "Uklar om sin egen fremtid". 11. september.
VG (1999): "Ja! Jeg fortsetter". 12. september.
VG (1999): "Sjarmøretappe". 12. september.
VG (1999): "Siste og største måling: Verste Ap-tall siden 1924" (forside). 13. september.
VG (1999): "På bønn". 13. september.
VG (1999): "Kan ikke svikte". 13. september.
VG (2000): "Med Jens som leder: 400 000 nye Ap-velgere. Sjokk-gallupp. 8.februar.

Vedlegg

Journalister og avdelingsledere som ble intervjuet i forbindelse med prosjektet:

Avis:	Dagbladet	VG	Aftenposten
Avdelingsleder:	Hilde Haugsgjerd	John Bones	Håvard Narum
Journalist:	Per Ellingsen	Audun Solberg	Lars Kluge
Journalist:	Kirsten Karlsen	Eirik Mosveen	Kjell Erik Saure
Journalist:	Stein Aabø	Elisabeth Skarsbø Moen	Aslak Bonde

Fra VG er i tillegg journalist Alf Bjarne Johnsen sitert i forbindelse med en artikkel i VG 08.09 1999, s. 9: ”Krisemåling for Jagland”.

Intervjuguide 1, benyttet under første intervjurunde:

- Hvordan vil du definere din rolle som politisk journalist i VG/Dagbladet/Aftenposten? Hva er dine viktigste oppgaver?

- Kan du peke på noen kriterier for at en politisk sak skal få oppmerksomhet i din avis? Hvilke er viktigst? (Spørsmålet ble først stilt åpent.)

1 Dramatisk, høy temperatur

2 Din avis er alene om saken

3 Omhandler personer med makt

4 Avslører maktspill-intriger

5 Har vært/er sentral i andre medier

6 Politisk relevans/viktig sak

- Det hevdes ofte at media påvirker den politiske dagsordenen - hva legger du i det?

- Ligger det et ønske om å påvirke ved å sette dagsorden? Hvordan?

- Det hender pressen blir omtalt som en politisk aktør, er det en dekkende beskrivelse? På hvilken måte?

- Hva legger du i henholdsvis god og dårlig valgdekning i en avis som VG/Dagbladet/Aftenposten?
- Jeg var jo tilstede en dag i VG/Dagbladet/Aftenposten den siste uka i valgkampen. Den saken som var mest sentral da, var debatten om Jaglands lederposisjon. For å forstå litt bedre hvordan dere jobber vil jeg gjerne fokusere litt på den saken.
- Hvorfor ble dette en så viktig sak i VG/Dagbladet/Aftenposten?
- Du skrev en rekke artikler blant annet denne (vise artikkel), kan du fortelle litt om hvordan du gikk fram i arbeidet med denne saken?
- Valg av vinkling?
- Metafor-bruk?
- Sammenheng mellom tittel, ingress og tekst?
- Oppsøking og bruk av kilder?
- Var vinklingen av saken i noen grad gitt på forhånd?
- Lå det et ønske om å sette dagsorden i denne saken?
- Hva ville i såfall VG/dagbladet/Aftenposten oppnå?

Intervjuguide 2, benyttet under andre intervjurunde:

- Hvorfor mener du Jagland trakk seg som statsministerkandidat?
- Hvordan vil du beskrive:
 - den rollen mediene spilte i ”Jaglandsaken” generelt?
 - Dagbladets/Aftenpostens/VGs rolle mer spesielt?
 - Din egen rolle?
- Ble det drevet noen form for kampanje mot Jagland i mediene?
- I din avis?
- I andre medier?
- Hadde dere prinsipielle diskusjoner rundt denne saken i redaksjonen?
- Bruken av meningsmålinger tiltok i styrke rett før Jagland gikk av, har du noen synspunkter på bruken av meningsmålinger i denne saken? Hvordan planla dere dem?
- Er det noe du ønsker å legge til eller utdype i forhold til det du sa i det første intervjuet?

